

ရခိုင် ဘာသာစကား
လမ်းညွှန်

ဦးစက္ကိန္ဒ
(ရခိုင်မြေ)

A GUIDE TO ARAKAN LANGUAGE

U SAK-KEIN-DA
(ARAKAN LAND)

အသျှင် စက္ကိန္ဒ

(ရခိုင်မြေ)

ရခိုင် ဘာသာစကား

လမ်းညွှန်

(စာပြုသူ)
ဆရာတော် အသျှင်စက္ကိန္ဒ (ရခိုင်ပြည်)
(၁၉၉၃-ခု၊ မေလ ၁၇-ရက်နေ့ ရိုက်ကူးသောပုံ)

ဥပျာဇဉ်

ဤရခိုင်ဘာသာစကား စာအုပ်သည် ရခိုင်ပြည်နယ် ယဉ်ကျေးမှုနှင့် လူမှုရေး လမ်းညွှန်ကော်မတီမှ စီစဉ်လျက်ရှိသော ရခိုင် ဝေါဟာရ အဘိဓာန် ထွက်ပေါ်လာနိုင်ရေးကို ခရီးဦးကြိုပြုလျက် အောင်မြင်စွာ ထုတ်ဝေနိုင်ပါစေဟု ဆုတောင်း ပတ္တနာပြုပါသည်။

ယင်းရခိုင်ဝေါဟာရ အဘိဓာန် အဆောက်အဦးကြီးတွင် ဤစာစောင်ငယ်သည် အုတ်တစ်ခဲ သဲတစ်မျှန့်ခန့်မျှ အထောက်အကူ ပြုနိုင် ပါစေဟု ဆန္ဒပြုပါသည်။

စာပြုသူ အသျှင်စက္ကိန္ဒ
၂- ၈ - ၈၈

ဘာသာစကား

ဘာသာစကားသည် လူမျိုးတို့၏ မျိုးဆက်နွယ်လာ ဘိုးစဉ်ဘောင်ဆက် တစ်ဆင့်တစ်ဆင့် ထားခဲ့သော ကိုယ်ပိုင် အမွေအနှစ်ကြီး တစ်ခု ဖြစ်သဖြင့် လူမျိုးတို့၏ ဇာတိသရုပ်ကို ကြေးမုံအလား ပေါ်လွင်စေကာ -

လူမျိုးပီသမှုကို ပြသည်။
လူမျိုးအင်္ဂါရပ်ကို သရုပ်ဖော်သည်။
လူမျိုးစိတ်ဆန္ဒကို ပေါ်လွင်စေသည်။

ဇာတိစွရပ်တွင် မဆို ဘာသာစကားများကသာ ဆက်နွယ်ပေးသဖြင့် လူမှုဆက်ဆံရေးတွင် အဓိက မဏ္ဍိုင်တစ်ခုပင် ဖြစ်သည်။

လူ့လောကတွင် လူမျိုးဟု ပေါ်လာလျှင် ဘာသာစကားရှိရမည်။
ဘာသာစကား ပျက်ယွင်းက လူမျိုးလည်း ပျက်ယွင်းလာသည်။
ဘာသာစကားပျောက်က လူမျိုးပါ ပျောက်မည်ကို သတိထားကြပါ။

ယင်းကြောင့် အမျိုးသားရေး ရပ်တည်မှု အဆောက်အအုံကြီးတွင် အမာခံ တည်ရှိနေသော ဘာသာစကားကို သားစဉ်မြေးဆက် မတိမ်ကောရအောင် ထိန်းသိမ်းရန် လိုအပ်ကြပေသည်။

ထုတ်ဝေသူ၏ အမှာစာ

(၃ - ၄ - ၉၄) နေ့ ရခိုင်သဟာယအသင်း (ရန်ကုန်)က ကြီးကြပ်ပြီး ဒေးဒရေသို့ လေ့လာရေးခရီးကို သင်္ဘောဖြင့် ထွက်ခဲ့ကြပါသည်။ ယင်းပျော်ပွဲစားခရီးတွင် ထူးခြားသော ပျော်ပွဲရွှင်ပွဲတစ်ခု ပါခဲ့ပါသည်။ ထိုအစီအစဉ်မှာ မြန်မာဝေါဟာရ၊ မြန်မာစကား၊ မြန်မာအကြောင်းများကို ရခိုင်ဝေါဟာရ၊ ရခိုင်စကားသို့ ဘာသာပြန်စေခြင်း ဖြစ်သည်။ သင်္ဘောတစ်စီးလုံးတွင် ရခိုင်အမျိုးသား၊ ရခိုင်အမျိုးသမီးများ ဖြစ်ကြပြီး လူပေါင်း ၃၀၀ ကျော်ခန့် စီးနင်းလိုက်ပါခဲ့ပါသည်။ အားလုံးသော လူတို့သည် ထိုပွဲစဉ်တွင် ပါဝင်ကြသည်။ လိုက်ပါလာသူတို့တွင် တချို့ကား ရန်ကုန်တွင် မွေးရခိုင်များ၊ တချို့ကား ရန်ကုန်ရောက်သည်မှာ နှစ်အနည်းငယ် ကြာသူများ၊ နှစ်တော်တော်ကြာသူနှင့် တချို့ကား ရခိုင်မှ ရန်ကုန်သို့ ခေတ္တ အလည်လာရောက်ကြသူများ၊ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် အသီးသီးတွင် ပညာသင်ကြားနေကြသော ကျောင်းသားကျောင်းသူများ ပါဝင်ကြပါသည်။

ထူးခြားသည်မှာ ထိုပွဲစဉ်တွင် ပေးမှတ်ပေါင်း တစ်ရာအနက် ခြောက်ဆယ်ခန့်မျှ ရရှိသူမှာ အလွန်နည်းသည်။ တချို့ကား မဖြေနိုင်၊ မရေးနိုင်သူတို့ကို တွေ့ရ၍ များစွာ ဝမ်းနည်းမိသည်။ မွေးရပ် ရခိုင်မြေသို့ အလည်တစ်ခေါက်၊ ၁၉၉၃ ခုနှစ် အလယ်ပိုင်းက စစ်တွေမြို့သို့ ရောက်ခဲ့စဉ်က (ပန်းချီ) ကိုထွန်းဝေ အိမ်သို့လည်း အလည်အပတ် ရောက်ခဲ့သည်။ ကိုထွန်းဝေ အိမ်၌ “ရခိုင်သားကို ရခိုင်သားက ရခိုင်စကားပြောခြင်းဖြင့် ဂုဏ်ယူပါ” ဟု ရေးထားသော စာတန်းငယ်ကို တွေ့ရသောအခါ များစွာ တုန်လှုပ်ချောက်ချားမိခဲ့သည်။ ရခိုင်ပြည်နယ်၏ မြို့တော်၌ ဤသို့ ရေးထားရခြင်းသည် အဘယ်ကြောင့်နည်း။ ယင်းနေ့တွင် ကိုထွန်းဝေကို မတွေ့၍ မမေးမီ၊ ယနေ့တိုင်လည်း မမေးမိပါ။ သို့သော် အကြောင်းမဲ့ ရေးထားသည်ကား မဖြစ်နိုင်ပေ။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ ရခိုင်သားတို့သည် မိမိတို့ ဘာသာစကားကို အထင်သေးတတ်နေပြီဟုကား သေချာ၏။

စာပေ စကားယဉ်ကျေးမှု ထုံးတမ်းစဉ်လာများသည် တစ်နေရာမှ တစ်နေရာသို့ စီးဆင်းဝင်တတ်၏။ သို့သော်လည်း မိမိလူမျိုး၏ အတိတ်နှင့် အနာဂတ်အတွက် တတ်နိုင်သမျှ ကာကွယ်တားဆီးရမည်။ ထိမ်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရမည်မှာ လူမျိုးတိုင်း၏ တာဝန်ပင်ဖြစ်သည်။

ကမ္ဘာပေါ်ရှိ လူမျိုးအသီးသီးတို့သည် မိမိတို့ ဘာသာစကား ဝေါဟာရများကို ကြီးကျယ်ခမ်းနားအောင် ဆောင်ရွက်နေကြသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ပြရလျှင် အင်္ဂလိပ်၊ ပြင်သစ်၊ ဂျာမနီ၊ ဂျပန် စသော လူမျိုးတို့သည် မိမိတို့ စာပေဘာသာစကား၊ ယဉ်ကျေးမှု တို့ကို တစ်ကမ္ဘာလုံးက လက်ခံကျင့်သုံးနိုင်အောင် ကြိုးစားနေကြသည်။ အချိန်တွင် ကျွန်ုပ်တို့ အမျိုးသားတို့ကား အလေးမထား၊ ဂရုမမူဘဲ မေ့ဟန်ဆောင်နေကြသည်။ မေ့တတ်နေပြီ၊ မပြောတတ် မဆိုတတ် ဖြစ်နေကြပြီး တချို့ကား မိမိတို့ ဘာသာစကား ပြောဆိုရမည်ကိုပင် ရှက်နေကြသည်။ အသံဝဲဝဲဖြင့် မပီကလာ ပြောရသည်ကို ဂုဏ်ယူနေကြသည်ကို တွေ့မြင်ရသည်။ ယင်းသို့ဆိုလျှင်

ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအသီးသီး၌ မိမိလူမျိုး၏ ဘာသာစကားကို ရှေ့တန်းသို့ ရောက်အောင် ပြုပြင်နေကြသော ပညာရှင်များ အမြင်တွင် ထိုလူမျိုးများကို မည်သို့ မြင်နေကြမည်ကို တွေးကြည့်စရာပင်။

လူတစ်ယောက်၊ လူတစ်စု၊ မိသားစုတစ်ခုသည် မိမိလူမျိုးစကား၊ ယဉ်ကျေးမှုတို့ကို မေ့ပစ်၊ မေ့ဟန်ဆောင်ရုံလောက်နှင့် ထိုလူမျိုးဘဝမှ ကင်းဝေးနိုင်ပြီလော။ အသွင် ကူးပြောင်း နိုင်ပြီလော။ မိမိတို့ အသွင်ကို စွန့်သွားပါက ဒေါင်းယောင်ဆောင်သော ကျီးငှက်သာ ဖြစ်မည်။ မိမိကိုယ် မိမိ ဒေါင်းလော၊ ကျီးလော ဆန်းစစ်စရာ ဖြစ်မည်။ သတ္တဗေဒ ပညာအရ မျိုးရိုးဗီဇသည် ထိုသို့ ပြုပြင်ရုံမျှနှင့် မပြောင်းနိုင်ကြောင်း အတိအကျ ဆိုထားသည်။ ပညာတတ်များ ဟန်ပြုခြင်းလား၊ ပညာမဲ့များက မသိနားမလည်၍လား။

လူမျိုးတစ်မျိုး၏ ဘာသာစကားဆိုင်ရာ ဝေါဟာရများသည် စိန်ကျောက်၊ နီလာ၊ ပတ္တမြားကဲ့သို့ အဖိုးထိုက်ရတနာများ ဖြစ်ကြောင်း ဘာသာဗေဒပညာရှင်တို့ အဆိုအမိန့်ရှိသည်။ ရတနာ ဆိုသည်မှာ ထိုက်တန်သော လူမျိုးနှင့်သာ နေမည် မဟုတ်ပါလော။

ဘာသာစကား၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ဓလေ့ထုံးစံများ ပျောက်လျှင် လူမျိုးပါ ပျောက်သွားနိုင်သည်။ လူမျိုးတစ်မျိုးသားလုံး ပျောက်ကွယ်သွားမည် ဆိုခြင်းမှာ ထိုလူမျိုးအတွက် ကောင်းမြတ်သော လက္ခဏာ မဟုတ်ချေ။

အသိတကာ အသိစိတ်တွင် အမြင်မြတ်ဆုံး၊ အမွန်မြတ်ဆုံး အသိတစ်ခု ရှိသည်။ ဤရှုပ်ခွေကိုယ်သည် အသက်ဝိဇ္ဇာဏ်မရှိပါက အချဉ်းအနီးပင်၊ အသက်ဝိဇ္ဇာဏ်ရှိသော်လည်း၊ အသိတရား မရှိပါက အချဉ်းအနီးပင်၊ အသိတကာ အသိတွင် တိုင်းပြည်နှင့် လူမျိုးအကျိုးကို လိုလားမှု အသိကား အမြင်မြတ်၊ အမွန်မြတ်ဆုံး အသိ မဟုတ်ပါလား။

ဤဘာသာစကားလမ်းညွှန်သည် မိမိလူမျိုးစကားကို မေ့ဟန်ဆောင်သူများ အတွက်လည်းကောင်း၊ မေ့နေသူများအတွက် လည်းကောင်း၊ လေ့လာနေသော သူများအတွက် လည်းကောင်း၊ ခေတ်မီသော ရခိုင် ဝေါဟာရ အဘိဓာန်စာအုပ် ပေါ်ထွက်လာနိုင်ရေး အတွက်လည်းကောင်း အထောက်အကူ တစ်စုံတစ်ရာ ဖြစ်နိုင်သည် ဆိုပါက ကျွန်ုပ်တို့ ဝမ်းသာမိပါသည်။

ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှု စာပေ မြင်မားနိုင်ပါစေ။

ထုတ်ဝေသူ
ရခိုင်-လှမြင်နှင့် ညီများ
တော်သလင်းလဆုတ် ၁၁/၁၃၅၆
၁၉၉၄-ခု၊ စက်တင်ဘာ(၃၀)ရက်၊ ၁၅၀၀ နာရီ
(သောကြာနေ့)

မာတိကာ

- ဥယျောဇဉ်	- ၃
- ဘာသာစကား	- ၄
- ထုတ်ဝေသူ၏အမှာစာ	- ၅
(၁) စကားဆိုစွာ ဇာလိ	- ၁၁
(၂) စဦးရခိုင်စကား	- ၁၂
(၃) ယနေ့ ပြောဆိုနေကြသော ရခိုင်စကားများ	- ၁၄
(၄) ရခိုင် စကား အသံနေအသံထား	- ၁၇
(၅) ရခိုင်ဝေါဟာရအခေါ်အဝေါ်များ	- ၂၁
(၆) ကိုယ်စကားကိုယ်နားမလည်မှန်းမသိသော ရခိုင်စကားရပ်များ	- ၆၄
(၇) ရခိုင်နေ့စဉ်ပြော စကားဆက်၊ စကားစပ်၊ စကားသတ်များ	- ၆၅
(၈) ခရီးအကွာအဝေး၊ နေရာဌာန၊ တည်နေရာ စသည်တို့ကို ညွှန်းသော ဝေါဟာရများ	- ၆၉
(၉) ရခိုင်စကားပြော အသုံးအနှုံးများ	- ၇၁
(၁၀) စကားစပ်၊ စကားတွဲများနှင့် ရခိုင် - မြန်မာ အသုံးအနှုံးများ	- ၈၃
(၁၁) စစ်တွေ - အဝဘက်နှင့် ကျောက်ဖြူ - ရမ်းဗြဲပြောစကားများ	- ၈၅
(၁၂) ဘာသာခြားစကားသံများ မှ တဆင့် ဆင်းသက်လာသော ရခိုင်ဝေါဟာရများ	- ၈၆
(၁၃) ရခိုင်စကားရိုး၊ စကားလာများ (စကားပုံများ)	- ၉၀
(၁၄) ရခိုင်တင်စားခေါ်သော စကားစုများနှင့် ရှင်းလင်းချက်များ	- ၁၁၀
(၁၅) ရခိုင်ပန်းဝှက်စကားများ	- ၁၂၀
(၁၆) ရခိုင်တောရွာရမ်းစကားများ	- ၁၃၀
(၁၇) ရခိုင်စကားအား ဘာသာစကား သုတေသီတို့ ယူဆချက်	- ၁၃၄
(၁၈) ကိုးကားချက်ကျမ်းများ	- ၁၃၈
(၁၉) နိဂုံး	- ၁၄၀

မှတ်ချက် ။ ။အထက်ပါ စာမျက်နှာများမှာ မူရင်း စာအုပ်မှ စာမျက်နှာ အညွှန်းများ ဖြစ်ပါသဖြင့်, ebook နှင့် စာမျက်နှာ ကိုက်ညီမှု ရှိမည် မဟုတ်ပါ။

ပန်ကြားလွှာ

ကျွန်တော်တို့ ရခိုင်သားကြီးစာပေမှ ရခိုင်ရိုးရာ အမျိုးသား ယဉ်ကျေးမှု စာပေသမိုင်းနှင့် သက်ဆိုင်သော စာအုပ်စာတမ်းများကို ထုတ်ဝေလျက်ရှိရာ တစ်အုပ်ထက် တစ်အုပ် ပိုမို ကောင်းမွန်လာအောင် အမြဲတမ်းကြိုးစား အားထုတ်လျက် ရှိပါသည်။ သို့သော်လည်း အကောင်းဆုံး ဖြစ်မလာနိုင် သေးပါ။

ထို့ကြောင့် ရခိုင်အမျိုးသား စာပေကို လေ့လာလိုက်စားသူ စာပေ ဝါသနာရှင်များ ထံမှ ဝေဖန်အကြံပြု နည်းပေးလမ်းပြမှုများ ပေးပို့ကြပါရန် မေတ္တာရပ်ခံလျက် ရှိပါသည်။

အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် ဝေဖန် အကြံပြုလွှာများ ရေးသားရန် မအားလပ်ပါကလည်း (ရခိုင်အမျိုးသားစာပေကို လေ့လာလိုက်စားသူ စာပေဝါသနာ ရှင်များနှင့် ဆက်သွယ် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်လိုပါသဖြင့်) ရခိုင်အမျိုးသား စာပေကို စိတ်ပါဝင်စားသူ ဖြစ်ပါက ပူးတွဲပါ အကြံပြုလွှာ ပုံစံအား မိမိလိပ်စာ အပြည့်အစုံ ဖြင့် ပြန်လည် ပေးပို့ကြပါရန် မေတ္တာရပ်ခံအပ်ပါသည်။

ရခိုင်သားကြီးစာပေ

(၁) စကားဆိုစွာ အလဲ

စကားဟူသော ဝေါဟာရကို တိတိကျကျ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုရန် ခဲယဉ်းပေသည်။ ဘာသာစကားသည် ယုတ္တိဗေဒ (Logic) သဘောနှင့် ဆက်နွှယ်နေသည်။ ယုတ္တိဗေဒတွင် ဆင်ခြင်တွေးတောခြင်းကို အသုံးပြုသောအခါ ဘာသာစကားကို အသုံးပြုသည်။

(ဥပမာ) စိတ်ထဲတွင် ငါးဖြစ်သည်။ ဇာလုပ်မည်ဟု ဆင်ခြင်ခြင်းသည် စကားကို စိတ်ဖြင့် တွေးတောခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

ယင်းကြောင့် ဆင်ခြင်ခြင်းကို ပြုသောအခါ စကားဖြင့် အသုံးပြုရသည်။ အတွက် ဆင်ခြင်ခြင်း ပြုလုပ်ရန် ဘာသာစကား လိုအပ်လာသည်။ ဘာသာစကား မရှိလျှင် ဆင်ခြင် တွေးတောခြင်းကို မပြုလုပ်နိုင်ပေ။

လူတစ်ဦးနှင့် တစ်ဦးကို ဘာသာစကားက ဆက်နွှယ်ပေးသဖြင့် လူမှုဆက်ဆံရေးတွင် အဓိကမဏ္ဍိုင်တစ်ခုပင် ဖြစ်သည်။ ယင်းကြောင့် ဘာသာစကားအရေးကြီးပုံကို အားလုံးသော သုတေသီ ပညာရှင် များက အသိအမှတ်ပြုကြရပြီး ရှုဒေါက်အမျိုးမျိုးမှနေ၍ ဘာသာစကား၏ အဓိပ္ပာယ်သဘောကို ကောက်ယူခဲ့ကြလေသည်။

ယုတ္တိဗေဒသဘောအရ ဘာသာစကားဆိုသည်မှာ သင်္ကေတများကို စံနစ်တကျ ဖွဲ့စည်းထားခြင်းပင် ဖြစ်သည်ဟု တိုတိုနှင့် အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုထားကြပါသည်။

ယင်းကြောင့် စကားနှင့်ပတ်သက်၍ စကားဟူသည် ဇာကြောင်း ဇာသို့ ပေါ်ပေါက်လာသည်ကို ပြန်လည်သုံးသပ်ကြည့်ရန် လိုအပ်လာပေသည်။

ကမ္ဘာ့စဦး လူတို့သည် စကားမပြောတတ်ကြသေးမီ အချင်းချင်း မိမိတို့ တွေ့ကြုံခံစားရချက်များကို၊ အတွေ့အကြုံများ၊ ပြုမူချက်များကို တခြားသူတို့ သိရှိစေရန်၊ လက်ဟန် ခြေဟန်တို့နှင့်သာ ပြနိုင်ခဲ့ကြပေလိမ့်မည်။

ယင်းမှတစ်ဆင့် ကာလစဉ်အလိုက် အသိအမြင်များ တိုးတက်လာကြကာ ခံစားမှုတည်းဟူသော ပူသည်၊ အေးသည်၊ လှုပ်ရှားမှုတည်းဟူသော သွားလာစားအိပ် စသည်တို့ကို အမည်သညာများ မှည့်ခေါ် စကားကို ထွင်လာခဲ့ကြလေသည်။ ယင်းပြီး နောက်တစ်ဆင့် သက်ရှိ သက်မဲ့အရာများ ဖြစ်သော တော၊ တောင်၊ ရေ၊ မြေ၊ မြစ်၊ ချောင်း၊ အင်း၊ အိုင်၊ လူ၊ ခွေး၊ ကြောင်၊ ကျွဲ၊ နွား၊ ဆင်၊ မြင်း စသည်များကို တစ်စတစ်စ အမည်သညာများ ထားခေါ် မှည့်ခေါ် တတ်လာကြပြန်သည်။ နောက်တစ်ဆင့် ယင်းစကားသင်္ကေတများ စနစ်တကျ ဝါကျအဖြစ်သို့တိုင် ဆက်စပ် ဖွဲ့စည်း ပြောဆိုလာတတ်ကြသည်ကို ပင် စကားဟု ခေါ်ဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။

ကမ္ဘာပေါ်တွင် နိုင်ငံအသီးသီး၊ လူမျိုးအရပ်ရပ် တစ်စတစ်စ များပြားလာသည်နှင့်အမျှ စကားများလည်း လူမျိုးဘာသာအလိုက် တီထွင်ပြောဆိုလာခဲ့ကြပြန်သဖြင့် ဘာသာစကား ဟူ၍ ပေါ်ပေါက်ခဲ့လေသည်။ လူမျိုးအချင်းချင်း ရောနှောခဲ့ကြခြင်းဖြင့် ဘာသာစကားများလည်း ရောယှက်လာကြပြန်သည်။ လူမျိုးဘာသာအလိုက် ဘာသာစကား အမည်များ ခေါ်တွင် လာခဲ့လေသည်။ ဥပမာ - ရခိုင်လူမျိုးတို့ ပြောဆိုသော စကားကို ရခိုင်ဘာသာစကားဟု ခေါ်သည်။

ယင်းနောက် တဖန် လူမျိုးတစ်မျိုးတည်းမှာပင် ရေမြေဒေသအလိုက် နီးစပ်ရာ သံယောင်လိုက်ခါ ပင်မစကားမှ အနည်းနှင့်အများ ကွဲလာကြသော ဒေသန္တရစကားဟူ၍ ပေါ်ပေါက် လာပြန်ပါသည်။

ရခိုင်တွင် နယ်မြေဒေသအလိုက် ပြောဆိုကြသော အဝသား (စစ်တွေ)၊ ကျောက်ဖြူ၊ ရမ်းဗြဲ၊ မာန်အောင်၊ သံတွဲ၊ ချောင်းသား၊ အနောက်ပြည်သားများနှင့် ပုသိမ်၊ မော်တင် တဝိုက်တွင် အခြေပြုနေကြသော အရှေ့ရခိုင်ဟူ၍ ဒေသန္တရစကား အများအပြားပင် ရှိပါသည်။ အဓိကအားဖြင့် မြောက်ပိုင်းစကားနှင့် တောင်စဉ် (ရမ်းဗြဲ)စကားဟူ၍ နှစ်မျိုး ကွဲပြားသည်ဟု ဆိုကြသည်။

စကားအကြောင်းတွင် မူရင်းအခြေခံလာသည်၊ ဘာသာနှင့် ပတ်သက်၍ သိသင့်သိထိုက်သည်၊ အချက်အလက် တချို့ကို အကျဉ်းသဘော ဦးစွာ တင်ပြလိုက်ပါသည်။

(၂) စဦး ရခိုင်စကား

ရခိုင်စကားမှာ ရခိုင်ဒေသတွင် နေထိုင်ကြသော ရခိုင်လူမျိုးတို့၏ ပြောသော စကားဖြစ်သည်။ ရခိုင်စဦး လူတို့သည် ဇာစကားကို စတင် ပြောဆိုခဲ့ကြသည်ကိုကား အထောက်အထား ပြည့်စုံစွာ တင်ပြရန် ခက်ခဲ ပါသေးသည်။

တချို့ သမိုင်းသုတေသီတို့က ရခိုင်စဦးလူတို့ ရခိုင်ဒေသသို့ စတင်ဝင်ရောက်ခဲ့ကြသည်၊ ရခိုင်မျိုးဆက် သမိုင်းကြောင်းရပ်များကို မှီငြမ်းပြုလျက် စဦးရခိုင်တို့ ပြောကြားခဲ့မည် ဘာသာစကားကို ခန့်မှန်းခဲ့ကြသော်လည်း တိကျပြီဟူ၍ကား မဆိုနိုင်ကြသေးပါ။

ရခိုင်ပြည်အတွင်း တွေ့ရှိရသော ခရစ် အေဒီ လေးရာစုမှ ဆယ်ရာစုကျော်တို့တွင် ရေးထိုးခဲ့ကြသည်ဟု ခန့်မှန်းခဲ့ကြသော ကျောက်ကမ္မည်း၊ ကြေးနီစာ၊ ခေါင်းလောင်းစာ စသည်များမှာ အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းတွင် ရှေးဦးဆုံး စာပေအက္ခရာ အရေးအသားဟု သတ်မှတ်ရှိသော ဒေဝနာဂရီခေါ် ဗြဟ္မီအက္ခရာမှ တဆင့် ဆင်းသက်လာသော အိန္ဒိယနိုင်ငံ မြောက်ပိုင်းသုံး အက္ခရာများနှင့် တူပြီး

ဘာသာရပ်များ အနေဖြင့်လည်း ယင်းနိုင်ငံ တို့တွင် ပြောဆိုသုံးစွဲခဲ့ကြသော သက္ကဋဘာသာ၊ ပါဠိဘာသာ၊ ပါဠိသက္ကဋ ရောယှက်ရှိသည် များကို တွေ့ရပါသည်။

အထူးသဖြင့် သက္ကဋဘာသာမှာ အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် အစောပိုင်းကပင် ဝင်ရောက်ရှိသော ဦးစလူမျိုးဆိုသော အာရိယန်လူမျိုးတို့၏ ရင်းမြစ်ဘာသာဟု ဆိုလေသည်။ တစ်ချိန်က ယင်းဘာသာမှာ အိန္ဒိယနိုင်ငံ တစ်ဝှမ်းလုံးနီးပါး သုံးစွဲခဲ့သော ဘာသာစကား တစ်ခုပင်ဖြစ်သည်။

ခရစ်တော်မပေါ်မီ (ဘီစီ ၆၀၀) ခန့်တွင် ဝေသာလီတိုင်းပြည်၊ လိစ္ဆဝီအမျိုး၌ ဖြစ်သော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးသည် မဟာဝီရဟူသော အမည်ကိုခံ၍ ဇိန(ဂျိန်း)ဘာသာကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ယင်းဝါဒနှင့် ပတ်သက်၍ ပြာကရိုက် ဘာသာစကား ထွန်းကားခဲ့လေသည်။

ယင်းမဟာဝီရ၏ ဇိန(ဂျိန်း)ဝါဒနှင့် ခေတ်ပြိုင် မဇ္ဈိမဒေသ၌ ဆတ်ကျာလူမျိုးမင်းမျိုးနွယ်မှ ဂေါတမမြတ်စွာဘုရား ပွင့်တော်မူလာပြီးလျှင် ဗုဒ္ဓသာသနာကို ထူထောင်ခဲ့လေသည်။

ယင်းဇိနနှင့် ဗုဒ္ဓဝါဒတို့မှာ အရိယန်လူမျိုးတို့၏ စဉ်ဆက်အယူဝါဒများ ဖြစ်သော ဗြဟ္မဏဝါဒများကို တော်လှန် ပေါ်ထွက် လာသော ဘာသာ အယူဝါဒများပင် ဖြစ်သည်။

ဗုဒ္ဓသည် ဒေသနာတရားတော်တို့ကို မာဂဓတိုင်းသားများ ပြောဆိုကြသော (မာဂဓီ)ခေါ် ပါဠိဘာသာစကားဖြင့် ဟောပြောခဲ့ခြင်းဖြင့် ပါဠိဘာသာ ထွန်းကားခဲ့ပြန်သည်။

ရခိုင်မျိုးဆက်နှင့် ပတ်သက်၍ လေ့လာသုတေသန ပြုချက်များအရ ရခိုင်နှင့် မာဂဓပြည်သားများ နွယ်ဆက်ရှိခဲ့ခြင်း၊ အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင်း ပျံ့နှံ့ရှိသော အရိယန်လူမျိုးတို့သည် ရခိုင်ပြည်တွင်းသို့ မာဂဓတိုင်းမှ တစ်ဆင့် ဝင်လာသည်ဆိုသော အထောက်အထား ကြောင်းရပ်များနှင့် ရှေးခေတ်တစ်ချိန်က ရခိုင်တွင် ပါဠိဘာသာသည် အများသုံး ဂန္ထဝင်စာပေ ဖြစ်ခဲ့သည် ဆိုသော ကြောင်းရပ်များနှင့် ဆက်စပ်၍ ခန့်မှန်းခဲ့ကြခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

ရခိုင်တွင် တွေ့ရှိသော ရှေးကျောက် ကမ္မည်းစာများမှာ သက္ကဋဘာသာနှင့် များပြီး ပါဠိဘာသာနှင့် အနည်းအကျဉ်း တွေ့ရှိရပါသည်။ ပြာကရိုက်ဘာသာနှင့်ကား မတွေ့ရှိသေးပါ။

(၃) ယနေ့ ပြောဆိုနေကြသော ရခိုင်စကားများ

ရခိုင်စကားသံကို ရုတ်တရက်အားဖြင့် ကြားဖူးနားဝ မရှိသော တိုင်းရင်းသား လူမျိုးတို့နားတွင် ဘီတံ၊ ထားဝယ်၊ နေ၊ အင်းသားများ၏ စကားသံလိုလို ကြားကြရသည်ဟု ဆိုပါသည်။ အမှန်မှာ တစ်မျိုးတခြားစီသာ ဖြစ်ပါသည်။ တူရိပ်ရှိသလိုလို ကြားကြခြင်းမှာ ယင်းစကားသံတို့မှာ ရခိုင်စကားကဲ့သို့ အာသံလျှာရင်းကို အခြေပြု၍ ပြောကြသည်အတွက်ပင် ဖြစ်သည်။ ရခိုင်တို့ အနေဖြင့် မြန်မာစကားကိုသာ နားလည်နိုင်ပြီး ယင်းတို့၏ စကားများကိုကား နားလည်ရန် ခက်ခဲသလို၊ ယင်းတို့ အနေဖြင့်လည်း မြန်မာစကားကိုသာ နားလည်လွယ်ပြီး ရခိုင်စကားကိုမူ စိုးစိမ့် နားလည်မှု မရှိဟု ဆိုပါသည်။

ခေတ်ရခိုင်လူမျိုးတို့ အနေဖြင့် ငယ်စဉ်ကပင် မြန်မာစာပေများကို သင်ကြားရှိခဲ့ပြန်သဖြင့် မြန်မာပြည်သို့ တစ်ခါမှ မသွားဖူးသည်တိုင် မြန်မာစကားကို အနည်းနှင့် အများ နားလည်ကြပါသည်။ စကားပြောရာတွင်လည်း ပီပီသသ မပြောတတ်ကြသော်လည်း ခပ်ဝဲဝဲ ပြောဆိုနိုင်ကြပါသည်။ ပြည်မတွင် နေထိုင်သော ရခိုင်သားများမှာမူ မြန်မာများနှင့် မခြား ပြောဆိုနိုင်ကြပါသည်။ ရခိုင်ပြည်တွင် နေထိုင်လျက်ရှိကြသော မြန်မာလူမျိုးတို့ အနေဖြင့်ကား ရခိုင်စကားကို ပြောတတ်မည် မဆိုထားဘိ၊ တော်ရုံတန်ရုံနှင့် နားမလည်နိုင်ကြပေ။

ရင်းမြစ်ဘာသာစကားမှ ခွဲထွက်လာသော ဒေသန္တရ စကားများမှာ တခြားလူမျိုးတို့တွင် တစ်ဒေသနှင့် တစ်ဒေသ လုံးဝမတူဟု ဆိုပါသည်။ တရုတ်ပြည်တွင် တရုတ်လူမျိုးချင်း ဖြစ်သော်လည်း တချို့ဒေသတို့တွင် လုံးဝမတူဘဲ တခြားဘာသာရပ် တစ်ခုကဲ့သို့ ကွဲပြားသည်ဟု ဆိုပါသည်။

ကျွန်တော်တို့ တိုင်းရင်းသားချင်း အမျိုးသားတို့တွင် သံတွဲ၊ မြေပုံနှင့် တခြားဒေသရှိ ချင်းအမျိုးသားတို့ ပြောစကားနှင့် ပလက်ဝနယ်ရှိ ချင်းအမျိုးသားများ သည်လည်းကောင်း၊ ပလက်ဝနယ်ရှိ ချင်းအမျိုးသားများနှင့် ဖလန်၊ ဟာကား၊ ကန်ပက်လက်ဘက်မှ ချင်းအမျိုးသားတို့သည် လည်းကောင်း၊ ကြားစကား အဖြစ်၊ ရခိုင်၊ မြန်မာ စကားတို့နှင့် ပြောဆိုကြသည်ကို တွေ့ရပါသည်။ ရခိုင်ဘာသာစကားသည် မြန်မာစကားနှင့် အရင်းအမြစ်သည်ဟု ဆိုကြသည်။ ရခိုင်လူမျိုးတို့တွင်လည်း ဒေသန္တရစကားများ ဖြစ်သော ကုလားတန် မြစ်ဝ စစ်တွေဘက် (အဝသား)၊ မြစ်ညာဖက် ချောင်းသား၊ ယခင် အိန္ဒိယ၊ အရှေ့ပါကစ္စတန်၊ ယခု ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ် တွင် နေထိုင်လျက်ရှိကြသော အနောက်ရခိုင်များ ကျောက်ဖြူ၊ ရမ်းဗြဲ၊ မာန်အောင်၊ သံတွဲ၊ အမ်း၊ ဒလက်ဘက်နှင့် ပုသိမ်မော်တင် တစ်ဝိုက်မှ ရခိုင်သားများ အစရှိသော ရေမြေဒေသအလိုက် ဒေသန္တရ စကားများ ရှိသော်လည်း စကားပြောရာတွင် သံတွဲ၊ အမ်း၊ ဒလက်၊ ဝှ၊ တောင်ကုတ်မြို့နယ်မှ လူများမှာ နီးစပ်မှု အခြေအနေအရ မြန်မာစကားသံသို့ အနည်းအကျဉ်း တိမ်းပါးခါ ခပ်ဝဲဝဲ ပြောကြသည်မှ အပ၊

တစ်ဒေသမှ တစ်စကား တစ်ဒေသမှ လွယ်ကူစွာ နားလည်ကြပါသည်။

အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ကြောင်းရပ်အမျိုးမျိုးကြောင့် ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်ရှိခဲ့ကြသော အနောက်ရခိုင်များ အနေဖြင့် ထုံးစံ၊ ဘာသာစကား စသည်တို့ကို ယခုတိုင် စဉ်လာမပျက်၊ ထိန်းသိမ်းထား ရှိကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ယင်းအိန္ဒိယနိုင်ငံ ရခိုင်နွယ်ဝင် ဖလံထောင်၊ ဖလံ လူမျိုးတို့ ပြောစကားမှာ အနောက်ပြည်သား စကားသံတွင် ဘင်္ဂါလီလူမျိုးတို့၏ အသံ၊ လျှာသံ၊ လေသံ ရောနှောပြောကြသဖြင့် ရခိုင် အနောက်ပြည်သားတို့သော်မှ တော်တော်နှင့် နားမလည်နိုင်ကြပါ။ ဖလံလူမျိုးတို့ ပြောစကားများမှာ သာမန်လူတို့ နားတွင် ရှိရင်းသည်ဟု ထင်မှတ်ကြပါသည်။

ယနေ့ခေတ် ရခိုင်လူငယ်တို့ ပြောဆိုနေကြသော ရခိုင်စကားမှာ ရှေးခေတ် ရခိုင်စကား မဆိုထားဘိ၊ လွန်ခဲ့သော နှစ်လေးငါးဆယ်ခန့်က ပြောရှိခဲ့ကြသည်များနှင့် တစ်စတစ်စ ကွဲလာပါသည်။ သာမန် ဝေါဟာရ အခေါ်အဝေါ်များ အနေဖြင့် ၇၀% ရာခိုင်နှုန်းနီးပါး ပပျောက်သွားရှိပါပြီ။ လေယူလေသိမ်း အခေါ်အဝေါ်မှ စ၍ တစ်စတစ်စ ကွယ်ပျောက်ကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ သရသံ ပြည်အောင် မပြောဆိုနိုင်သဖြင့် စစ်ကို စိုက်၊ အိပ်ကို အိုက်၊ စောင်ကို စုန်၊ ရွာကို ရော်၊ လက်ကို လာ၊ ကျော်ကို ကျာ၊ ပျော်ကို ပျို စသည်ဖြင့် ပြောဆိုသံများလည်း ရှိခဲ့ကြသည်။

မိမိတို့ ရခိုင်စကားကို ဝိသတ္တ သရုပ်ပေါ်လွင် ရှိစေလိုသော စေတနာဖြင့် သာခြင်း ဆရာကြီးဆရာထွန်းသည် ဥဒိန္ဒသာခြင်း တွင် ဥဇ္ဇေနီပြည်ရှင် ပဏ္ဍေတမင်းကြီး၏ သမီးတော် ဝါသုလဘတ္တ မင်းသမီးအား ဆင်ဂါထာကို သင်သည်၊ အခန်းတွင်၊ မင်းသမီးသည် ဆင်ဂါထာကို အလီလီ အဖန်ဖန် ပို့ချသော်လည်း မဝိမသရှိနေသဖြင့် ဥဒိန္ဒမင်းသားသည် ဒေါသဖြစ်လာခါ ပြောဆိုသည်စကားကို စိကုံးစပ်ဆိုထားသည်မှာ -

“ ထိုသည်အခါ၊ ရှင်မင်းကျော်မှာ၊ ကလကာဘက်က၊ ဆင်ဂါထာကို၊ သင်ကာချကေ၊ နှုတ်ကမပီ၊ ကရိုက်ဌာန်လေ၊ အသံလွှတ်သော်၊ ညွတ်မညီလို၊ ဗြာရိကျွတ်မ၊ ဂုဗ္ဗဆိုကေ၊ စဖိုပေါက်သည်၊ အိုမျောက်မလေ၊ လျှာကထူကေ၊ စကားမပီ၊ ဗတားရီနှင့်၊ တူညီငြားလို၊ သင်ကြားမတတ်၊ ကျောက်နှင့်သာလေ၊ တိုက်ကာပွတ်မှ၊ ထူးမြတ်ကြီးကျယ်၊ ဆင်ဂါထာကို၊ သင်ကာချကေ၊ ရတော့မေလေ။”

ယင်းစကားကြောင့် ဝါသုလဘတ္တ မင်းသမီးလည်း ထောင်းကနဲ ဒေါသထွက်လာခါ ပြန်လည် ပြောစကားများကို စပ်ဆိုထားပြန်သည်မှာ

“ရတော့မေလေ၊ ဆိုလေသောခါ၊ ဝါသုလကေ၊ လှသုဘတ္တက၊ ဟတ္တရာ ဟတ္တရီ၊ ငဒုသီကေ၊ ဤသည်ငနံ၊ ငါ့ကိုတုံလေ၊ ရုပ်ပုံမပြ၊ ငါပိုင်ပြင်ကို၊ မမြင်ရလေ၊ ဂုဗ္ဗသာမှတ်၊ ငါ့ရှင်သွင်ကို၊ မြင်ပြန်လတ်ကေ၊ ဖတ်ဖတ်မောထွေ၊ အလိုလိုကေ၊ ချွေးယိုကျကေ၊ ငိုရမေလေ၊ ငါနယ်မိန်းမ၊ တပင်တိုင်လေ၊ ပြိုင်မရအောင်၊ ဝါသုဘတ္တ၊ အလှကျော်ကေ၊ ငါမဟုတ်လော့” ဟူ၍ ရခိုင်တို့တွင် လတ်တလော ဒေါသထွက်လာလျှင် ပြောလေ့ပြောထရှိသော စကားများဖြင့် သရုပ်ဖော် ရေးစီခဲ့ပါသည်။

ရခိုင်တွင် တစ်ချိန်က ကွယ်ပျောက်လုနီး၊ ကွယ်ပျောက်သွားပြီဟုပင် ဆိုရလောက်မည် အခြေအနေတိုင် ကျရောက်နေသော ရှေးယဉ်ကျေးမှုရေးရာများ၊ အနုပညာရပ်များ၊ စာပီအက္ခရာများကို သုတေသီတချို့သည် စုဆောင်းသုတေသနပြုခါ ဖော်ထုတ်လျက်ရှိနေကြပါသည်။

ယင်းသို့ တစ်ဖက်က ထိန်းသိမ်းဖော်ထုတ် နေကြချိန်တွင် မပျောက်မပျက် ရှိနေသေးသော ဘာသာစကားကိုသော်မှ လေယူလေသိမ်း၊ အခေါ်အဝေါ်မှစ၍ ပြောင်းလဲ ပြောဆိုနေကြသည် ကို တွေ့ရပါသည်။

လူမျိုးတစ်မျိုး၏ အရေးအကြီးဆုံးဖြစ်သော ဘာသာစကား ကွယ်ပျောက်သွားပါက လူမျိုးပါ ကွယ်ပျောက်နိုင်ကြောင်း သတိပြုကြစေလိုပါသည်။

အနောက် ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နိုင်ငံတွင် ကုလားလူမျိုးများ အကြား နေထိုင်လျက်ရှိကြသည် ရခိုင်လူမျိုးများသည်လည်းကောင်း၊ ပုသိမ်မော်တင်တိုက် မြန်မာများကြား နေထိုင်လျက် ရှိကြသေးသော ရခိုင်များသည် လည်းကောင်း၊ ယနေ့တိုင် ရိုးရာယဉ်ကျေးမှု ဘာသာစကားကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက် ပြောဆိုနေကြသည်များကို အတုယူပြီး ခေတ်လူငယ်တို့ အနေဖြင့် မိမိတို့ ဒေသ ရိုးရာအလိုက် ကိုယ်မျိုးရိုးစဉ်လာ အလေ့အလာ ပြောဆိုကြသော စကားများကို မပျောက်မပျက်ရအောင် ထိန်းသိမ်းရန် လိုအပ်ကြပါသည်။

(၄) ရခိုင်စကား အသံနေအသံထားများ

ရခိုင်စကား ပြောဆိုပုံ အသံနေအသံထားကို မြန်မာစကား ပြောဆိုပုံ အသံနေ အသံထားနှင့် ယှဉ်တွဲ၍ တင်ပြလိုက်ပါသည်။ စကားအလိုက် မိမိတို့ ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်နှင့် တွေးဆယူနိုင် ကြပါသည်။ လေ့လာပါက နားလည်နိုင်ပါသည်။ အထူးခက်ခဲသော စကားမဟုတ်ပါ။

ဖော်ပြပါများမှာ ကုလားတန်မြစ် အဝသား စကားသံများအရ တင်ပြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ တခြား ရခိုင် ဒေသန္တရစကားမျိုးစုံနှင့်

ဖော်ပြနေပါက ရှည်လျားပြီး ရှုပ်ထွေးသွားနိုင်ပါသည်။

ရခိုင်မြန်မာ ကာရံကိုက်ကွဲသော စကားသံတို့မှာ

မြန်မာ	အု၊ အာ	ကာရံကို	ရခိုင်	အ	ကာရံ
မြန်မာ	အေ	ကာရံကို	ရခိုင်	အီ	ကာရံ
မြန်မာ	အည်	ကာရံကို	ရခိုင်	အိုင်	ကာရံ
မြန်မာ	အစ်	ကာရံကို	ရခိုင်	အိုက်	ကာရံ
မြန်မာ	ယပင်၊ သံကို	ရခိုင်		ရရစ်သံဖြင့် ပြောဆိုကြပါသည်။	

အု၊ အာ ကာရံ ဥပမာများ

မြန်မာသံ	ရခိုင်သံ
လူပျို၊ လူပျင်း၊ လူရူး	လပျို၊ လပျင်း၊ လရူး
သုခိုး	သခိုး
နွားထီး၊ နွားမ	နထီး၊ နမ
ပါးစပ်	ပဇာ
နားရွက်	နရွက်
ဒါးမ၊ ဒါးပြ	ဒမ၊ ဒမြ (ဒမရ)
ရေအိုးခွက်	ရဝခွက်

စကားများ ယှဉ်တွဲသုံးသည် အခါတွင်လည်း ရှေ့စကားသံကို "အ" ကာရံသံဖြင့် ပြောပါသည်။

မြန်မာ	ရခိုင်
ကောင်းကောင်းမွန်မွန်	ကကောင်းမမွန်
ကျန်းကျန်းမာမာ	ကျကျန်းမမာ
ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်	ကျကျယ်ပြပြန့်
သောင်းသောင်းဖြဖြ	သသောင်းဖဖြ
အေးအေးချမ်းချမ်း	အအီးချချမ်း
သာသာယာယာ	သသာယယာ
တိုးတိုးတိတ်တိတ်	တတိုးတတိတ်
လှလှပပ	လလှပပါ
ရူးရူးမိုက်မိုက်	ရရူးမမိုက်
သွေ့သွေ့ခြောက်ခြောက်	သသွို့ခခြောက်
ဖြူဖြူဖွေးဖွေး	ဖဖြူဖဖွေး
ဆူဆူညည်ညည်	ဆဆူညည်
နီနီရဲရဲ	နနီရရဲ
ကျိုးကျိုးနွံနွံ	ကျကျိုးနွနွံ
သန့်သန့်ရှင်းရှင်း	သသန့်ရှရှင်း
ဆင်းဆင်းရဲရဲ	ဆဆင်းရရဲ
ချမ်းချမ်းသာသာ	ချချမ်းသသာ
ကြွယ်ကြွယ်ဝဝ	ကြကြွယ်ဝဝါ
ပျော့ပျော့ပျောင်းပျောင်း	ပပျော့ပပျောင်း

ခက်ခက်ခဲခဲ
ထထကြွကြွ
ဆူဆူဝဝ
ပိန်ပိန်ပါးပါး
စွဲစွဲမြဲမြဲ

ခခက်ခခဲ
ထထာ့ကကြွ
ဆဆူဝဝါ့
ပပိန်ပပါး
စစွဲမမြဲ

စသည်ဖြင့် ပြောဆိုကြပါသည်။

အောက်ကရံ ဥပမာများ

မြန်မာ	ရခိုင်	မြန်မာ	ရခိုင်
လေ	လီ	သွေး	သွီး
ရေ	ရီ	ပေး	ပီး
ဈေး	ဈီး	ပြေး	ပြီး
အေး	အီး	မြေး	မြီး
ခွေး	ခွီး	ဆေး	ဆီး
နေ	နီ	မြွေ	မြွီး
နေတယ်	နီရေ	ပလွေ	ပလွီး
နေ့	နီ	စာပေ	စာပီး

အညံ့ ကာရံ ဥပမာများ

လည်ပင်း	လိုင်ဖင်း
ချည်နှောင်	ချိုင်နှောင်
ပျည်ပြား	ပျိုင်ပြား
စဉ်းစား	စိုင်းစား

အစ် ကာရံ ဥပမာများ

စစ်	စိုက်	လစ်	လိုက်
ပစ်	ပိုက်	တစ်	တိုက်

ယပင် ဥပမာများ

ကြားဝါ (ကျားဝါ)	ကြားဝါ
ကြွက် (ကျွက်)	ကြွက်
ကြွေ(ကျွေ)ကျတယ်	ကြွေကျရေ

တခြား အသံနေ အသံထားများကို ဆက်လက်တွေးယူကြပါလေ။ တစ်နည်းမှတ်သားရန်မှာ

အ သရသံကို ရခိုင်က အိ သရသံသို့ ပြောင်းပြောသည်။
- စံ သံကို ိုက် သံသို့ ပြောင်းပြောသည်။
မြန်မာ အေ၊ အေ့၊ အေး ကို ရခိုင် အိ - အီး- အီး ထွက်သည်။
အယ်၊ အယ်၊ အဲ၊ အသံကို အေ- အေ့ - အေး ဟုထွက်သည်။

အော်၊ အော့၊ အော အသံကို ရခိုင် တောင်စဉ် (ရမ်းဩ) စကားဖြင့် အို၊ အို၊ အိုး ထွက်သည်။
 တောင်စဉ် စကားသုံး ဝေါဟာရ အချို့မှာ လည်း မြောက်ပိုင်းသုံး ဝေါဟာရများထက် များစွာ ရှေးကျဖွယ်ရှိသည်ဟု ယူဆကြသည်။

မြောက်ပိုင်းစကား

တောင်စဉ်စကား

အမိ (အမေ)	အီးယောင်၊ အီးယေ
အဘာ (အဖေ)	ဘားဘာ
အခင်ကြီး (အမိ၏ မောင်)	မန်းကြီး
အယွ (အမိ၏ ညီမ)	ယေးယေ
အဘုသျှ (ကလေး)	အစိတ်ကေ
အယော (လုံချည်)	ခတောင်း၊ ခယောက်

အသံထွက်များ အနေဖြင့်လည်းကောင်း၊ လေယူလေသိမ်း အပြောအဆိုများမှာ တစ်ကျောင်း တစ်ဂါထာ၊ တစ်ရွာ တစ်ပုဒ်ဆန်း ဆိုဘိသို့ ရခိုင်ဒေသန္တရ စကားများမှာလည်း လေယူလေသိမ်း၌ သော်လည်းကောင်း၊ ဝေါဟာရ အခေါ်အဝေါ် အသုံးအနှုံး၌ သော်လည်းကောင်း အနည်းအကျဉ်း ကွဲပြားခြားနားမှု ရှိပါသည်။ သံတွဲ၊ တောင်ကုတ်မှ ရခိုင်များ ပြောသော ဝေါဟာရ စကားများမှာ မြန်မာဝေါဟာရများနှင့် အတူများပါသည်။

ရခိုင်စကားတွင် ကြိယာ နောက်ဆက်စကား၊ နာမ်နောက်ဆက်စကား စသည့် နောက်ဆက်စကားကလေးများသည် ရခိုင်စကား၏ ထူးခြားချက် တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ကေ၊ ကြွေ၊ ရခိုင်အသုံး အနှုံးသည် မြန်မာ အချိန်ပြ နောက်ဆက်တွဲများ ဖြစ်သော လျှင်၊ ပြီးလျှင်၊ သော်တို့နှင့် အဓိပ္ပာယ်တူသည်။

စားပြီးကေ = စားပြီးလျှင်

တစ်ဖက်က ကေဆိုသည်မှာ မြန်မာ ညွှန်ကြား၊ ဟန့်တား၊ တားမြစ်ခြင်း အဓိပ္ပာယ်ဆောင်သော “နှင့်” သဘော သက်ရောက်ပေသည်။

မလားပါကေ = မသွားပါနှင့်

ရခိုင် “ခ” ဆိုသော စကားမှာ နောက်ဆက်စကား အဖြစ်နှင့်လည်းကောင်း၊ ကာလစဉ်အလိုက် ပြောဆိုရာတွင်လည်း အသုံးပြုလေ့ ရှိသည်။

“ခ” မှာ မြန်မာ “ခဲ” နှင့် တူပါသည်။

အတိတ်ကာလပြ ခယာ၊ ခဗျာလ် = ခဲပြီး

ထားခပါမေ၊ ထားပါခမေ	=	ထားခဲပါမည်
အိမ်ကိုယူခ	=	အိမ်သို့ယူခဲ
ငါ့နောက်ကလိုက်လတ်	=	ငါ့နောက်ကလိုက်ခဲ

ရခိုင်စကား “ခီ”သည် မြန်မာ ကြိယာထောက် “ချေ” သဘောရှိသည်။ မြန်မာစကားတွင် သဘော လေးနက်စေလိုသဖြင့် “ကြ” ကိုသုံးဘိသကဲ့သို့ ရခိုင်တွင် “ခီ” ကို အသုံးပြုသည်။

လားလုပ်ခီ = သွားလုပ်ချေ

ရခိုင်စကားတွင် “ဇောင်” နောက်ဆက်တွဲကို “ရန်” သဘော သက်ရောက်သည်။

ရီခပ်ဇောင်လားကတ်ဖို့ = ရေခပ်ရန် သွားကြမယ်။

“ထိုကဲ့သို့” ဟူသော မြန်မာ ညွှန်ပြစကားကို ရခိုင်တွင် ယဇောင်၊ ယယောင်၊ ယပိုင်၊ ယင်းပိုင် ဟူ၍ သုံးသည်။

ရခိုင်စကား တိ၊ ဒိန်၊ သည် မြန်မာနောက်ဆက်စကား ဖြစ်သော “များ” အများတို့နှင့် အဓိပ္ပာယ် တူသည်။

သတ္တဝါတိ၊ သတ္တဝါဒိန် = သတ္တဝါအများတို့။

အရေအတွက် အတိအကျကို မဖော်သော စကားများတွင် မြန်မာ “တို့” “များ” ဆိုသည်ကို ရခိုင်တွင် “ရိ၊ တိ၊ ဒိန်” ဟူ၍ သုံးသည်။

သူရိ၊ = သူတို့။ လူတိ၊ လူဒိန် = လူများ

ယာ၊ ဗျာလ စကားသည် မြန်မာ “ပြီ” နှင့် အဓိပ္ပာယ်ချင်း တူသည်။

စားပြီးယာ၊ စားပြီးဗျာလ = စားပြီးပြီ ဟူ၍ ဖြစ်သည်။

နောက်ဆက်တွဲ စကားစပ်၊ စကားဆက်၊ စကားသတ်များ အကြောင်း နောက် သက်ဆိုင်ရာ အခန်းများတွင် ဖော်ပြထားရှိပါသည်။

(၅) ရခိုင်ဝေါဟာရ အခေါ်အဝေါ်များ

ယခု ဖော်ပြပါ ဝေါဟာရများသည် ရခိုင်ဝေါဟာရ စကားများ အနက်၊ မဖြစ်စလောက်မျှသာ ဖြစ်ပါသည်။ ရခိုင်စကားတွင် အောင်ပါ စကားများကဲ့သို့ ကိုယ်ပိုင်စကားအသုံးအနှုန်းများ ရှိကြသည်။

ရခိုင်	မြန်မာ	ရခိုင်	မြန်မာ
ဘေးစ	နံစောင်း	ကုပ်ဆက်	လည်ကုပ်
အဘာ	အဖေ	အမင်	အမေ
တန်းပျင်း	ရေသုံးခန်း	ပဒကာသီး	သဘောသီး
ရှက်ပင်	ထိကရုံးပင်	ရိုးလှသန္တာ	ဆိတ်ဖလူးပင်
ငတံသား	ကဘီလူး	အင်းကျီတလုံး	အကျီတစ်ထည်
ထီးတစ်ဆောင်	ထီးတစ်လက်	အိမ်တစ်လုံး	အိမ်တစ်ဆောင်
ပုဆိုး	စောင်	အယော	လုံချည်
		ခတောင်း	လုံချည်
		ခယောက်	လုံချည်
အကျီဖွပ်	အကျီလျှော်	ဆန်ဖွပ်	ဆန်ထောင်း
ပန်းဆွတ်	ပန်းခူး	လျှာရေကျ	သွားရေကျ
ပရုန်းနရုန်း	ကမန်းကတန်း	ပယာနယာ	သုတ်သီးသုတ်ပြာ
သက်သီ	သက်သေ	ရသီ	ရသေ့
အမေရော်ကာ	သဘောလောက်	အထက်ပေါ်ရီ	အပေါ်ယံ
	(အပေါ်ယံ)		

ထို့ပြင် ဘာသာပြန် မွေးစားစကားများလည်း ရှိခဲ့ကြသည်။

ဥပမာ - ခရာဝ (အသံချဲ့စက်)၊ ဓာတ်တောင် (လက်နှိပ်ဓာတ်မီး)၊ ဓာတ်မီးကိုက် (လျှပ်စစ်မီးပူ) စသည်တို့ ဖြစ်သည်။ တောက်လီယာ၊ ဒက်တင်၊ ဖောင်တော် စသော အသံလှယ် မွေးစားစကားများလည်း ရှိလေသည်။

၁၉၇၄ ခုနှစ်၊ ဇန္နဝါရီလက ရခိုင်ပြည်သို့ ရောက်ရှိ လာခဲ့ကြသော မစ္စစ်မဒမ်တေးလ်နိုး (မြန်မာစာ ပါမောက္ခ၊ အရှေ့ဖျားနိုင်ငံ ဆိုင်ရာ ပါရီတက္ကသိုလ်)နှင့် မစ္စတာ ဘီလ်နိုးလ်နှင့် (ဂျပန်စာ ပါမောက္ခ၊ အရှေ့ဖျားဆိုင်ရာ ဘာသာဌာန၊ ပါရီတက္ကသိုလ်) ဇနီးမောင်နှံ နှစ်ဦးတို့ လာရောက်ခဲ့ရာတွင် ရခိုင်ရှေးဟောင်းသမိုင်း ယဉ်ကျေးမှု လေ့ထုံးစံများနှင့် ရခိုင် ဝေါဟာရများကို လေ့လာခဲ့ကြရာ အနည်းငယ်မျှ ရရှိခဲ့ကြသဖြင့် ရခိုင် ဝေါဟာရ အဘိဓာန်တစ်ခုကို အမြန် ပြုစုသင်ကြားပါသည်။

ယခု စာပြုသူ စုဆောင်းတင်ပြသော ဝေါဟာရများမှာ ကုလားတန်မြစ်ဝဒေသ စစ်တွေဘက်၌ ပြောစကား ဝေါဟာရများပင် ဖြစ်ပါသည်။ ရခိုင် ဒေသန္တရမျိုးစုံနှင့် ဖော်ပြရန်မှာလည်း စာပြုသူ အနေဖြင့် ရခိုင်ဒေသန္တရ စကား ဝေါဟာရ အခေါ် အဝေါ်များကို မှန်ကန် စေ့စုံနိုင်မည် မဟုတ်ပါ။ အမှားအယွင်းများလည်း ရှိနိုင်ပြီး အလွန်ရှည်လျားမည် ဖြစ်ပါသဖြင့် ဒေသန္တရ စကား တစ်မျိုးတည်းနှင့် တင်ပြလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

တခြား ဒေသန္တရစကားများကို အလေးမပြု၊ အရေးမစိုက်၍ မဟုတ်ကြောင်း ကြိုတင် သိကြားအပ်ပါသည်။

လူပုဂ္ဂိုလ်နှင့် စပ်ဆိုင်သော ဝေါဟာရများ

မြန်မာ	ရခိုင်	မြန်မာ	ရခိုင်
မြန်မာလူမျိုး	ပြူ၊ အောက်သား	တူရိယာ	ဝရိယာ
မျက်နှာဖြူ လူမျိုး	ဖလောင်း၊ ဖရင်ဂျီ	ချစ်တီး	စတိ၊ နပက်ကျယ်
ပေါ်တူဂီ	ဂျိတ်ကော	ဟိန္ဒူ	ဟိန်းဒုတ်
အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောသား	ဂူရာ	ဟိန္ဒူဇာတ်ညှို့	ဒုန်း
ကုလားသင်္ဘောသား	ခလာချိတ်	ဘုံဘေသား	နာခေါဒါ
ခေါ်တောကုလား	ဗင်္ဂါလီ	ပန်ချာပီ	ပင်ဂျာဘီ
စစ်တကောင်းသား	စာရကန်ညှာ	ကာကာကုလား	စူရိယာ
မဒရာဇီ	မင်ဒရာဇီ	ဘရူဝါလူမျိုး	မရမာကြီး
ကပ္ပလီ	ကလမဲ	ဂျာမနီ	ဇာမနီ
အင်္ဂလိပ်ကပြား	ကြက်ချီး	ဇေတာဘာရီ	ကလပျက်
ကပြား	လူဘန်ဒတ်		

အလုပ်အကိုင်နှင့် စပ်ဆိုင်သော ဝေါဟာရများ

မြန်မာ	ရခိုင်
တံငါသည်	ပိုက်သေ
ငါးရောင်းသူ	ငဖောက်သေ
ဆံပင်ညှပ်သူ	ဆတ်ဒါ၊ လက်သာ
လယ်လုပ် အငှားခံ	ခေါင်းတလာ
မြေများပိုင်ရှင်	သျှိုတ်ရှင်၊ သော်တလီ၊ ပြုစုကောင်း
လူချမ်းသာ	လရတတ်
အနှိပ်သည်	အနှိပ်တတ်၊ အဖျစ်တတ်
နတ်ကတော်	နတ်ကောင်းမ
ဗေဒင်ဆရာ	ဂူရတတ်
တိုလီမိုလီရောင်းသူ	ဝန်နုကသျှူသေ
စက်ချုပ်သမား	မဲဆိုးစား၊ ဒရာဇီ
ခဝါသည်၊ လျှော်ဖွတ်သူ	လက်ပန်ဖွတ်
လက်သည်မ	မိုးသည်မ
အိမ်စေ (ကျား)	အငှားသား

အိမ်စေ (မ)
 ပွဲစားကြီး
 ပွဲစားငယ်
 ကားမောင်းသမား
 ပိုက်ဆံကောက်သူ
 သောင်းကျန်းသူ၊ သူပုန်
 ရက္ခန်းသယ်
 ရွာဆော်
 ကပ္ပိယ
 ပန်းချီဆရာ
 ပန်းတိမ်
 ပန်းပဲ
 ပန်းရံ
 ပန်းပု
 သာမဏေ
 ဦးပဉ္စင်း
 ဘိုးသူတော်
 သီလရှင်
 ဧည့်သည်
 သဘင်သည်
 လူရွှင်တော်
 မင်းသားကြီး
 နတ်ကတော်
 တပင်တိုင်မင်းသမီး
 မင်းသား
 မောင်းမမိသံ
 အတီးသမား
 ရုပ်ရှင်မင်းသား
 ရုပ်ရှင်မင်းသမီး
 လူကြမ်း

အငှားသမား
 ဒဘာချိတ်
 ဒလာ
 ဒရိုင်ဘာ
 ဆပေယာ
 ပြောက်ကျား
 ရက်သေမ၊ ယိုင်သေ
 အဟောတော်
 ကရက၊ ဆွမ်းတကာ
 ပရိုဆရာ
 ပန်းထိမ်
 ပန်းဖဲ
 ပရိဆရာ
 ပပုဆရာ၊ ရုပ်ထုဆရာ
 မောင်သူင်
 ပန်းဇင်း
 သူတော်
 သူတော်မ
 အာဂ္ဂန္တု
 ဇာတ်သမား
 လပျက်
 မင်းကြမ်း
 ပွဲဦးနှင်းမ
 တပါးသွားမင်းသမီး
 မင်းသား၊ မန့်သား၊ မင်္ဂသား
 ကျွန်မဂုဗ္ဗ
 နောက်တိုင်
 ဇာတ်လိုက်မက်သား
 ဇာတ်လိုက်မက်သမီး
 လဆိုး

ရာထူးအလိုက်

မြန်မာ

အရာရှိကြီး
 ခရိုင်ဝန်
 ခရိုင်ရဲဝန်
 ရဲအုပ်
 ရဲကြပ်
 ရဲ
 ယစ်မျိုးအုပ်
 ယစ်မျိုးရဲ
 မြို့ပိုင်
 လက်ထောက်မြို့ပိုင်

ရခိုင်

ဆာဘော
 အရီးပိုင်
 ကက်တင်
 ဒါရကာ၊ ဌာနာ
 သရဇင်
 ရဲသား
 အပ်ပါကာရီ၊ ဘိန်းသရဇင်
 ဘိန်းပျာတာ
 မြို့အုပ်
 ဒပြုသီးမြို့အုပ်

စာရေး
မင်းစေ
စာပို့လုလင်
စာတိုက်မှူး
သင်္ဘောစာရေး
သင်္ဘောဦးစီး
ဆရာဝန်
သူနာပြုဆရာမ
ဆေးစပ်သမား
သူနာပြု (ကျား)
ရှေ့နေ
ငွေကိုင်စာရေး၊ ငွေတိုက်စိုး
အခွန်ငွေကောက်ခံသူ
စကားပြန်
စကားတတ်
နယ်ပိုင်
မြေတိုင်းစာရေး
လူတော်
စစ်သည်

စာချို၊ စာကိုင်
ဆင်္ဘာသီး
ဒက်ပျာတာ
ဒက်ကရင်နီ
သင်္ဘောကရင်နီ
သိုက်ရင်း
ဒက်တင်
နာမ်ဆမ
ကွန်ပေါင်ဒါ
သွေဒေါ်
ရိုတော်ခံ၊ အောက်ကျို
ခဒင်သီး
ဒေဝန်းကြီး
ဖွဲ့ဒါကြီး
ကလူတတ်၊ ကာနတတ်
ခွင်ဆရာ
တိုက်စာရွှီး
အာဂါ့သား၊ အာဂါ့လူ
ဆဗာအိပ်

အကျင့်စာရိတ္တ၊ ပုံပန်းသဏ္ဌာန်၊ သွင်ပြင် ရုပ်ရည်လက္ခဏာများအရ တင်စား ဆဲရဲရှုံ့ရ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းများ

မြန်မာ

ရခိုင်

ခါးပိုက်နှိုက်
အရက်သမား
သူတောင်းစား
တေလေဂျပိုး
လူလိမ်လူကောက်
ကျွန်မျိုး
အသိအမြင်မရှိသူ
အနှစ်သာရမရှိသူ
လူအ၊ လူန
တစောက်ကန်း
လူပြောင်လူသွန်း
သားဆိုးသားယုတ်
လူငယ်လူလွင်
ဂျပိုး
လူဝှစာ
လူပျင်း
လူလည်
သစ္စာဖောက်
လူကပ်စေးနည်း
ဘုကျကျ ပြောတတ်သူ
စကားစပ်စုပြောတတ်သူ

အိပ်နှိုက်
ယပ်ဖွေ
အလှူခံစား
ဆလယာ ဟက္ကရီ
ဂလိမ်ဒါ
ဂုမ္မသား၊ စဖိုပေါက်မသား
ဗုန်းဒါ
ဖောင်းကာ၊ ဗေါဒါ
ဟေဒိဟေဒါ၊ နဂျီနဂျာ
ထိုးကန်း၊ တစူးထိုး
အာဂျာ၊ အသွန်သူ
ဗူးပြင်သား၊ ဗွီပြမ်းသား
မြင်ဂါ
ဆပွတ်၊ ဆလယာ
ဂန်းဒူး
ချိုင်းဖီခတ်၊ ငပျင်းထွီ
ပင်ကာ၊ ဗက်ကာ၊ ဂျင်
လူတည်ကျင်
ဂေါဇီညာ၊ လပွန်
လူဂလန်
ဘောက်ကတတ်

စကားအဆီအငေါ်မတည်၊ ပြောတတ်သူ	ကိုင်းဖြတ်
လူပေါ	သုံးပွာ
လူန	အာဒါ
လူမွဲ	ဖွဲရာ၊ ပြာရီကျ၊ ဖွတ်တောင်း
တကျွန်းပြန်	ဘောင်ဒူပြန်၊ ဘောင်ဒူပါ
မိန်းမလျာ	မယူမ၊ နတ်ကောင်း၊ ငတုံးပွတ်
အစဉ်မကျန်းမာသူ	နာကြီးကျ
ကိုယ်၊ အားကိုယ်မကိုးသူ	လူဂိုင်းတုတ်
လူနင်းပြား	တာယာ
အဖေမပေါ်သား	ယောက်သား
ဖောက်ပြားသူ	ယောက်ခိုး
မိန်းမလိုက်စားသူ	မယတရူး
အော်ကျယ်အော်ကျယ်ပြောသူ	ဗူရောင်၊ ရောင်ရင်
လူချော	လူခန့်
ပြည်တန်ဆာမ	လင်းပြန်မ
မိန်းမရွှင်၊ မိန်းမပေါ့	ဘဘီမ၊ ဟက်ကာဘီမ၊ ကဘွာရာမ
ကမြင်းမ	လွမ၊ ဗီချပ်တရာမ
ငမဲ့မ	ပြာရီကျမ၊ ဖွတ်တွင်းနှိုက်မ
အသုံးမကျတဲ့ မိန်းမ	ဘဘားရီမ
ဖာခေါင်း	ဘရဝါ
လူသတ်တရားခံ	ဖင်ချိုတ်ဝလာ
အရပ်ရှည်သူ	လင်းဘား
အရပ်ပုသူ	ဘုဒိုသျှ၊ ဒေါင်ဒိုသျှ
မျက်စိစွေစောင်းသူ	ကာနာ
အသားမည်းသူ	ကာလာ၊ အင်းပုတ်
လူဝလူသန်	ဘော်လီ၊ ကျင်သန်၊ ဘုတ်ဖား
အလွန်ပိန်ချိုးသူ	လီတမော်၊ ပင်ထက်ခြောက်
လူအ	ဘဘော
နားပင်း	ဖွန်းကျ
မျက်မမြင်	အကန်း
မယားငယ်	အမျှောင်မ
ယိမ်းတိမ်းယိုင်တိုင်သွားသူ	ပြားသီပြားသတ်
ခြေခွင်ခွင်သွားသူ	ဌာယာ

မှတ်ချက် ။ ။ ရှေးကရခိုင်များသည် တစ်ဦးကိုတစ်ဦး တင်စားဆဲရေးခြင်းများ ကိုသာ ပြုကြသည်။ ညစ်ညမ်းစွာ ဆဲရေးခြင်း မပြုကြပါ။

အရွယ်အလိုက်

မြန်မာ

မွေးစကလေး
 သျှင်လိင်ပြန်အရွယ်
 ကလေး
 ယောက်ျားကလေး

ရခိုင်

ပေါက်စသျှ၊ အဘုသျှ၊
 ဖောင်းဒင်သျှ၊
 အသျှ၊
 ကွလေသျှ၊

မိန်းကလေး
ကာလသား
မိန်းမပျို
အပျိုဟိုင်း
လူပျိုဟိုင်း
လင်ရှိမိန်းမ
မယားရှိယောက်ျား
မုဆိုးမ
တခုလပ်
အဘိုးအို
အဘွားအို
ကျောင်းသားသူငယ်

ကွလမသွေ
လူပျို
အပျို
ငေါင်းမ
အငေါင်း
မင်းကျွန်မ
မင်းကျွန်
မဆမ၊ လင်သီမ
လင်ကွမ
သက်ကြီး၊ ဝါကြီး
ဝါကြီးမ၊ ဒါအိုမ
စာသင်သား

ဆွေမျိုးတော်စပ်ခြင်းများ

မြန်မာ

ဆွေမျိုးတော်စပ်တယ်
ဆွေမျိုးစပ်တယ်

အဖေ
အမေ
အဘိုး
အဘွား
မောင်ကြီး
မောင်
အစ်ကိုကြီး
အစ်ကိုလေး
အဖေ၏အစ်မ
အဖေ၏အစ်မလင်
အမေ၏ အစ်မကြီး
အမေ၏ ညီမ
အမေ၏ ညီမလင်
အမေ၏ မောင်ကြီး
အဖေ၏ အစ်ကို
ခဲအိုကြီး
ဦးလေး
အဒေါ်
အဖေအရွယ်
အစ်မကြီး

ရခိုင်

အမျိုးတော်ရေ
ဆွေမျိုးစပ်တေ

အဘ၊ အဖ၊ ဘားဘာ၊ အဘာ၊ အဖသျှင်
အမိ၊ အမိသျှင်၊ အမင်၊ အီးယေ၊ အီးယောင်
အဖိုးသျှင်၊ အဖိုး၊ ဖိုးယေ
အဘောင်သျှင်၊ အဘောင်၊ အဒါဘောင်၊ ဘောင်ဘောင်၊ ဖိုးဒို၊ အဒါ၊ အဒါသျှင်
မောင်ကြီး၊ မောင်ကြီးသျှင်၊ မောင်းမောင်ကြီး
အစ်ကို၊ မောင်းမောင်
အကိုကြီး၊ ဂိုးဂိုကြီး၊ ဂိုးကြီး
အကိုသျှေ၊ ဂိုးဂိုးသျှေ
အရီးကြီး
အခင်ကြီး၊ မင်းကြီး၊ မင်းမင်ကြီး
အကြီးသျှင်၊ ကြီးကြီး
အယွေကြီး၊ ယေးယေကြီး
အဘေကြီး၊ ဘေးဘေကြီး
အခင်ကြီး၊ မင်းကြီး
ဘဂျီး၊ ဘကြီး၊ အဘာကြီး
ယောက်ဖကြီး၊ ခအိုကြီး
အခင်၊ မင်းမင်
အရီး၊ ယေးယေ
အဗေ၊ အခင်၊ ခင်၊ ခင်
အမေ့ကြီး၊ မကြီး၊ မေကြီး

မှတ်ချက် ။ ။ အရွယ်လိုက် ခေါ်ရာတွင် စဉ်ငယ်လိုက် ကြီး၊ လတ်၊ သျှေ၊ ထီး စသည်ဖြင့် ခေါ်ကြပါသည်။

နင်တို.
ခင်ဗျား

အယိုးရိုး
ခင်ဖရား

မင်းတို့

အဝေရို့

ဆွေမျိုးဆက်နှင့် ပတ်သက်၍ အသျှင်ဝါသဝ (နတ်မြစ်မာယ)၏ ထံမှ ရရှိသော ကြောင်းရပ်တချို့ကို တင်ပြလိုက်ပါသည်။

အထက်ခုနစ်ဆက် အဖအမျိုး

မြန်မာ

ရခိုင်

အဖေ၊ အဘိုး၊ အဘေး၊ အဘွေး၊ အဘိုး၊ အဘီ၊ အဘော်

အဖ၊ အဖိုးသျှင်၊ အဖီးသျှင်၊ အဖူသျှင်၊ အဖာသျှင်၊ အနုသျှင်၊ အနာသျှင်

အထက်ခုနစ်ဆက် အမိအမျိုး

မြန်မာ

ရခိုင်

အမေ၊ အဖွား၊ အဘေးမ၊ အဘွေးမ၊
အနုသျှင်မ၊ အနာသျှင်မ

အမိ၊ အဘောင်သျှင်မ၊ အဖီးသျှင်မ၊ အဖူသျှင်မ၊ အဖာသျှင်မ၊
အဘိုးမ၊ အဘီမ၊ အဘော်မ

အောက်ဆက် - သားသမီး ခုနစ်ဆက်

မြန်မာ

ရခိုင်

သား၊ မြေး၊ မြစ်၊ တီ၊ မျော့၊ ကျွတ်၊ ဆတ်

သား၊ မြီး၊ မြစ်၊ တီ၊ ကြွက်၊ ဂျွတ်၊ ချွတ်

(ဆောင်ပုဒ်လင်္ကာ) ဝတီလေးဆိုင်၊ ရိုးရခိုင်၏၊ မျိုးစဉ်သနစ်၊ ခုနစ်ဆက်စီ၊ စဉ်ကာရွှီသော်၊ ပီတာအဖ၊ ဖိုးကအဖီး၊ တသီးလူ၊
နအနာလျှင်၊ အသျှင်ပင်မှတ်၊ မိခင်၊ ဘောင်သျှင်၊ ဖီးသျှင်လူ၊ နနာသျှင်မ၊ သိမှတ်ကြ၏။ ထိုကနောက်တွင်၊ သားသျှင်၊ မြီးမြစ်၊ တလှစ်တီ
တီကြွက်၊ ဂျွက်၊ ချွတ် ခုနစ်၊ ဤသို့ဖြစ်သည်။ ။ နွယ်စစ်ထုံးစံလာသတည်း။

(နတ်မြစ် - နခေါင်းချောင်းကျောင်း ဦးနာဂိတ (ကောဇာ - ၁၂၄၂ - ၁၃၂၅) ဆရာတော်၏ မှတ်စုစာအုပ်မှ)

ကိုယ်အင်္ဂါ အစိတ်အပိုင်းများ ဝေါဟာရ

မြန်မာ

ရခိုင်

ဦးခေါင်း

အဂေါင်း

ထိပ်

ငယ်ထိပ်

ဦးနှောက်

ဂုနှောက်

နှာခေါင်း

နခေါင်း

နှားရွက်

နရွက်

ပါးစပ်

ပါးဇာ

လည်ပင်း

လိုင်ဖက်၊ လိုင်ဖင်း

လည်မျို

ရမျို

ပခုံး

ပက်ကုန်း

ချိုင်းကြား

ယက်ကတိ၊ လက်ကတိ

ရင်

ရင်ဖတ်

ဆီးစပ်

ဆိပ်စ

သားမြတ်

နို့သီး

ဗိုက်
အစာအိမ်
ကြောကုန်း
တင်
ခါးရိုး
ကြွက်သား
အရေ
အမွှေး
မုတ်ဆိတ်မွှေး
နှုတ်ခမ်းမွှေး
ခြေ

ဝမ်း
ချထုတ်
နောက်ကုန်း
တင်းသား၊ တင်ပျဉ်
ချင်ခါးရိုး
ခသလုံး
အရီပြား
အဖွီး
ဘရမ်း
မဆွီး
ခထောက်၊ ခြံထောက်

ရောဂါဝေဒနာများ

မြန်မာ

မကျန်းမမာဖြစ်နေတယ်
အသည်းအသန်
အချိန်ကြာမြင့်သောရောဂါ
ကိုက်ခဲတယ်
နာရည်ယို၊ အအေးမိ
တုတ်ကျွေးဖျား
ငန်းဖျား
ငှက်ဖျား
ခေါင်းမူးတယ်
ခေါင်းကိုက်တယ်
မူးနောက်နောက်တွေ့တယ်
ဗိုက်နာတယ်
ဗိုက်အောင်တယ်
ဝမ်းကိုက်ရောဂါ
ကာလဝမ်းရောဂါ
ချောင်းဆိုးသွေးပါရောဂါ
ပန်းနာ
ပလိပ်ရောဂါ
ဆုံဆို့ရောဂါ
နားပြည်ယိုရောဂါ
သွားနာတယ်
သွားဖုံးပြည်ယိုရောဂါ
ကာလသားရောဂါ
အူကျရောဂါ
အသည်းရောင်ရောဂါ
ကိုယ်ရည်ရောဂါ
မျက်ခမ်းစပ်ရောဂါ
မျက်သားဘုရောဂါ
သွက်ချာပါဒရောဂါ

ရခိုင်

မချိဘဲ ဖြစ်နီရေ
အသည်းတပြင်း
နာတာရှည်
အီးရေ၊ ကြင်ရေ
ဆောင်းမွီရေ
အအီးမိဖျား
ငန်းလိုက်တေ
ငှက်ဖျားလိုက်တေ
ဂေါင်းမွီရေ
ဂေါင်းခဲရေ
ဂေါင်းယိုင်ရေ၊ ဂေါင်းညီးရေ
ဝမ်းခဲရေ
ဝမ်းခြင်ရေ
မြင်းသရိုက်
ကာလနာ
သနာရုပ်
ပင်နာ၊ ခါချီး
ခွီးပဇိနာ၊ လိုင်ဂျိတ်နာ
လိုင်ဆို့နာ၊ လိုင်ဂျိနာ
နပုတ်ယိုနာ
သွားအီးရေ
သရိုးသပင်
လပျို့နာ၊ ဖလောင်းဂျိနာ
ဗေတက်တေ၊ ဗေကြီးရေ
အဖျိုင်းကြီးရောဂါ
နူနာတိုနာ
မျက်စိနာရေ
မျက်စိစွန်ရေ
ဝက်ချုပ်နာ၊ မာဒရာ

လေမြတ်တယ်
နာခေါင်းပုတ်ရောဂါ
ဒုလ္လာရောဂါ
မီးယပ်ရောဂါ
သွေးစုနာ
အနာပုတ်
ခြေပိုးစားတယ်
မိတ်ထွက်တယ်
ညှင်း
တင်းတိတ်
ဝက်ခြံ
ဝက်ခင်
နှင်းခူ
ပွေး
ကိန္နရီနာ
ဆင်ခြေထောက်

လီလိုက်တေ၊ လီရိုက်တေ
နာပလုပ်စားရေ
ပါဒရက်ထရေ
မရပ်နာလိုက်တေ
အမွှီးတစ်ပင်နာ
ကမ်းထောက်ကမ်းပြို
သဲစားရေ
မြိတ်ပေါက်တေ
ညှင်းထရေ
တန်းဆိတ်
ဝက်ခြံ
ဝက်ခြင်
ခူကျရေ
ပွီး
ကျပ်ပေါက်တေ
ခြံဂူဒါလိုက်တေ

သစ်သီးဝလံများ

မြန်မာ

နာနတ်သီး
ငွေ့သီး
ခူးရင်းဩဇာ
သဘောသီး
မာလကာသီး
သစ်တော်သီး
ဥသျှစ်သီး
ကြက်မောက်သီး
ရုံးပဒေသာသီး၊ ရုံးပတီသီး
မန်ကျည်းသီး
ဆီးဖြူသီး
ဖီးသီး၊ မရမ်းသီး
ရှောက်သီး
ဗုတ်သီး
ပုံသီး
ကျွဲကော်သီး
ကြက်ဟင်းခါးသီး
ငှက်ပျောသီး
ရခိုင်ငှက်ပျော
ဖီးကြမ်းငှက်ပျော
သပြေသီး
ငှက်ပျောချည်
စွန်ပလွန်သီး
သပြေသီး

ရခိုင်

နံဒရာသီး
ဘီလတ်ဝချိုင့်သီး
ဘီလတ်ပန်သီး
ပဒကာသီး
ဂေါ်ယိုင်သီး၊ ဂယိုင်သီး
ကာမူသီး
ဝရာဇ်သီး
စုတ်ဖွားသီး၊ လီလူသီး
ဂေါင်းခင်မျှော်သီး၊ ချောဒေါင့်သီး
မှင်းလျိုးသီး
ချချားသီး
ဈာသီး၊ မညင်းသီး
ယောက်ချိုသီး
အုံနီသီး၊ အူနီသီး
ယောက်ခုံတောက်သီး
ခချိုးခချည်သီး
ငြင်ခါးသီး
နပျိုးသီး
ကလားနပျိုး
မောင်မဲသီး
ဒပြတ်သီး
မကလီသီး
ဇံပလောင်သီး
ဖျိုက်သီး

သပြေသီး
 နူးရင်းသီး
 ပူးသီး
 ဖရုံသီး
 ဒညင်းသီး
 ဗုံသာသီး
 ပေသီး
 ဓနိသီး
 ပဲလင်းမြွေသီး
 ပဲတောင်ရှည်
 ကုလားပဲ
 ကုလားပဲကြမ်း
 စားတော်ပဲ
 ဗိုလ်စားပဲ
 မြေပဲ
 ခရမ်းချဉ်သီး

မိုးသဘီသီး
 ခိုးယိုင်းသီး
 ဘွသီး
 ကျောက်ဖရုံသီး
 အညင်းသီး
 ကနစိုသီး
 ပီသီး
 ရီအုန်းသီး
 မြိခွယ်သီး၊ မြိယေသီး
 ပဲလုံးသီး၊ ဘိုလုံသီး
 မြင်းစားပဲ
 ဒန်
 ပဲစာအု
 တရုပ်ပဲသီး
 ပဲဒေါင်
 ခရမ်းချိုသီး

တခြားသော သရက်သီး၊ ပိန္နဲသီး၊ သြဇာသီး၊ လိမ္မော်သီး၊ သံပရာသီး၊ ရွှေဖရုံသီး၊ ခဝဲသီး၊ ဖရဲသီး၊ သခွားသီး၊ မရမ်းသီး၊ သလဲသီး၊ ထန်းသီး၊ အုန်းသီး၊ ကွမ်းသီးတို့မှာ အခေါ်တူသည်။

ကောက်ပဲသီးနှံ

မြန်မာ

လူးဆတ်
 ရွှေကြည်
 မင်းတုံးဆန်အမျိုးအစား
 ငစိန်ဆန်အမျိုးအစား
 ဆန်နီ
 ငချိတ်ဆန်
 ဖွဲနု
 မျှစ်
 ပလောပီနီဥ
 ကစွန်းဥ
 အာတာလွတ်ဥ
 စိမ်းစားဥ
 ကစွန်းပင်
 ချဉ်ပေါင်
 ကင်ပွန်းချဉ်
 မဲဇလီ
 ငှက်ကြီးတောင်
 ဒန်ဒလွန်
 ဂျင်း
 ဆနွင်း
 ဆွမ်းမွှေး

ရခိုင်

ဆတ်နံ
 ဆူဂျီ
 ငကြိမ်သီး
 လက်ရုံး
 အာဘောင်နီ
 အင်းပုတ်ဆန်
 ဆန်မုန့်
 ဝါးတုတ်၊ နှုတ်ဟင်း
 ကပ္ပလီမြောက်ဥ
 မြောက်ဥ
 ဝမြောက်ဥ၊ သီဟိုမြောက်ဥ
 လွမ်းစရာဥ
 ကင်းစွန်းပင်
 ချိုင့်ဘောင်၊ ချိုင့်ပို
 ကင်းပွန်းချိုင့်
 မိုင်းဇရီ
 မှိုဟင်း၊ မွဟင်း
 ဒန်သလွန်
 ချင်း၊ ချင်းစိမ်း
 နနွင်း
 ဆန်မိုးရွက်၊ ကွမ်းလင်

ပန်းမာလ်

မြန်မာ

ခရေပန်း
ဗုဒ္ဓိသရကံ
ဇော်မွှား
တရုတ်စကား
ပုဏ္ဏရိပ်ပန်း
ခတ္တာပန်း
ဆိတ်ဖလူး
ပိတောက်ပန်း
မိုးဆန်းပန်း
ခြောက်လွမ်း
ညမွှေးပန်း
အထပ်တရာ
ဂန္ဓမာပန်း
စိန်ပန်း
နေကြာပန်း
ချယ်ရီပန်း
ခေါင်းလောင်းပန်း
ပေါက်လဲပန်း
နှစ်သစ်ကူးပန်း
မျည်းတန်ရှည်
ဖီဖီဝါ
ပုန်းညက်
ဗေဒါပန်း
မျည်းတန်တို

ရခိုင်

ချရားပွင့်
သဲတော်
ဆတောက်ပန်း
အင်ကြင်း၊ အင်ဂရား
ဘောင်းဒလုပ်ကေ
ဒေါပန်း
ရိုးလှသန္တာ
ပဒေါက်ပွင့်
ပန်းအေး
သုံးဖန်လှ
ဂလန်ဒါ
အချပ်တရာ
စက္ကူပန်း
ပကာသနီ
နီကြာပွင့်
ရန်ကုန်ပန်း
ဖလောင်းပွင့်
ပေါက်ပွင့်
သနပ်ခါးပွင့်
ကြောင်မခုံး
ဖီသဝါ
ခဒက်ချိုင့်
ကောက်စရီ
ကြွက်နား

သစ်ပင်ဝါးပင်များ

မြန်မာ

ထိကရုံးပင်
ပိန်းပင်
ဂျိတ်မှန်ပင်
ဝံဒလှိုင်း
ကလိန်
ဝံညင်း
ခနီပင်
ထင်းရှူးပင်
ပျဉ်းကတိုး
ပျဉ်းမ
ကညင်

ရခိုင်

ရှက်ပင်
ပြိန်းပင်
ကြွက်ကျဟာပင်
ဂျာမဂီပင်
ဆွလွီပင်
ဒိုး
ရီအုန်းပင်
ပန်လင်ပင်
ပြိုင်း
ခမောင်း
ကန်းကျင်

သပြေ
သစ်ရာ
မျှောသစ်များ
ကြိမ်သေး
ကြိမ်ခြမ်း
ကြိမ်တုတ်
ဝါးပိုးဝါး
ဝါးသေး

သပြီ
ကုလားမသွီး
ကပိုင်၊ သီလာ
ဖိုးခေါင်ကြိမ်
နဗက်
ဂြုတ်ဒုတ်
ကသောင်းဝါး
ပျောက်တန်

တိရိစ္ဆာန်ကျေးဇူးငှက်များ

မြန်မာ

တောင်ဆိတ်
တောကြောင်
မျောက်လွှဲကျော်
ခွေးအ
ဖျံ
ကင်းလိပ်ချော
မြွေ
မြွေပါ
ကြွက်
ရှည်
ခွေး
ရေဝမ်းဘဲငယ်
ပရွက်ကြီး
တောက်လူမ
ငှက်ပျင်း
ခင်ပုတ်ငှက်
ဖီးကွက်
ကြက်ဖ၊ ကြက်ထီး
ဆက်ရက်ငှက်
ခွေးထီး
အင်ယော်ငှက်
ငှက်ကြီးဝန်ပို
ဥဩ
ငှက်ကျား
လင်းဆွဲ
လင်းနို့
သစ်တောက်ငှက်
ဂျိုး(ချိုး)
ကြိုးကြာ
ယောက်ဖခွေးခေါ်
နို့
စာကလေး

ရခိုင်

ရှား
ဘာဟုန်၊ ဘက်
ချတိုးချတာ
ခဲဝါ
ဖန်
ဂျင်လိပ်
မြွေ
မြွေပါ
ကြွေရာ
ချိုင့်
ခွီး
ကရကြက်
ကရင်နီ
ကလူကွက်
ကုက်ကလောင်
ကြက်ချီးစား
ကြက်ချီးစား ခုန်ဗုတ်
ကြက်ဖား
ဖရက်ငှက်
ခွတီး
စိုင်းဒရားမင်းခွာ
ငှက်ကြီး ဝေပု၊ ငှက်ကြီးဝေပို
ဝေါ
ဘာစီ၊ ခြည်ခင်စွပ်
ဘာဒလီ
လင်လုပ်
လောင်းဆရာ
ဂြိုး (မြိုး)
ဂြိုးပြာ
ဝက်သားခြောက်ပေါင်
ခွာ
စာသျှေ

ကျီးအ
သိန်းငှက်
တောစာ
မောက်ထောင်
မိုးဖိတ်
ပလင်း
တောဘဲငယ်

ကျီးကန်း
ဝန်လက်
ပန်းစိတ်ကေသျှ
ဖရက်မောက်တင်
ဖင်ရော်
ရီပန်းဖင်း
တန်းဆိတ်၊ ဆိတ်ဆရီ

ပိုးမွှားများ

မြန်မာ

ပလင်းကောင်
နံ့ပြီစုတ်
ပိုးစုံးကြူး
ပလူ
လိပ်ပြာ
ဂျိုပိုး
ဒီပိုး
ပိုးနသန်ကောင်

ရခိုင်

ပဖိန်း
နံ့စိမ်းကောင်
ပဒမြား
ပလီပလာ၊ ပလီပတာ
ဖလံ၊ လပြာ
ကြမ်းပိုး
ပလုပ်
ဗဗန်း

သားငါးများ

မြန်မာ

ပုစွန်ကြား
ပုစွန်ဆိတ်
ပုစွန်ပြား
ရွှေပုစွန်
လက်မကူ
ပုစွန်တုတ်
ပြည်ကြီးငါး
မျှင်
ကျောက်ခရု
ဂဏန်းကောင်
ဂန်းမ
ကယုကမာ (ကမာမောင်)
ဝင်စွပ်ကောင်
ပင်လယ်လိပ်
လင်းပိုင်
ကကတစ်
ငါးဒလွယ်
ငါးရွှေ
ငစင်းပြား
ကတ္တူရန်

ရခိုင်

ကုလားပဖွန်
ပဖွန်ဒက်
ပဖွန်ဖြူ
ပဖွန်ရင်နီ၊ ပိုက်ပဖွန်
ခေါက်ခက်၊ လက်မကြွယ်
ပဖွန်ဒုတ်
ရကြက်
မျိုင်းသျှေ
မရွတ်
ကလန်
ခုံဂျာ
ကယု
ပင်လယ်ပင်စွပ်
ပြင်သာ
လင်းချူ
ငသတစ်၊ ငသဒိုက်
ငဒရှည်
သဘောထိုး
မျက်ဆံကျယ်၊ မျက်ချိုကျယ်
လက်ခွာ

ငမောင်ရိုး
 ငါးလက်ပါး
 ကဘီလူး
 ငဗူး
 ငခူ
 ပင်လယ်ငပြေမ
 ငါးလျှာ
 ငါးရှည်
 ပန်းဖင်း
 ငါးရောင်
 ငါးပြား
 ငါးပုတ်သင်
 ငပိုင်း
 ငါးလိပ်ကျောက်
 ကျောက်ငါး
 ငါးနှပ်
 ငါးဖင်ရိုင်း
 ငမဲ
 ငတံခွန်၊ ငါးသန်ရှည်
 ငါးပြေမ
 ငါးကွမ်းရှပ်
 ငါးပါးနီ
 ငါးဂုံး
 ငါးကြိုးဝါ
 ကတ်သမျှင်
 ငါးပုလွေ
 ငါးမြေထိုး
 အာဗြေခြောက်
 ငါးဆမာ
 ငမုတ်
 ပိန္နဲစေ့

ငတောင်ညှင်း
 ငခင်ပါး
 ငကန်ကျိုင်း၊ ငကန်ပျိုင်း
 ငဝမ်းပူ
 ပင်လယ်ငခူ
 ငပသွန်၊ ငပသုန်
 ခွချာ၊ ခွီးချာ
 ငစွယ်၊ ငယုင်း
 ဒါးမနိုင်
 ကျွဲမတုံး၊ ငပျင်းခတ်
 ငပယုား၊ ငပြီယုား
 ငပါးသွင်
 ငရုံး၊ ငမုတ်
 လကျောက်
 ငတောက်တူ
 ဘရေးဂါး၊ ဘဒဂါး
 ငစရိန်၊ ငစရိုင်း
 ဒေါင်းဒနာ
 ငသရွှဲ
 ငါးပြီ
 ငါးညို
 ငါးဝက်ပနီ
 ကယုတ်ခဲ
 ဝါမရီ
 ဆာဖာ
 အောက်စဖို
 ပင်လယ်ငစနု
 ငဒမူခြောက်
 ငါးဆားထိုး၊ ဆပွတ်
 ရှူးဖနား
 ငကုန်းညို

အဆောက်အဦနှင့် စပ်ဆိုင်ရာများ၊ အိမ်အစိတ်အပိုင်းများ

မြန်မာ

ကွင်း
 အိမ်ရာမြေ
 အိမ်ဝင်းခြံမြေ
 ဝင်ပေါက်
 ဝင်းထရံ
 အိမ်ပန္နက်ရိုက်တယ်
 အိမ်မိုးခေါင်
 ဓနိမိုး
 သွပ်မိုး

ရခိုင်

ပြင်
 ဇဂါ
 ဟင်းခြင်း
 လမ်းဝ
 တပ်
 အိမ်သမိုင်းရေ
 အမိုးခေါင်
 အုန်းမိုး
 သံဖြူမိုး

ရေလျှောက်
ပန်းဆွဲ
အောက်ထပ်
နှစ်ထပ်တိုက်
လှေကား
ဘိနပ်ချွတ်
လသာဆောင်
အပေါ်အိမ်ဦးခန်း
ဇည်ခံခန်း
အိမ်ခန်း
ခန်းလွတ်နေရာ
ဘုရားဆောင်
အိမ်ရှေ့ခန်းမ
အဖီ
မီးဖိုချောင်
ရေချိုးခန်း
အိမ်သာ
ပြတင်းပေါက်
ဝါးကြမ်းခင်း
မျက်နှာကြက်
မီးဖို
အိမ်နံရံ
မင်းတုန်း
ယက်မ
ဆင်
ဒိုင်း
ထရံတန်း
ဖား
အုန်းလက်
ထုတ်၊ ယောက်ပတ်
ရေနုတ်မြောင်း
ရေအိုးစင်
တံစက်မြိတ်

တန်းဒေါက်
ပန်းယတ်၊ ပန်းဒက်
အောက်ဆင်
နှစ်ဆင်တိုက်
လှကား
လှကင်
ပရံဒါ၊ သရဲပြီး
ပျော့ထက်၊ ပြောဦး
ဒန်ခံ
အထဲ၊ အိမ်ထဲ
ယောင်ပြင်
ဖရောင်
ဆင်ဝင်
မောင်းဂါ၊ အယတ်
စဖိုထောင်၊ ထမချက်ခန်း
အတွင်းခန်း၊ ရေချိုးခန်း
ချဖောင်သာ၊ ရအိမ်
ပတင်းပေါက်
ဒေါင်ဒမာ
ပုံပိတ်
ဆဖို၊ စဖို
ထရံ
မိုးကျောက်၊ ဂလန်
ပုန်းယား
ပုန်းဖီ၊ ကုန်းဖီ
ကတ်ကျိတ်
ရံတန်း၊ ကြွက်ယောက်
ပက်ကျိ၊ တောက်တဲ
ငမန်းစွယ်
နတ်ရကန်
နာလာ
ရဖုံးစင်
တန်းစက်အောက်

အိမ်ဆောက်ပစ္စည်းများ

မြန်မာ

ပတ္တာ
အိမ်မိုးသွပ်
ခနီ
ရိုက်သံ
လေးမြှောင်မှိုကြီး
မူလီ
ခွဲသစ်

ရခိုင်

ကပီဇာ
သံဖြူ
အုန်း
သံမှို
ငယ်ကင်ဂေါင်းသံမှို
ဝက်အူ
ဗီလတ်လီ

သစ်ညံ့
ဘိလပ်မြေ
အင်္ဂတေကိုင်တယ်
ကွန်ကရိတ်
သဘောဆေး
အင်တွဲ
ကတ္တရာစေး
ရေနံချေး
သစ်ရောင်

သစ်ဖြူ၊ သစ်ပုတ်
အင်းဗွက်
အင်းဗွက်သတ်တေ
ကွင်ကရိတ်
ရောင်ဆီ
ပိုးရွက်၊ ပိုတိန်
ဒုံနာ
ကြက်ချီးရန်
ပေါ်လိတ်

အိမ်ဆောက်ကိရိယာများ

မြန်မာ

လွှ
လွန်
လွန်ကြီး
ရွှေဘော်
ရွှေဘော်ချောတယ်
ရဲဒင်း
မိုးနုတ်ညပ်
ဆောက်
ဆောက်သေး
ဆောက်ပိုင်း
သစ်စို၊ ဝက်အူလှည့်
သံရိုက်တူ
ပေတံ
တံစဉ်
တံစဉ်ကြမ်း
ကော်ပတ်စက္ကူ
ပြဒါးချိန်
တူးရွင်း
ကတ်ကြေး

ရခိုင်

ရွှ
လွန်ပူ
လွန်စူး
ကိုက်
ကိုက်တိုက်တေ
တရုတ်ပေါက်ဆိန်
ညပ်စိမ်း၊ ဇီးကွက်နခန်း
ဆောက်
ဆောက်သွေ
ဆောက်ကောက်
ဒုံးကလား
မာတူ
မျဉ်းကြောင်း
တန်းဆက်
ကျားယှာ
မှန်စက္ကူ၊ စံပေပါ
ရီချိန်၊ ယင်မနား
တရွင်း
ကတ်ကျိုး

အဆောက်အဦများ

မြန်မာ

တဲငယ်
ရွက်ထည်တံ
ဆေးရုံ
စာတိုက်
ကြေးနန်းရုံး
ရဲဌာန
ရဲတန်းလျား

ရခိုင်

တဲကုတ်သွေ
တင်းဂူ
သိတ်လှိုင်
ဒက်ရုံး
သံကြိုးရုံး
ဂါရာ
ဂါရာတန်း

အကောက်ရုံး
ရုံး
ရုပ်ရှင်ရုံ
ကုန်လှောင်ရုံ
ပြဿဒိဆောင်
ဗလီ
အုတ်တိုက်
ဆိပ်ခံတံတား
ရေဘုံဘိုင်
လူသွားလမ်း
ကတ္တရာစေးလမ်း
လမ်းဆုံ
လမ်းကြောင်း
စာတိုက်ပုံး
အမှိုက်ပုံး
ရေတွင်း
ဈေးဆိုင်တန်း
အလုပ်သမားတန်းလျား

ကစတင်
အဖိတ်
ဘိုက်စကုတ်ရုံ
ဂူဒင်၊ ဂဒင်
ဇေတဝန်ဆောင်
ကုလားမသိတ်
တိုက်အိမ်
ဖောင်တော်
ရီစက်၊ ရစက်
ဇင်းခြင်
ခုံနာလမ်း
ခွဆုံ
လက်ကြား
ဒက်ဂေါင်း
အညွှက်ဆိုးဘုံး
အုတ်တွင်း
ဖီးဒန်း
ကူလီဒန်း

လှည်းနှင့်ဆိုင်ရာများ

မြန်မာ

လှည်း၊ ရထား
မြင်းရထား
မြင်းလှည်း (ဒေါက်ကတ်)
ကြာပွတ်
အသုဘယဉ်
နွားလှည်း
လှည်းဘီး
မိလ္လာသိမ်းကား
ဘိုင်စကယ်
မော်တော်ဆိုင်ကယ်

ရခိုင်

ယိုင်၊ ဂါရီ
မြင်းဆွဲယိုင်၊ မြင်းဂါရီ
ကလန်၊ ခွန်၊ တောင်တောင်ဂါရီ
တပုတ်၊ စာပုတ်
မသာဂါရီ
နွားစက်သီး၊ နွားဂါရီ
စက်သီး
အညွှက်ဆိုး မော်တော်
စက်သီး
မော်တော်ဘိုက်

လှေနှင့်ဆိုင်ရာများ

မြန်မာ

လှေ
တံငါလှေ
ငှက်
ကတ္တူ
ကတ္တူကြီး
စက်လှေ
ကုန်ရောင်းလှေ

ရခိုင်

လောင်း
ပိုက်လောင်း
သံပိုင်၊ သမ္ဗန်
ဘုတ်
ဇာလီဘုတ်
မော်တော်ဘုတ်
ကျွန်းပိုင်ပတ်လောင်း

လှေထိုးသား
လှေသူကြီး
ပဲနင်း
တက်
ကျောက်ဆူး
ပေါင်းမိုး
ရွက်လွှင့်တယ်
ရေခန္တီ
သစ်ထွင်းလှေ
လှော်တက်ခုန်
ဦးပဲရှေ့ကထိုင်ခင်း

လောင်းသမား
သိုက်ရင်း
တက်မကိုင်၊ မာစီ
တက်မ
ကျောက်ဟက်
ပေါင်းခေါင်
ရွက်တိုက်တေ
ရပိုက်ခွက်
တူးလောင်း
ပင်းတွန်းခုန်
မာဒင်ခုံ

သဘာဝဆိုင်ရာများ

မြန်မာ

လေတိုက်တယ်
လေပွေ
လေပွေကြီး
လေမုန်တိုင်း
လေငြိမ်နေတယ်
အနောက်မြောက်လေ
အရှေ့တောင်လေ
အနောက်လေ
မြောက်လေ
သဲသောင်လှိုင်း
လှိုင်းဆူသံ
လှိုင်းဆူတယ်
လှိုင်းထန်တယ်
ဝဲဂယက်
ဒီရေကြီးတယ်
ဒီရေအတက်
ဒီရေအကျ
ရေစုန်
ရေဆန်
ရွံ့စွံ
သဲသောင်ပြင်
ပေါ်ကျွန်း
ဒီရောက်တော
ဒိုက်
ပင်လယ်ကွေ့
ကျွန်းဆွယ်
တောရွာ
တောင်ခြေရင်းရွာ
ရေတံခွန်

ရခိုင်

လီထရေ
လပွီ
တော်
လီလိုက်တေ
လီတိုင်းနီရေ
ကတ္တရံ
ဆင်ခေါင်းလီ
ရမ်းပေါက်
စုန်လီ
ဒါလီ
ယက်အူသံ
လှိုင်းကြီးရေ
လှိုင်းပြင်းရေ
ရပတ်
ဖြားကြီးရေ
ဖြားတက်
ဖြားကျ
ဖြားသင်
ဖြားဆန်
ဗိတ်၊ ကျူတ်မန်၊ တမန်သား
ပြည်ရှည်
ပြားကျွန်း
ပြားတော
ဖုံးဆိုး
ဂျိုင်၊ တာလောင်
မော်၊ မော်ထုတ်
ကျွန်း
တောင်ရင်းကျွန်း
တံရှင်

တောင်ကြားလမ်း
ဥယျာဉ်
မီးတောင်
မြစ်ညာ
လယ်ကန်သင်း
လယ်ကွင်း
သစ်ပင်ခြောက်
ရေကန်
မိုးတိမ်
မိုးသားကြိုးတယ်
မိုးမြိုးတယ်
မိုးဦးကျ
မိုးဖွေးကျနေတယ်
လျှပ်စီးလက်တယ်
သက်တန့်
မြူခိုးဆိုင်းနေတယ်
မြူနင်းဝေနေတယ်
လသာတယ်
ပဲ့တင်သံ

ခင်စိုင်း
ဟင်းခင်း
နဂါးတောင်
ချောင်းဖျား
ကာရီ
လယ်ပြင်
သစ်ရောင်း
ကန်ဘောင်
မိုးရိပ်
မိုးရိပ်တက်တေ
မိုးကြိုးရေ
မိုးသီးကျ
မိုးသီးပေါက်ကျနီရေ
တိမ်ခွတ်တေ၊ လျှပ်ပြက်တေ
သီတင်းရီသောက်၊ ပဇင်းရီသောက်
မိုင်းချုပ်နီရေ
နှင်းချုပ်နီရေ
လပရေ
တောင်ရိုက်သံ၊ ပြန်ဟပ်သံ

ရိုးရာအက၊ ပွဲလမ်းသဘင်၊ နေ့ကြီးရက်ကြီးများ

မြန်မာ

နပမ်းပွဲ
လှေပြိုင်ပွဲ
လွန်ဆွဲပွဲ
ပြောခုန်ပစ်ပွဲ
သီတင်းကျွတ်ပွဲ
တန်ဆောင်တိုင်ပွဲ
အတာရေသဘင်ပွဲ
ဘုန်းကြီးပျံပွဲ
ဘုန်းကြီးပျံတွင်ကသော ယိမ်း
တောရွာများတွင်ကသော ယိမ်းအဖွဲ့
ရုပ်ကလာပ်ကိုထမ်း၍ သိုင်းကွက်နင်းကသော အက
ရုပ်သေးဇာတ်
ရုပ်ရှင်
ဆက်ကပ်ပွဲ
ကျေးရွာတွင်ကသော ဇာတ်ပွဲ
အခမ်းအနားတွင် ကသောဇာတ်
ရုံဝင်လက်မှတ်
ဝါဆိုလပြည်
မူဆလင်အစ်နေ့
နာတာလူးပွဲ

ရခိုင်

ကျင်ပွဲ
ပြိုင်လောင်းပွဲ
ရထားပွဲ
အပြီးပြိုင်ပွဲ
ဝါကျွတ်ပွဲ
ဝင်္ကံဘာပွဲ
သင်္ကြန်ရီလောင်းပွဲ
ခိုးပွဲ
ခိုးက
ဟန်
သိုင်း
ရုပ်သီးပွဲ
အရိပ်ပွဲ၊ မျက်စိကလန်တန်၊ ဘိုင်စကုတ်
ဘား၊ ဆာကာ၊
ကြည်ချင်ပွဲ
မဏ္ဍပ်ဝင်ပွဲ
တိတ်ကတ်
ဝါဦးသတင်း
ကရပင်နီနီ
ခရစ်စမတ်နီနီ၊ အင်္ဂလိပ်နှစ်သစ်ကူး

မုန့်ပဲသရေစာများ

မြန်မာ

သရေစာ
မုန့်ဆန်း
ဆနွင်းမကင်း
ကျောက်ကြာမုန့်
ဇီးယို
ရေခဲမုန့်
ချိုချဉ်
ပူတင်း
ဘီစကွတ်မုန့်
လက်ထိုးမုန့်
မုန့်လက်ဆောင်း
ကောက်ညှင်းပေါင်း
မီးပွေ့ကျဉ်၊ ခဲတံချောင်း
မုန့်လုံးရေပေါ်
မုန့်ဆီကြော်
အိုးကင်းကပ်မုန့်
တောက်တောက်ကြော်
နို့ဒိန်
နို့ဒိန်ရေ
ဖာလူဒါ
ခနီရည်
ရှာလကာရည်
ဘိလပ်ရည်
ရေခွေး
အကြမ်းရေ
ဟင်းချို
ဟင်းချိုမှုန့်
ရေမှော်

ရခိုင်

ပိုင်စရာ
မုန့်သန်း
စောလှိုင်မုန့်
ရွှေရင်အီး
ဇော်ယို၊ ဇော်ချို
အိုက်စကရိန်
သကြားလုံး၊ မျက်ချို
ပိုတိန်
မုန့်ခြောက်၊ ဘီစကူမုန့်
ဟာလဝါ
မုန့်ဆောင်း
ကောက်ညှင်းထမင်း
ကောက်ညှင်းကျိုင်းဒေါက်
ရပေါ်မုန့်၊ လပေါ်မုန့်
ဆီပါမုန့်
ဝကင်းကပ်မုန့်
ကိုဘိန်းကျော်
မက်ခေါင်၊ မောက်ခေါင်
ဒွိုင်
ဆနပတ်ရေ
အုန်းရေ
မနီကာရေ
ပုလင်းရီ
ရပူ
အဖန်ရေ
ဟင်းရေ
အချိုမှုန့်
ကျောက်ကြာ

ကိုးကွယ်မှုဆိုင်ရာများ

မြန်မာ

ဘုရား
စေတီ
သံပုံစေတီ
တံခွန်
တံခွန်လွှင်
ပလ္လင်
နဖူးသင်္ချပ်
မျက်နှာကြက်

ရခိုင်

ဗရား
ဇာတီ
သံဇာတီ၊ ကိုးနဝင်းဇာတီ
တင်းခွန်
တံခွန်လွှာ၊ တံခွန်လွှင်
ပန်လင်
နဖူးစည်း
စန်းတော်၊ စွန်းတော်

ရေချမ်းအိုး
 ဓာတ်တော်ကွန်မြူတယ်
 ကမ္ဘာဝါရွက်တယ်
 မီးပုံး
 စိပ်ပုတီး
 အိမ်စောင်နတ်
 ရွာစောင်နတ်၊ မြို့စောင်နတ်
 အိမ်စောင်နတ်ပသခြင်း
 ရွာစောင်နတ်ပသခြင်း
 ချောင်းစောင်နတ်ပသခြင်း
 တောစောင်နတ်ပသခြင်း
 နတ်ကွန်း
 နတ်ရဲတယ်
 ကြေးစည်
 ဘုရားကျောင်းလှည့်ပတ်သည်
 ကြေးစည်ထိုးတယ်

ညောင်ရီအိုး
 ဓာတ်တောက်တယ်
 ကမ္ဘာ့ညပ်တေ
 မလုံး
 အနီစွပ်ဒီး
 အိမ်ချောင်
 ရွာချောင်၊ မြို့ချောင်
 အချိုပွဲ၊ အချိုပွဲတင်ရေ
 အိမ်ချောင်တက်တေ၊ အချိုတက်၊ ရွာချောင်တက်တေ
 ချောင်းရွတ်တေ
 တောတင်ရေ
 နတ်စင်
 နတ်ကြမ်းရေ
 သံစည်
 ပဒက်သာလှည့်ရေ
 သံစည်တီးရေ၊ သံစည်ခတ်ရေ

မင်္ဂလာဆောင်နှင့် စပ်ဆိုရာများ

မြန်မာ

မင်္ဂလာဆောင်တယ်
 မင်္ဂလာဆောင်ဖိတ်စာ
 မင်္ဂလာအခမ်းအနား
 သတို့သမီးအားရွှေငွေပေးခြင်း
 စေ့စမ်းကြောင်းလမ်းခြင်း
 လက်ဆုံစားတယ်
 လက်ထပ်မင်္ဂလာပြုတယ်
 မင်္ဂလာလက်ဆုံစား ကြိမ်ခုံ
 တီးသောစည်
 စည်တီးသူ
 သတို့သမီး
 သတို့သား
 သတို့သမီး ဧည့်ခံပွဲ
 လက်ဆောင်ရပစ္စည်း
 လက်ဆောင်ရငွေ
 ခဲဖိုး
 မင်္ဂလာဆောင်သွားတယ်
 သတို့သားအိမ်သို့ သတို့သမီး ဦးဆုံးအလည်သွားခြင်း အိမ်ပြန်လယ်

ရခိုင်

သမက်တက်၊ မယိမ်တက်
 ဆောင်းပါးစာ
 မင်္ဂလာမြှောက်တေ
 အသွင်းပီးရေ
 ပဇင်တေ
 လက်ဆောင်စားရေ
 မြားရေ
 ပွဲတင်
 ပန်ကျင်း၊ ပန်းကျင်
 ပန်းကျင်းသယ်
 သမီးချောင်၊ ခြေချောင်
 သမက်ချောင်၊ သမက်သစ်
 သမီးစောင်
 လက်ဖွဲ့ဝန်
 လက်ဖွဲ့တန်းကား
 ရွာဝင်ခ
 သမက်တက်လိုက်တေ

အသုဘနှင့် ဆိုင်ရာများ

မြန်မာ

ရခိုင်

အသုဘ
 အသုဘသွားတယ်
 အလောင်းစင်
 အလောင်းပြဿဒ်
 ပြဿဒ်လုပ်သူ
 အသုဘစည်
 အသုဘတီးပိုင်း
 အသုဘယာဉ်
 အလောင်းတင် ထမင်း၊ ဟင်းများ ထားရှိခြင်း
 အရိုးအိုး
 ညပရိတ်နာခြင်း
 ရက်လည်ဆွမ်းသွတ်ခြင်း
 သုဘရာဇာ

မသာ
 မသာပို့လိုက်တော
 ခတ်
 တလား
 သင်္ကဏ
 မသာစည်
 မသာဆိုင်း
 မသာဂါရီ
 ခွပဏထမင်း
 အရိုးတိုက်
 ညဝါဟောရေ
 သပိတ်ဖြည့်ရေ
 သချိုင်းစောင်

အိမ်သုံးပစ္စည်းနှင့် တခြား အသုံးအဆောင်များ

မြန်မာ

ထမင်းစားပန်းကန်
 ပန်းကန်ပြား
 ပန်းကန်လုံး
 ဇလုံ
 လက်ဖက်ရည်ပန်းကန်
 ကရား
 ထမင်းချိုင်း
 ထွေးခံ
 ဗျတ်
 ဗျတ်ကြီး
 စဉ်အိုး
 စဉ်ခွက်
 စဉ်ခွက်ငယ်
 မြေအိုး
 မြေအိုးငယ်
 ရေအိုးခွက်
 စလောင်းဖုံး
 ငရုပ်ဆုံ
 မြေထမင်းစားပန်းကန်
 ခြင်း
 ယွန်းခြင်း
 ယွန်းဖလား
 ယွန်းကွမ်းအစ်
 ကျည်ပွေ့
 လက်နှီး
 ရေဆွဲပုံး
 ဖန်ဖလား

ရခိုင်

ပျိုင်း၊ လောင်ပွန်း
 ပျာလာ
 ဟင်းဇာ
 ဇရုံ
 လက်ဖက်ရည်ပျာလာ
 ဘဲ
 ဆွဲဒုံ၊ ဒက်ဆင်
 ထွီးအိုး၊ လက်ဆီးခံ၊ လက်ဆီးအံ
 ဗျ
 ဒေါက်လန်း
 စိုင်းအိုး
 အင်ဒုံ
 အင်သား
 နာဂူအိုး၊ မြီအိုး
 အာကာ၊ ဇအိုးသျှ
 ရဝခွက်၊ ရခွက်
 ခွက်၊ ချောရာ
 ကျောက်သား
 ကလခွက်၊ မြီလောင်ပွန်း
 စီးပယိုင်
 ကျောက်ကာပယိုင်
 ခွက်ဖလား
 နီးကွမ်းကြုတ်
 ကျွံ
 လက်ခုတ်
 ဗာလဒိန်၊ ဗက်လဒိန်၊ ဗာဒလီ
 ဂျလက်၊ ဖန်ခွက်

မီးပြောင်း
ခက်ရင်း
တောင်း
ဒန်အိုး
ရေမှုတ်
ရေတကောင်း
ဒယ်အိုး
အိုးကင်း
သားလှီးခား
မီးပူ
မီးအိမ်
ဖျာ
မှန်ပြောင်း
ဗီရို
လက်နှိပ်ဓာတ်မီး
မီးသီး
ပုဆိန်
ဆေးတံ
ကြိမ်ခွေးခြေ
ပစ္စည်း
သော့ခလောက်
ဘီး
သေတ္တာ
ထင်းရူးသေတ္တာ
တံမျက်စည်း
မီးခြစ်
ခမောက်
ခမောက်ငယ်
တံဆိပ်ခေါင်း
မုတ်ဆိပ်ညှပ်
ပုခက်
ဒန်း
ကျောက်တံ
စာအုပ်
မှင်တံ
ခဲတံ
မှင်
ဖောင်တိန်ပန်
ဓာတ်စက်
ဓာတ်ပြား
အော်လံ
သွားပွတ်တံ
စက္ကူဖြူ
ယမင်းရုပ်
ဖိုးဝရုပ်

ပြောင်းကျယ်
စူး
ခရင်း
သွပ်အိုး
ခတို၊ ခတော်
ရီကဒေါင်း
ဒိုင်အိုး
သံဖရာပိုင်း
ဒပါးသျှူ
မဂိုက်
မှန်အိမ်
သဘောက်
စိန်မနီ
အံတမာရီ
ဓာတ်တောင်
ဗက်ထရီ
ပေါက်ဆိန်
ပန်းဇူ
ခွီးခထောက်ခုံ
ဝန်
လက်ခုတ်သီး
ဝါး
တိုက်တာ
ဆောင်းဇူ
အိမ်လှဲ၊ ခက်ခရာ
မဆွဲ၊ မကြုတ်
မက္ကလာ
ခေါင်းချုပ်
ဒက်ခေါင်း၊ တိတ်ကတ်
ဇာဂနာ
ပခွက်
ယိုင်း
ကန့်ကူစီ
ဘွဲ့အုပ်
ကလောင်
ခဲကလောင်
မှင်ဆီ
မှင်ကလောင် (မှင်ထွက်ကလောင်)
စက်တေးခြင်း
ဓာတ်ချက်
ခရဝ၊ ခလဝ
မြုတ်
ဘလာစက္ကူ
ညမင်းရုပ်
ပေါင်တုတ်ကသျှူ

ဆေးပြင်းလိပ်
ဆေးပေါ့လိပ်
စီးကရက်
ပြွန်
ရေပြွန်
ကြော်ငြာ
ထီ
ဇာတာ
မုန္တန်
စပါးကျီ
ချိန်ခွင်
ဂုန်နီအိတ်
စွန်
ရဟတ်
ကျည်ဆံ
သေနတ်
ခြောက်လုံးပြူး
အင်္ဂလန်လုပ်
ရွှေရည်စိမ်
ပြဒါးတိုင်
ဆပ်ပြာ
ယင်း
ထွန်အပ်
ထွန်တုံး
နွားပလုံး
တံစဉ်
ပေါက်ပြား
ကုလားဦးထုပ်

ကလောင်ဂျီ
ဖက်ဆလိပ်
ဆီးကလိပ်
ပိုက်လုံး
ရစက်ပိုက်
ဆောင်းပါး
လောင်ပေါ်
ရက်ချုပ်
မန္တရာ၊ မန်ဒရာ
ရိုင်း၊ ပုတ်
ဖလီ၊ ကတ်ပယ်
ဆလားအိပ်၊ ဘောက်သာ
လီတံခွန်
ယက်
ယမ်းဒေါင်
ပြောက်
ပြောက်တို
ဘီလတ်တီ
ဓာတ်အိုးနှိုက်
အပူတိုင်း
သပုံ
လမု
ဖလဝါ
အပ်ကိုင်း
နုရှပ်
စက်ကရေ
ချယက်ပေါက်တူး
ကုလားတောက်ကျာ

ကြွေရည်သုတ် ပစ္စည်းများကို သံဟူ၍ သုံးသည်။ သံလောင်ပွန်း၊ သံဟင်းဇား စသည်ဖြင့် ခေါ်ဆိုလေသည်။

အဝတ်တန်ဆာများ

မြန်မာ

မျက်နှာသုတ်
ဦးထုပ်
လုံချည်
အင်္ကျီ
ရှပ်အင်္ကျီလက်တို
ရှပ်လက်ရှည်
တိုက်ပုံအင်္ကျီ
ကုတ်အင်္ကျီ
စွပ်ကျယ်
ဂါဝန်

ရခိုင်

တောက်လျာ၊ တံပက်
တောက်ကျာ၊ ဝထုတ်၊ မွ
ဒယော၊ ခတောင်း၊ ခယောက်
ဘာဇူ
မောင်းပိုင်း
ကာမိတ်
ပြင်ခံ၊ ဘရက်စတာ
ဘလေဇာကုတ်
ဂင်ဇီဘရာ၊ ခရည်
ဇာဂရာ၊ ခရည်

ဇာဘော်လီ
 ခြုံပဝါ
 လက်ကိုင်ပုဝါ
 ထဘီအထက်ဆင်
 အနီးစ
 သိုးမွေးဆွယ်တာ
 ဆွယ်တာ
 ပိုးလုံချည်
 ချည်လုံချည်
 စောင်
 ခြည်ဖြူစောင်
 ခြေအိပ်
 အပ်ချည်လုံး
 ကော်ဇော
 ဘွတ်ဖိနပ်
 ခန်းဆီး
 နဖူးစီး
 ရှေးခေတ်မိန်းမကြီးဝတ် အင်္ကျီ
 ၎င်းထဘီ
 လူကြီးဝတ်လုံချည်ရှည်
 အထည်ပါး
 ခြည်ကြမ်းထည်
 ဂွမ်းထည်
 သတ္တလပ်ထည်
 သိုးမွေးထည်
 ပိတ်ကြမ်း
 ပိုးတုထည်
 ပင်နီထည်
 ရွက်ထည်
 မဲထည်
 လင်ကွတ်တီ
 လွယ်အိတ်
 ခါးပတ်
 ဘောင်းဘီ

ဘော်ဒလီ၊ အတွင်းခံ
 ပဆိုးပိုင်း၊ တံဗက်
 ပဝါသျှာ
 နဘအုပ်
 ချနီးဟပ်
 ဂရောင်စွတ်တာ
 စွတ်တာ
 ပိုးတုံး
 ခြည်တုံး
 ပဆိုး၊ ကုံဘောင်
 ပဆိုးစွပ်
 ခအိပ်၊ မြီစွပ်
 ခြည်သီး
 သတရာဇိန်
 ဘုတ်ဖနန်
 ကလကာ၊ လှစ်ကာ
 မျက်နှာကြက်
 ထိုင်မသိမ်း
 နောက်စထပ်နံ
 ကရလိုင်း၊ ပင်ရှည်ဒယော
 မာဒရာဖက်၊ လင်တရီ
 ဘုံဘိုင်
 ဖာလာလီ၊ ဂွမ်းထိုး
 ဆားယှာ
 ဂရောင်ယှာ
 ဂါဒါ
 ပျော်သား
 အမျိုးသားယှာ
 တင်းဂူယှာ
 မဲယှာ
 ဘဒရီ
 ဒက်အိပ်
 ခပန်း
 ပေါင်ဖီ

ရက်ကန်းလုပ်ငန်းနှင့် စပ်ဆိုင်ရာများ

မြန်မာ

ရက်ကန်းရက်လုပ်သော မိန်းမ
 ရက်ကန်းကျွမ်းကျင်သူ
 ရက်ကန်းထည်ရောင်းမိန်းမ
 ချည်လိပ်ချား
 ချည်ချား
 ချည်ရှည်ခုံ

ရခိုင်

ယိုင်သည်
 ရက်ကန်းတတ်
 ဒလာမ
 လက်တား၊ လုပ်တား
 ချသျှာ
 ချခုံ၊ ရှည်ခုံ

ချည်ရှည်ရာတွင်သုံးဝါးငယ်
 ချည်ရှည်ရာငုတ်တိုင်
 ရစ်
 ရစ်ဖောက်
 ယက်ဖောက်
 လွန်း
 ဗိုင်းငင်တယ်
 ကော်စာတင်
 ချည်ပူးတယ်
 လက်ခတ်ဆင်
 ယက်ဖောက်တယ်
 ကော်စာတင်ပြီးလျှင် ပြန်ရှည်ခြင်း
 ရက်ကန်းစင်
 နယ်ဂန်
 နယ်စူး
 အထည်သားလိပ်
 စီး
 ယဉ်ဘောင်
 ယဉ်သွား
 ပန်းဖော်ပျဉ်ပြား
 ချည်တစ်ပင်
 ချည်လေးပင်
 ချည်တစ်လုံး
 ချည်နှစ်ထုံး
 ပင်တိုင်ချည်
 ရက်ဖောက်ချည်
 ချည်
 ချည်မည်း
 ချည်နီ
 ချည်ဆိုးဆေး
 ပန်းရောင်
 အညိုရောင်
 မီးရိုးရောင်
 အနီရောင်
 တရောင်တည်း အဆင်
 အကွက်ကြီးအဆင်
 အကွက်သေးအဆင်
 မွှေလေးပိုးထည်ဆင်
 ဗန်ကောက်ဆင်
 အချိတ်ဆင်

လက်လံတုတ်
 လက်လံတိုင်
 ရဟတ်
 ရွန်းသီး
 ရွန်းသီးခွံ
 ရွန်း
 ချည်ပတ်တေ
 ခြည်နယ်ရေ၊ အစာတင်ရေ
 ခြည်ဖျက်တေ၊ လက်ယုက်ငင်ရေ
 လက်ခတ်ညှိရေ
 ရွန်းသီးယောက်တေ
 ခြည်တန်းရေ
 ယိုင်စင်
 နွယ်ဂန်
 နွယ်စူး
 လက်လိပ်
 ကျော့
 ယိုင်ဘောင်
 ယိုင်သွား
 ရက်မ
 ခြည်တမျှင်
 ခြည်တမျက်
 ခြည်တခင်
 ခြည်တပူး
 အတိုင်ခြည်
 အဖောက်ခြည်
 ခြည်
 ရှား၊ မဲခြည်
 မကာ
 ဆာဖာဆိုးဆေး
 ဆာဖာရောင်
 ဒုတ္တာရောင်
 အာကာရောင်
 မူကာဆီး
 ဘိန်း
 သဘောက်ပြက်ဆင်
 ကွက်စိပ်ဆင်
 ချပ်မတတ်
 ဘယ်လိမ်ညာလိမ်ဆင်
 ပန်းဖော်၊ ရက်မထောင်

ရနီင်ရိုးရာ အထည်အဆင်များအမည်

ခြောက်လပန်း၊ ငါးလပန်း၊ ဘေဒါကန်၊ ဘောင်ပင်ဖြတ်၊ မောင်တော်တမ်းအလွမ်းဖြေ၊ သဘောက်ပြတ်၊ ကယုကမာ၊ စိန်တစ်ပွင့်၊ လိပ်ခွန်၊
 မာလဖုံ၊ ကျူထရုံ၊ ကွက်စိတ်၊ ကွမ်းသီးခွံ၊ ဘယ်လိမ်ညာလိမ်၊ စက်ဝိုင်း၊ ယောဆင်၊ စက်ဝိုင်းကြီး၊ မင်းတိုင်ပင်၊ ပင်လိပ်၊ ဘုံကြီးဆင်၊

စတင်ယုံ၊ ဖလားတင်၊ ကြောင်နုခေါင်း၊ မှင်းကျိုးပွင့်၊ ပိုးဝါသန်း၊ တောင်လုံးကျော်၊ စိန်နဘန်၊ ဆင်မျက်ကွင်း၊ ဒေါင်းမျက်စိ၊ ခွာမျက်စိ၊ ပန်းမြိုင်လေ၊ မတ်တတ်မှိုင်း၊ မတ်တတ်ဆင်၊ ဒုတ်တန်စိ၊ ကဒါဗျောက်၊ ဒေါင်းရွှေဆိုင်၊ မင်းမျက်ချစ်၊ မှန်ပေါင်း၊ ပလဲပေါက်၊ ပန်းစကြာ၊ ရွှေပင်းကူ၊ မောင်ချစ်မယ်ချစ်၊ ဒေါင်းဒေါင်း၊ ပန်းတစ်ဆုတ်၊ တိုက်တာမုန့်၊ မဟာနွယ်၊ ပန်းတစ်လုံး၊ ဆင်ရုပ်သွေ၊ ဆင်ရုပ်၊ ဘဲရုပ်၊ ချိုင်းဘောင်ပွင့်၊ အပေါင်းလက္ခဏာ၊ မာယာထောင်ချောက်၊ လေးမယ်ဆင်၊ လေးပွင့်ဆိုင်၊ ဒေဝီနား၊ ငွေမျက်နှာ၊ စိန်လက်စွပ်၊ လက်ထိုးပန်း၊ စိန်စာရံ၊ ဖလံသွေ၊ ဆင်ခရာ၊ ပြိုဟ်တု၊ ရထားပန်းယိုင်၊ ကျောက်စာ၊ ရွှေခြည်ထိုး၊ တော်ဝင်သူ၊ သာစွလေ၊ မြို့လုံးတောက်၊ ပိုးဝါဆင်၊ အယသမင်္ဂီ၊ နဘီရွက်ကုံး၊ ဂန်ဂေါက်ချိုတ်၊ ရိုးရိုးချိုတ်၊ ဂန္ဓမာချိုတ်၊ ပန်းအိုးချိုတ်၊ ဂမုန်းချိုတ်၊ ရာသက်ပန်ချိုတ်၊ မယ်တော်ချိုတ်၊ မောင်တော်ချိုတ်၊ သဇင်နွယ်ချိုတ်၊ ဘယတ်ချိုတ်၊ ဒေါင်းပြောက်ချိုတ်၊ ကြိုးကြီးချိုတ်၊ မြတဝက်ချိုတ်၊ ရာလွန်းချိုတ်၊ ဆယ်လွန်းချိုတ်၊ ဘောလုံးဆင်၊ ဘမော်မျက်နှာ၊ သဇင်ချိုတ်၊ ရပ်စောက်ချိုတ်၊ မူးစိမတ်စိ၊ အခြား အမည်များလည်း ရှိနိုင်ကောင်းသေးသည်။

သတ္တုများ

မြန်မာ

ကြေး
ခဲမဖြူ
သံမဏိ
ငွေ
ဒါန်
ရွှေ
ပေါင်ခတ်ရွှေ
နီလာ
ငရဲမီး
အရက်ပျံ

ရခိုင်

ကြေး
ခဲမဲပုတ်
သံခဲ၊ မခွတ်သံ
မိုး၊ ငွေ
သွတ်၊ ဘင်
ရွှေ
ဂီနီ
ကျောက်နီ
လောင်ဆီး
ဆပေရိတ်

ဘယဆေး

မြန်မာ

ဘယဆေး
ပိဇ္ဇောဆေး
ဒုတ္တာ
ဆေးထန်း
သိဇ္ဇော
ပွေးကိုင်း
လေးညှင်း
ရိုင်းခို
စမုံနက်

ရခိုင်

ဖရဆီး
လက်ဖော်ဆီး
အမြူဝါ
ချထန်းချဝါ
ဆပုတ်
ချနားမတီ၊ စူလာမာကျီ
လေးညှင်းပွင့်
ဟိန်းခို၊ ဟိန်းပြို
စမနက်

နေ့ရက် အချိန်သတ်မှတ်ခြင်းများ

မြန်မာ

ရခိုင်

လွန်ခဲ့တဲ့တစ်နေ့က
မနေ့က
ဒီနေ့
မနက်ဖြန်
သဖက်ခါ
ဖီးနေ့
နံနက်စောစော
မွန်းလွဲ
ညနေစောင်း
ညီအစ်ကိုမသိတသိအချိန်
နေဝင်ဆည်းဆာ
မိုးချုပ်တယ်
ညမှောင်လာတယ်
တစ်နေ့
တစ်မိနစ်
ရက်တစ်ပါတ်
အဖိတ်နေ့
ဥပုသ်နေ့

ထိုတရက်နိန့်က
ညဇာကာ၊ ယမနိန့်က
ဒေနိန့်၊ အေနိန့်၊ ဂနိန့်
နက်ဖြန်ခါ၊ နက်ဖြန်
သံဖက်ခါ၊ သံဖက်၊ သဖက်
ဖီးခါ၊ ဖီးနိန့်
မိုးသောက်စစောသျှေ
မွန်းဇောင်း
ညဇာဘက်
နီနဘိုခတ်
နဝင်ဒရူး
နီဝင်ရေ
ညည့်နက်လာရေ
တရက်
တမိန့်
တသတင်း
သတင်းဖီး၊ အဖိတ်
သတင်းနိန့်၊ ဝပုသ်နိန့်

ကစားခြင်းများ

မြန်မာ

ကစားကြတယ်
တူတူပုန်းတမ်းကစားခြင်း
စိမ်ပြေးတမ်း
သစ်ပင်ပေါ်စိမ်ပြေးတမ်းတစ်မျိုး
ထုတ်ဆီးထိုး
ဂုံညင်းထိုးတမ်း
ထုတ်ဆီးပစ်တမ်း
ဖန်ခုန်တမ်း
စကားထာဝှက်တမ်း
ကြက်ဥကစားတမ်း
ဘုတ်မတောက်တဲ့
အမည်ဝှက်
စွန်လွှတ်ကစားတမ်း
ခြင်းကစားတမ်း
ရွဲကစားတယ်
ဘောလုံးကန်တယ်

ရခိုင်

ကစပ်ကြက်တေ
ဝှက်တမ်းပုန်းတမ်း
လိုက်တန်းပြီးတမ်း
ဒုံဂျာလိုက်တမ်း
အောင်လူဆိန်းတမ်း
ဒိုးကစပ်ကြတ်တေ
ခတ်ကျောက်သီးကစပ်တမ်း
ဒေါင်းပြောက်ခုန်တမ်း
ပန်းဝှက်တမ်း
ကွမ်းသီးကောက်တမ်း
ငါးစမ်းတမ်း
ပုဏ္ဏားတရားဟောတမ်း
လီတံခွန်တင်ကြတ်တေ
ခလုံးခတ်တေ
ဘဒလုံးခတ်တေ
ဘောလုံးကျောက်တေ

ရခိုင်တွင် ရှေးက ကစားကြရာ၌ အပုတ်သျှင် အပုတ်ချခံရသည်ကို ရွေးရန် ရေတွက်ပုံမှာ-

တစ်ကေ၊ နှစ်ကေ၊ ကေလီကေလောင်း၊ ဆင်ဂေါင်း၊ ရေပေါက်၊ တောက်ကျာ၊ မောလာ၊ ပန်းဖဲပန်းသာ၊ ကြိမ်ကြွက်၊ ကျွတ်၊ ၁ မှ ၁၀ ထိကို ရေတွက်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

အတီးအမှုတ်၊ တူရိယာနှင့် စပ်ဆိုင်းရာများ

မြန်မာ

ပလွေ
နဲ
စည်း
လင်းကွင်း
ဝါး
ပတ်
ပတ်ငယ်
ပုံ
ဒိုးပတ်
အိုးစည်
ရခိုင်သမက်တက်စည်
ကြေး
မောင်းဆိုင်း
ဘင်
ဘင်ငယ်
ခရာ
ဘင်ခရာဝိုင်းတွင်မှုတ်သောပလွေ
ဘန်ဂျီ
ဟိန္ဒူစည်အဖွဲ့
ကုလားဘင်ခရာအဖွဲ့

ရခိုင်

ပလွေကျော်၊ ပလွေ၊ ခြင်္ခေါင်း
နဲ
စီး၊ စီးခတ်
လင်းခဝ၊ လင်းခွက်
လက်ခတ်
ပတ်မ
စွန်း
ပုံသာ
ပတ်သာ
စည်အိုင်၊ တဖက်ပိတ်စည်
ပန်းကျင်း၊ ပန်းကျင်း
ကြီးဝိုင်း
ကိုးလုံးမောင်း
ဘန်း
ဒေါက်ကရောက်၊ ခရာမြွာ
ပြွတ်ကောက်၊ ခရာကောက်
မြို့ရှည်
ဗျတ်စောင်း
ဒေါက်ကရောက်
ဘောဘတီဘာဂျာ

ရခိုင်တွင် သီးခြားတူရိယာများ ရှိရာ အထက်ဖော်ပြပါ ဝေါဟာရများမှာလည်း တိကျ(ပြည့်စုံ) နိုင်မည် မဟုတ်ဟူ၍ ထင်မိပါသည်။

ရခိုင်အတီးအမှုတ် တူရိယာများမှာ-

(၁) ကြေးဖြင့် လှုပ်သော တူရိယာများ

ခွက်ခွင်း၊ စည်းစုပ်၊ မောင်း၊ ကြိုးစည်၊ ပတ်တလား။

(၂) ကြိုးကို အသုံးပြုသော တူရိယာများ

စောင်း၊ စောင်းကောက်၊ အုံးမှုတ်၊ တယော၊ ကြောင်ရီတယော၊ မိကျောင်း၊ ဒူးလောင်း။

(၃) သားရေကြက်၍ တီးရသော တူရိယာများ

တစ်ဖက်ပိတ်စည်၊ နှစ်ဖက်ပိတ်စည်၊ မြောက်စည် (ဗဟိုရ်စည်)၊ သံလွင်စည်၊ မရိုးစည်၊ စည်ပုတ်၊ စည်ကြိုး (ရွန်းစည်)၊ စည်ပန်းတောင်း၊ စည်ဝန်း၊ တဖက်စည်၊ နှစ်ဖက်စည်၊ စည်ရှည်၊ စည်အိုင် (အိုးစည်)၊ ဒုပ္ပာ၊ ဒုံမင်း၊ ပတ်သာ (ဒိုးပတ်)၊ ပတ်မ၊ ပုံသာ၊ စက္ကန်၊ ပန်းကျင်း။

(၄) လေနင့်မှုတ်သော တူရိယာများ

ခရာကောက်၊ ခရာမြွာ၊ ပြွတ်ကောက်၊ ပြွတ်ရှည်၊ ဗူးမှုတ်၊ လက်တံတို၊ လက်တံရှည်၊ ဘော၊ ညှင်း၊ ခြံခေါင်း၊ ဖက်လိပ်၊ နဲ၊ ခရသွင်း၊ ပလွေကျော်၊ ဝါးမှုတ်။

(၅) လက်ခုပ်တူရှိယာ

ဝါးလက်ခုပ်၊ သစ်လက်ခုပ်၊ လက်ညှပ်ခုပ်၊ လက်ပြောက်၊ လက်ခုပ်၊ လက်ကြားခုပ်၊ ကျောက်လက်ခုပ်။

အထက်ပါ အတိုင်း ငါးမျိုး ငါးစားရှိကြလေသည်။

တေးများနှင့် ပတ်သက်၍ ရခိုင်၊ မြန်မာမတူပါသဖြင့် ရခိုင်တေး သက်သက်ကို ဖော်ပြလိုက်ပါသည်။

ဖမ်းခြင်း၊ တေးခြင်း၊ အိုင်ခြင်း၊ သာခြင်း၊ နတ်ခြင်း၊ ပတ်ခြင်း၊ ယိုင်းသာခြင်း၊ ပင်၊ ကျခြင်း၊ ငွယ်ခြင်း၊ ပတ်တိုက်နတ်ခြင်း၊ ခုံးခြင်း၊ သိုင်းခြင်း၊ ကာခြင်း၊ လွမ်းခြင်း၊ အန်ခြင်း၊ လုံးတီး၊ လုံးတားခြင်း၊ မေတ္တာခြင်း၊ အထောက်စာခြင်း၊ ဇခြင်း၊ မကီဦးပြည်ချရတု၊ လေးလုံးပိုဒ်စုံရတု၊ ရကန်၊ ရွန်းလိုက်ရတု၊ ပျို့၊ လင်္ကာ၊ မော်ကျွန်း၊ ဟန်စီလေ၊ သာစွလေ၊ ပြိုင်လောင်းသံချပ်၊ ရထားသံချပ်၊ ခုံးသံချပ်၊ ကျင်စည်ခြင်း၊ ရှင်စည်ခြင်း၊ ဘွဲ့သံ၊ သိုက်စာ၊ မှာတမ်း၊ နတ်သံ၊ ပသီးသံ၊ လောင်းလှော်သံ၊ ပန်းတျင်းခြင်း၊ ကျိတ်ကေခြင်း (ပေါ်တူဂီခရာသံအလိုက်)၊ ဗုဒ္ဓပူဇော်တေးခြင်း။

အခြင်အတွယ်

မြန်မာ

တစ်တင်း
တစ်ပြည်
၆ ပြည်
၄ ပူး

ရခိုင်

နှစ်တောင်း
နှစ်သိုက် (၈ ပူး)
တစ်တောင်း (၁၂ သိုက်)
တစ်သိုက် (လေးပွား)

ရခိုင်တွင် ပြည်၊ တင်း မသုံးပါ။ တစ်တင်းသည် ရခိုင် နှစ်တောင်းနှင့် ညီမျှသည်။

ပုလင်းချိန်

မြန်မာ

၄၀ ကျပ်သား
၂၀ ကျပ်သား
၁၀ ကျပ်သား
၅ ကျပ်သား
၂ ၁/၂ သား
၁ ပိဿာ
၅၀ သား

ရခိုင်

တစ်ပုလင်း
တစ်အာဒါ (၁/၂ ပုလင်း)
တစ်အာဒီ (၁/၄ ပုလင်း)
တစ်အာစိတ် (၁/၈ ပုလင်း)
တစ်အာခြမ်း
၂ ပုလင်းနှင့် တစ်အာဒါ
တစ်ပုလင်း၊ တစ်အာဒီ

အဓိကအားဖြင့် ၄၀ ကျပ်သားမှာ တစ်သိုက်ရှိ ကျပ်ချိန်ကို အခြေခံ၍ ထားခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

ရခိုင်တွင် ဟင်္သာချိန် (ရွှေလီး) သိုက် ပိဿာချိန်ကို ခေါ်သည်။ (Tical) ရွှေချိန် ဖြစ်ပါသည်။ နောက်တစ်မျိုးမှာ အိန္ဒိယနိုင်ငံသုံး (Tola) ငွေချိန်၊ ရခိုင်လို ဗက်ကာသိုက်ဟု ခေါ်ပါသည်။

ရွှေလီးအလေးချိန်

မြန်မာ

ရခိုင်

၂၁/၂ ကျပ်သား
 ၅ ကျပ်သား
 ၁၀ သား
 ၂၀ ကျပ်သား
 ၃၀ ကျပ်သား
 ၄၀ ကျပ်သား

ပွာခြမ်း
 ပွာစိတ်
 တစ်ပွာ
 သိုက်ခွဲ
 သုံးပွာ
 တစ်သိုက်

တစ်သိုက်တွင် ၄၀ ကျပ်သား သတ်မှတ်သည်။

ပိဿာရိုနှင့် ကိုက်သော်

မြန်မာ

ပိဿာဝက်
 တစ်ပိဿာ
 ၂၅ ကျပ်သား
 ၅၀ ကျပ်သား

ရခိုင်

တစ်သိုက်တစ်ပွာ
 နှစ်သိုက်ခွဲ
 ပိဿာတစ်ပွာ
 ပိဿာခွဲ

ဗက်ကာသိုက် (ငွေလီး)

မြန်မာ

၆၀ ကျပ်သား
 ၃၀ ကျပ်သား
 ၁၅ ကျပ်သား
 ၇ ၁/၂ ကျပ်သား

ရခိုင်

တစ်သိုက်
 သိုက်ခွဲ
 တစ်ပွာ
 ပွာစိတ်

ဗက်ကာ ၂ သိုက်၊ တစ်ပေါင်နှင့် ညီမျှသည်။

ရွှေလီး တစ်ပိဿာတွင် ဗက်ကာသိုက်နှင့် တစ်သိုက်သုံးပွာ (၁ ၃/၄) ရှိပါသည်။ ဗက်ကာသိုက်၊ ပွာ၊ အာဒါ၊ အာဒါဆိုသော စကားမှာ အိန္ဒိယဝေါဟာရများမှ ဆင်းသက်လာခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

ငွေကြေးအသုံးအနှုံးများ

ရှေးခေတ်၊ ကြေးစေ့ အသုံးအနှုံးများနှင့် ပတ်သက်၍ မူနှစ်မျိုး တွေ့ရပါသည်။ တစ်မျိုးမှာ ငှက်ထောင်သမား လက်တွင် ပါရှိသည်။
 “ ငှက်ထောင်ရောက်လာ၊ ရသပြာ၊ အိမ်မှာ မယား၊ စိတ်ပြားကြည့်လီ၊ ကြိုလီအမှန်၊ ပြူးချပြန်၊ ငါးကြီတပြူး၊ တစ်ဆယ်တစ်ခါ၊ တစ်စိရာ၊ သုံးစိတစ်ချက်၊ နှစ်မျက်မူခြမ်း၊ မူခြမ်းနှစ်ခါ၊ တစ်သိုးကာ၊ သိုးကာကိုတွဲ၊ တစ်မူခွဲ၊ မူခွဲနှစ်ခါ၊ တစ်သပြာ” ဆိုပါက...

ရခိုင်

တစ်ပြူး
 တစ်စိ
 တစ်မျက်
 မူခြမ်း
 တစ်သိုးကာ

မြန်မာ

၅ [ကြီ
 ၅၅
 ၁၆၅
 ၃၃၀
 ၆၆၀

မူခွဲ
ရခိုင်ငွေတစ်ကျပ်

၁၃၂၀
၂၆၄၀ [ကြို့ ဖြစ်သည်။ (တစ်သပြာ ခေါ်သည်။)

နောက်တစ်မူမှာ -

“လေးကြို့ပြူးစု၊ ဆယ်ပြူးနှစ်လီ၊ မျက်စုခီ၊ နှစ်မျက်မူခြမ်း၊ နခါသိုးကာ၊ တွဲလီမူခွဲ၊ မူခွဲနှစ်ထပ်၊ တစ်ချပ်စီလီ၊ တကြို့ချန်ထား၊ ကျိမှာထား”

ရခိုင်

မြန်မာ

တစ်ပြူး
တစ်စိ
တစ်မျက်
မူခြမ်း
တစ်သိုးကာ
မူခွဲ
တစ်ချပ်

၄ ကြို့
၁၀ x ၄ = ၄၀
၄၀ x ၄ = ၁၆၀
၁၆၀ x ၂ = ၃၂၀
၃၂၀ x ၂ = ၆၄၀
၆၄၀ x ၂ = ၁၂၈၀
၁၂၈၀ x ၂ = ၂၅၆၀
= ၈၀ ကြို့ ကွာခြားပါသည်။

တစ်ချပ်ဆိုသည်မှာ ရှေးရခိုင်စကားရိုး စကားလာ ဖြစ်သည်။ “စပါးတစ်ရာ၊ တစ်သိုးကာ၊ လေးရာတစ်ချပ်၊ စပါးသျှင်ကို၊ မခစပ်” ဟုဆိုသည်။ အတိုင်း တစ်သပြာ၊ ရခိုင် ငွေဒင်္ဂါးတစ်ပြားကို ဆိုလိုပါသည်။

အင်္ဂလိပ်အစိုးရ သိမ်းပိုက်စတွင် ငွေကြေးအခေါ်များမှာ

မြန်မာ

ရခိုင်

ငွေတစ်ကျပ်
ငါးမူး
တစ်မတ်
တစ်မူး
တစ်ပဲ
ပိုက်ဆံတစ်ပြား
တစ်ပိုင်

တက်ားတစ်ပြား
မူခွဲ
တစ်သိုးကာ
မူခြမ်း
တစ်မျက်
တစ်စိ
တစ်အာဒါ

ယင်းနောက် အိန္ဒိယအခေါ်များသို့ ပြောင်းလဲခဲ့သည်။

ငွေတစ်ကျပ်
ငါးမူး
တစ်မတ်
တစ်မူး
တစ်ပဲ
ပိုက်ဆံတစ်ပြား

တက်ားတစ်ပြား
မူခွဲ (ရှစ်ပဲ)
လေးအာနာ (လေးပဲ)
နှစ်အာကာ (နှစ်ပဲ)
တစ်အာကာ
ပိဿာ၊ ပွီဿာ

ပိယားတစ်ပြားဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြပါသည်။

ငွေကြေးနှင့် ပတ်သက်၍ အခေါ်အဝေါ်များမှာ

မြန်မာ

ကြေးငွေ ဥစ္စာ
ရွှေဒင်္ဂါး
ငွေစင်ဒင်္ဂါး
ငွေစက္ကူ
ကျပ်တန်
အနုတ်
ငါးကျပ်တန်
ငွေစက္ကူတစ်ချပ်
ပြားစေ့
အတုငွေကြွေ
ငွေရေတွက်ကြည်.

ရခိုင်

တက်ားပွိုသာ
ပေါင်ခတ်
ငွေသားတက်ား
ငွေတစ်ပြား၊ ငွေတစ်ချပ်
ငွေကြွေ၊ ပြားသျှေ
အကြွေ၊ ပြိုသာကြွေ
ငါးပြားတန်
တက်ားစက္ကူတစ်ရွက်
ပြားခတ်
ခဲခတ်
စိတ်ပြာကြည်.ရေ

ဖော်ပြပါ ရခိုင် ဝေါဟာရ အခေါ်အဝေါ်များတွင် အနည်းအကျဉ်း ချွတ်ယွင်းမှုများနှင့် ကား ကင်းကြမည် မဟုတ်ပါ။ ဤသည်များကို ခွင့်လွှတ်၍ ပြုပြင် ဖတ်ရှုကြပါရန်။

(၆) ကိုယ်စကား ကိုယ်နားမလည်မှန်း မသိသော ရခိုင်စကားများ

လောလောဆယ် တစ်စုံတစ်ယောက်သော သူအား သူပြောစကားများကို သူကိုယ်တိုင် နားလည်ပါရဲ့လား ဆိုက လှောင်ပြောင်သည်ဟု ထင်ကာ စိတ်ဆိုးမိမည် မလွဲပေ။ အကြောင်း ဆိုသော် သူကိုယ်တိုင် ကိုယ်စကား ကိုယ်နားမလည်မှန်း သတိ မမူမိသဖြင့် ဖြစ်ပါသည်။

ကျွန်ုပ်တို့ နေ့စဉ်ပြောစကားထဲတွင် အလေ့အလာ ပြောလေ့ပြောထ ရှိသဖြင့်သာ ပြောဆိုနေကြသော်လည်း အပိုင် အမိပ္ပာယ် သက်ရောက်၍ အကြောင်း ထည့်သွင်း ပြောဆို နေကြသည်ကို သတိမပြုမိခဲ့ကြပေ။

ကိုယ်စကား ကိုယ်မသိ၊ ပြောမိပြောရာ ပြောလာသည်ဟုပင် မှတ်ယူနေကြပေလိမ့်မည်။ ဥပမာ - “တပြားမူခွဲရာ” ဟု နေ့စဉ်ပြောဆိုနေကြသည်။ ယင်းစကားထဲတွင် “မူခွဲ”ဟူသော ဝေါဟာရမှာ အကို အကြောင်းပြု၍ ပြောဆိုသည်ကို မသိကြပါ။ မူခွဲ ဆိုသည်မှာ ယခုအခါ ငါးမူးကို ခေါ်သော ရခိုင်ဝေါဟာရ အစစ်တစ်ခုပင် ဖြစ်ပါသည်။ ငါးမူးတစ်ကျပ်သားဟု ပြောဆိုခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းကြောင့် ကိုယ်စကား ကိုယ်မသိဟုဆိုရပေမည်။

“ငါ့ဂါက စိုက်ပီးရဖို့လား” ဆိုသော စကားမှာလည်း ယင်းနည်းလည်းကောင်းပင်။ “ဂါ” ဆိုသော စကား အမိပ္ပာယ်ကို နားလည်ကြပါသလား။ “ဂါ” ဆိုသော ဝေါဟာရမှာ ရခိုင်ဝေါဟာရ စကား အစစ်မဟုတ်ပေ။ အိန္ဒိယနိုင်ငံသားတို့၏ ကိုယ်ခန္ဓာကို ခေါ်သော အခေါ်အဝေါ်မှ ဆင်းသက်လာသော စကားတစ်ရပ်ပင် ဖြစ်သည်။ ငါ့ကိုယ်က သို့မဟုတ် ငါက စိုက်လို့ ပီးရဖို့လားဟု ပြောဆိုခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ရခိုင်တွင် ခန္ဓာကိုယ်ကို ဂါဟု မခေါ်သော်လည်း ဖော်ပြပါစကား ပြောရာတွင် ထည့်သွင်းပြောဆိုလေ့ ရှိကြသော ကိုယ်စကား ကိုယ်နားမလည်မှန်း မသိသော စကား တစ်ရပ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။

ရခိုင်ဝေါဟာရထဲတွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံသားစကား၊ ဘင်္ဂလီစကား၊ အင်္ဂလိပ်စကားတို့မှ သံယောင်လိုက် ပြောဆိုခါ နောင် တစ်စတစ်စ ရခိုင်ဝေါဟာရ ဖြစ်သွားသည် ဝေါဟာရများလည်း အများအပြားပင် ရှိပါသည်။ အသံလှယ်မွေးစား စကားလုံး ဟုလည်း ခေါ်ဆိုကြသည်။ ၎င်းဝေါဟာရ စကားလုံးတို့ကို အပိုဒ် (၁၀) တွင် အနည်းငယ် ဖော်ပြထားရှိပါသည်။

ယနေ့ရခိုင်စကားတွင် ယင်းတို့နီးစပ်သည် စကားများ အလောက် ဝင်ရောက်နေပြီ ဆိုသည်ကို ဤ ရခိုင်စကား စာစဉ်ငယ်တွင် မဖြစ်စလောက်သော ဝေါဟာရ အနည်းငယ်နှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်သော်မှ တွေ့ရှိနိုင်ကြပေလိမ့်မည်။

ယင်းအပြင် ရခိုင်စကား အစစ်များ ဖြစ်သော “ခွဲလို ပြာချီးကျလခဗျယ်” “တဆတ်ဆတ် ပင်ထက်ခြောက်လာရေ” “လီတငတ်ရာဟီဗျယ်” “မဆွတ်ကြီး” စသည်ဖြင့် တင်စား ပြောဆိုလေ့ ရှိသော်လည်း ကိုယ်စကား အမိပ္ပာယ် ကိုယ်မသိကြပေ။ အပိုဒ် (၁၂) တွင် အနည်းအကျဉ်း ရှင်းလင်း တင်ပြထားရှိပါသည်။

“ဘင်းဂျီမှာ တစ်ခါ ဖောက်ကျီကျသိမ်ရေ” ဆိုသော အိန္ဒိယစကားမှ ဆင်းသက်လာသော ဝေါဟာရများလည်း အများအပြား ရှိပါသေးသည်။ အိန္ဒိယစကားမှ ဆင်းသက်လာသည် ဆိုခြင်းမှာ ရှေးခေတ် ရခိုင်မျိုးနွယ်ဆက်နှင့် နွယ်ဆက်လျက် ဆင်းသက်လာသော စကားရပ်များကို မဆိုလိုပါ။ နှောင်းကာလတွင် အထူးသဖြင့် တစ်ချိန်က ရခိုင်ပြည်နယ် ဖြစ်ခဲ့သော ဘင်္ဂလားနယ်မှ ဘင်္ဂလီစကားများမှ

ဆင်းသက်လာသော ဝေါဟာရများကို ဆိုခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

တစ်နည်းဆိုက ရှေးမာဂတိုင်းမှ နွယ်ဆက်ဝင်လာသော မျိုးနွယ်နှင့် ဆက်စပ်နေသည်။ စကားရပ်များကို မဆိုလိုပါ။ ယင်းစကားတို့မှာ ရှေးပေါရာဏ စကားတို့ပင် ဖြစ်ပါသည်။

(၇) ရခိုင်နေ့စဉ်ပြော စကားဆက်၊ စကားစပ်၊ စကားသတ်များ

နေ့စဉ်သုံး စကားများကို တင်ပြရာတွင် အထူးသဖြင့် မြန်မာဘာသာဖြင့် အပြောအဆိုများတွင် ချွတ်ယွင်းလွဲမှားမှုများ ရှိနိုင်ပါသည်။ ဤသို့ မှားယွင်းချွတ်ချော်မှုများ တွေ့ခဲ့ပါက အပြစ်ကို ရှေ့ရှုမထားကြဘဲ တတ်အားသမျှ ပြုပြင်စိစစ်ကြလျက်၊ သက်ဆိုင်ရာ မဂ္ဂဇင်း စာစောင်များတွင် အပြုသဘောဖြင့် တင်ပြကြစေလိုပါသည်။ စာပြုစုသူထံသို့ တိုက်ရိုက် တင်ပြ အကြံဉာဏ်ပေးပါကလည်း အထူးကျေးဇူးတင်ရှိပါမည်။

စကားပြောများမှာ တစ်ပြည်တစ်နယ်တည်း မှာပင် ဒေသန္တရ စကားများ ရှိကြောင်း အထက်အခန်းများတွင်လည်း တင်ပြခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ စာပြုစုသူမှာ အဝစစ်တွေဘက်မှ ရခိုင်သား တစ်ဦး ဖြစ်နေပါ၍ ယင်းအဝ စစ်တွေဘက် အခေါ်အဝေါ် ဝေါဟာရများ နေ့စဉ်ပြော စကားများ၊ စကားဆက်၊ စကားစပ်၊ စကားသတ်များအရ တင်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် တတ်အားသမျှ လေ့လာရရှိသော ဒေသန္တရပြောစကားများကိုလည်း အနည်းအကျဉ်း သိရှိနိုင်ရန် ဖော်ပြထားရှိပါသည်။

ဝေါဟာရ အခေါ်အဝေါ်များ အနေဖြင့်လည်း တစ်ရွာတစ်ပုဒ်ဆန်း၊ တစ်ကျောင်းတစ်ဂါထာ ဆိုဘိသကဲ့သို့ ဒေသ တစ်ခုတည်းမှာပင် တောတွင် တစ်မျိုး၊ မြို့ပေါ်တွင်တစ်မျိုး ခေါ်သည်များ ရှိပါသေးသည်။ ယင်းကြောင့် ဤ စာစောင်တွင် ပါရှိသော ဝေါဟာရများမှာ ရခိုင် တပြည်လုံး ထပ်တူထပ်မျှ ခေါ်ဆိုကြသော ဝေါဟာရများဟု ပုံသေ မယူဆကြစေလိုပါ။

အဝဖက် ရခိုင်သားများ ပြောဆိုသော စကားကို အခြေခံထား၍ ရေးသားခဲ့ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် သုံးပုံ လေးပုံခန့်မျှကား တူညီမှုရှိနေပါလိမ့်မည်။ နေ့စဉ်ပြောဝေါဟာရများနှင့် စကားစုများကို အကွာရာစဉ်လိုက်မဖော်ပြမီ ဦးစွာ ပြောလေ့ပြောထ ရှိကြသော ရခိုင်စကားဆက်၊ စကားစပ်၊ စကားသတ်များကို အနည်းငယ် တင်ပြပါမည်။

မြန်မာ

သို့သော်
ပြီး
တို့
စို့
ဘာ
မှ
တည်း
တယ်
လို၊ ကဲ့သို့
နှင့်
သတဲ့
သိပ်
တာလဲ
ပါတယ်
ဒီလို၊ ဤသို့
ဟိုလို၊ ထိုသို့
တော်ပြီ
တန်တော့ (တော်တော့)
တော်စို့
တကယ်လား
ဤကဲ့သို့

ရခိုင်

ဂေလဲ
ဗျယ်၊ ယာ
ရို၊
မေ
ဇာ
ကေ
တဲ
ရေ၊ ယင်
ပိုင်
နန်
လတ်
ကကောင်း
လေချင်
ပါယင်၊ ပါယန်
အေပိုင်၊ ဒေပိုင်
ယင်းပိုင်၊ ယန်းပိုင်
တန်ဗျာလ်
တန်ဖိ
တန်ကတ်မေ
အဂေါင်၊ ဂေါင်လား
ဒေချင်ပိုင်၊ အေပိုင်သျှောင်

ထံမှ
ဘယ်လို
ဘယ်နှယ်
အဲပေါ့
နေတယ်
ဒါပေမဲ့
ဟုတ်ကဲ့
ကြမယ်၊ ကြစို့
သေးတယ်
ရဲ့လား
ဘာလဲ
ပြီးပြီ
ပြီးလျှင်
ပြီလား
သို့မဟုတ်
သို့နောက်
ဆိုသကဲ့သို့
မဟုတ်ဘူး
လှည့်ပါ
မဟုတ်လျှင်
မဟုတ်မှလွဲရော
တစ်ခါတည်းနဲ့

ဗက်က၊ ဗတ်က၊ ပါးက
ဘဏေ၊ အစော်
ဇာပိုင်၊ အစော်ပိုင်
အေမနားယေ၊ အေမတောင်
နိန်ရေ
ယေကေလဲ့သော့၊ ယေဒါလေ့
ဟုတ်ပါယင်၊ ဟုတ်ပါယန့်
ကတ်မေ၊ ကြတ်မေ
သိရေ (ဖြစ်သိရေ)
ယင်လား၊ ယန့်လား
ဇာလဲ၊ ဇာချင်လဲ
ပြီးဗျာယ်၊ ပီးယာ
ပြီးကေ၊ ပီးဂေ
ဗျာယ်လား၊ ယာလား
မဟုတ်ကေလဲ့
အေပြီးကေ၊ ယင်းပြီးကေ
ဆိုရေပိုင်၊ ဆိုရေသျှောင်
အဟင်၊ အဟုံ
ခလိုက်
မသဂါကေ
မဟုတ်ကေနီလီဖီ
ဒေအတိုင်းနန့်

ပြီး ကို အဝစစ်တွေဘက်တွင် (ဗျာယ်)၊ ကျောက်ဖြူ၊ ရမ်းဗြဲဘက်တွင် (ယာ)၊ ဥပမာ စားပြီး ကို စားဗျာယ်၊ စားယာ ဟု သုံးသည်။

စစ်တွေ အဘက် (ဇ) သတ်သံကို ကျောက်ဖြူ၊ ရမ်းဗြဲဘက်တွင် (န)သတ်သံဖြင့် ပြောသည်။ ဥပမာ ခခင်မမင် (ခခန်မမန်)၊ ယင်းချင် (ယန်းချန်၊ ယန်းဟာ)၊ ထမင်း (ထမန်း)။

စစ်တွေ အဘက်တွင် ခလိုက် ထည့်၍ ပြောဆိုမှုရှိသည်။ ဥပမာ လာနေပါ (နီပါခလိုက်) ၊ စားလာပါ (စားပါခလိုက်)၊ ခလိုက် မှာ ဖိတ်ခေါ်သံ ဖြစ်သည်။ စစ်တွေ အဘက်တွင် ရှိ ကို ဟိ၊ ယို ဟု အသုံးများနေသော်လည်း ရမ်းဗြဲ၊ ကျောက်ဖြူ ဘက်တွင် ဟီ ဟုပင် သုံးနှုံးတုံးရှိနေသေးသည်။

ကျောက်ဖြူဘက်တွင် ငါမဟုတ် စသည်ဖြင့် မဟုတ် အသုံးအနှုံး လည်း ပြောလေ့ရှိသည်။ အဝစစ်တွေဘက်တွင် (ောင်) သံကို (တအောင်သျှ) ၊ (ဒေါင်)၊ (စောင်) တို့ကို ချောင်းဖျားရပ်နှင့် ကျောက်ဖြူ၊ ရမ်းဗြဲ၊ မာန်အောင်နယ်များတွင် (ုန့်) ဟု (တအုန့်သျှ)၊ (ဒုန့်)၊ (ဝုန့်) ဟူ၍ ပြောလေ့ရှိကြပါသည်။

အဝစစ်တွေဘက်က ဇာ ကို၊ ကျောက်ဖြူဘက်တွင် စာ၊ အစော်၊ လဲ ကို ရောင် ဟု ပြောလေ့ရှိကြပါသည်။ ဥပမာ အစော်ရောင်၊ စာလဲ၊ စာလားလေ၊ အစော်လားရောင်။

အနောက်ပြည်ရှိ ရခိုင်များနှင့် အရှေ့မြန်မာပြည် ပုသိမ်၊ မော်တင် တဝိုက်ရှိ ရခိုင်တို့ ပြောစကားများမှာ အဝစစ်တွေဘက်နှင့် တူပါသည်။ သံတွဲ၊ တောင်ကုတ်၊ အမ်း၊ ဒလက်၊ ဝှ စသည်၊ ဒေသများမှ လူများမှာ မြန်မာစကားသို့ တိမ်းယိမ်းပြောကြသော်လည်း တစ်ဦးစကားကို တစ်ဦးက လွယ်လွယ်နှင့် နားလည်မှုရှိကြပါသည်။

ဦးရေ အနည်းအများ အလိုက် ပြောဆိုသော စကားများ

မြန်မာ

တိရိစ္ဆာန်တစ်အုပ်
လူတစ်စု
ငါးအုပ်
သစ်သီးတစ်ခိုင်
အခိုင်ခိုင်
ငွေသားဒင်္ဂါးအစီလိုက်
အအုပ်လိုက်
အများ
အနည်း
အများအပြား
တသီတတန်း
ပန်းတသီတကုံး
ရှုမဆုံး၊ ကြည့်မဆုံး
အလွန်အလွန် များပြားသည်
အစည်းအဝေး
ရွာလုံးကျွတ်
မြို့လုံးကျွတ်
သူတို့
ငါတို့
ကျွန်တော်တို့
ထိုဟာတွေကို
ကြ

ရခိုင်

တစ်ရွှီ
လူတစ်ကျိုင်း
ငါးကျိုင်း
အသီးတစ်ပြွတ်
အပြွတ်ပြွတ်
အစွက်လိုက်
အရွှီလိုက်
တိ
ဈေး
မကန်မဝန်
မဆုံးတန်း
ပန်းတစ်သိန်
မျက်စိတသီ
ပိတ္တကိုးသိန်း
မိတ်တိန်
ရွာဟုံ၊ ရွာပြတ်၊ ရွာလုံးချုံ
မြို့ဟုံ၊ မြို့ပြတ်၊ မြို့လုံးချုံ
သူရီ၊
ငရီ၊
ကျွန်တော်ရီ၊ အကျွန်ရီ၊
ယင်းချင်တိကို
ကြတ်၊ က၊ ကြတ် (လားကြတ်)

အခိုင်ကို ငှက်ပျောသီး၊ အုန်းသီး၊ ကွမ်းသီးတို့၌ သုံးသည်။ (အုန်းသီးတစ်ခိုင်) ပြွတ်သိပ်သီးသော သစ်သီးများကိုကား အပြွတ်လိုက် ဟု သုံးသည်။ ဥပမာ သရက်သီး တပြွတ် (သရက်သီး တစ်ခိုင်)

(၈) ခရီးအကွာအဝေး၊ နေရာဌာန၊ တည်နေရာ စသည်တို့ကို ညွှန်းသော ဝေါဟာရများ

မြန်မာ

နီးတယ်
အနီးမှာ
နီးနီးလေး၊ အနီးကလေး
အနီးကပ်လို့
အဝေးမှာ
အတော်ဝေးတယ်
သိပ်ဝေးတယ်
အလွန်ဝေးတယ်
မနီးမဝေး
အပေါ်မှာ
အပေါ်ထပ်
အထဲမှာ

ရခိုင်

ပါးရေ
အပါးမှာ၊ အနားမှာ
အနားဈေး၊ အပါးဈေး
တတက်ကပ်လို့၊ ဟပ်ပတီဈေး
အဝီးမှာ
အင်တန်ဝီးရေ
အဝီးကြီး
ကဂေါင်းဝီးရေ
မဝီးမပါး
အထက်မှာ
အထက်ဆင်
အတွင်းမှာ

အထဲဘက်
တစ်ထောက်ဝေးတယ်
တစ်ခေါ်လောက်
အလွန်မြင့်တယ်
ခဲတပစ်လောက်
မျက်နှာချင်းဆိုင်
ဘေးချင်းကပ်လို့
မျက်စောင်းထိုး
တတန်းတည်း
သုံးပွင့်ဆိုင်
တည့်တည့်မတ်မတ်
ကွေ့ကွေ့ကောက်ကောက်
တစ်လမ်းအကွာ
တစ်ဆောင်အကွာ
ဘေးချင်းယှဉ်၍
နေ့ချင်းရောက်တော
နေ့ချင်းပြန်
တစ်နေ့ခရီး
တစ်ညခရီး
တစ်ဖက်မှာ
ရေကြောင်းခရီး
ကုန်းလမ်းခရီး
တောလမ်းခရီး
သင်္ဘောလမ်း
ကုန်းလမ်း
လက်ဝဲဘက်
လက်ယာဘက်
မျက်စိတဆုံး
မနက်စောစော
အသံမသဲကွဲ

အတွင်းဘက်
တစ်ပြင်သန်းဝေးရေ
ခွီးတစ်ဟောင်း
အသျှူတစ်ရာမြင့်ရေ (ရေအနက်တိုင်းရာတွင်လည်း သုံးသည်။)
လက်ခတ်တပိုက်စာ
ရှိဆိုင်
ထက်ပက်ကပ်လို့
လွယ်သိုင်း
တစ်လျှောက်တဲ
ခွင်ခတောက်ဆိုင်၊ ခွင်တောက်ဆောက်
ပပြောင်၊ ပပြောင်သသက်
ကောက်လီကောက်လောက်
တစ်လမ်းခြား
တစ်အိမ်ခြား
နံချင်းပြိုင်လို့
ရက်ချင်းပေါက်တော
ရက်ချင်းပြန်
တစ်ရက်ခရိတ်
တစ်ညကခရိတ်
နံဘေးမှာ
ရီလမ်း
တောင်ကြောင်း၊ ကုန်းကြောင်း
တောကြောင်း၊ တောင်လျှောက်
သင်္ဘောကြောင်း
ကုန်းကြောင်း
ဗယ်ဘက်
ညာဘက်
မျက်စိတသီခရိတ်
ခရီးစရော
ခသန်းခဝါ

(၉) ရခိုင်စကားပြော အသုံးအနှုန်းများ

မြန်မာ

ရခိုင်

(က)

ကျိုးကျိုးနွံနွံ
ကြမ်းကြမ်းတမ်းတမ်းဆဲဆိုတယ်
ကြိုးဒဏ်ပေးတယ်
ကစားကြတယ်
ကပြောင်းကပြန်
ကားတိုက်တော
ကွဲအက်သွားတယ်

ခဏဝတ္ထု(ခစားဝတ္ထု)
အောက်သားခြင်းဆဲရေ
ဖင်ချိတ်တိုက်တော
ကဇပ်ကြတ်တော
ချလောင်းချလာ
မော်တော်အက်တော
ပြိုက်လားခရေ

ကျပ်တေ
ကတိုက်ကရိုက်
ကိုယ်လက်မအိမသာ
ကြောက်စရာ
ကန်တော့ကြတယ်
ကြံ့ကြံ့ဖန်ဖန်
ကသီလင်တ
ကမြင်းကြောထတယ်
ကပိုကယို
ကြိမ်းသွားတယ်
ကူလီကူမာ
(စိတ်)ကုတ်တေ
ကတ်ကတ်သတ်သတ်
ကဲ့ရဲ့တယ်
ကျီစားတယ်
ကံကောင်းလို့၊ ဘုရားမလို့
ကြွားဝါနေတယ်
ကြောက်ဖူးတုန်တယ်
ကန်တယ်

ပျိုက်တေ
တောင်တလောင် မောင်တလောင်
ရောင်းသီရောင်းဖတ်
ကကြောက်ထမန်း
ရိုခိုးကြတ်တေ
အအောက်စစပ်
ခပုတ်ခသီ
လလွတ်ကန်ရေ၊ ဖဖြတ်တီးနီရေ
မမြင်မအင်
ပြီးလခရေ
ကလိမ်ကကောက်၊ ဂလိမ်၊ ဂလိမ်
ကကုတ်ဆဆာ
တတောက်ငငတ်
သရော်ရေ
မြုံ့ရေ
အပြင်းပြင်း
ဘောရိတ်ပိုက်နီရေ
ချနုနု၊ တုန်ရေ
ကျောက်တေ

(ခ)

ခြေထိုးတယ်
ခလေးကို ချော့ထားပါ
ခြေမကိုင်မိ၊ လက်မကိုင်မိ
ခုတ်တေ
ခြေပစ်လက်ပစ်လဲလျောင်းနေတယ်
ထင်မိထင်ရာ လုပ်နေတယ်
ခ ယတယ်
ခတောင်းကျိုက်တယ်
ခဏကလေး
ခင်မင်ရင်းနှီးစွာ
ချာလပတ်လည်သွားတယ်
ချိုးချိုးဖဲ့ဖဲ့ပြောတယ်
ခပ်ပြုံးပြုံး
ခပ်ကြီးကြီး
ရိုးထုတ်တယ်
ခဏခဏ
ခဲနင့်၊ ပေါက်တယ်
ခြေခွင်သွားတယ်

ခခင်ပိုက်တယ်၊ ခလိမ်ကျိုက်တေ
အသျှေ့ကို ပျာထားလိုက်
ခြံမကျ၊ လက်မကျ
ခွတ်တေ
တုံးဂလုံးဖင်ဂလင် လဲ့နီရေ
ဗရဗရီလုပ်နီရေ
ခါ့၊ ဇပ်တေ
လောကျိုက်တေ၊ လဘော်ကျိုက်တေ
တနားသျှေ့၊ တအောင်၊ သျှေ့
ပလူးပလဲ
ကျလာဗလာခွီလခရေ
ပိုးစိုးပက်စက်ပြောရေ
ပပြုံးသသွင်၊ ခပြုံးသသွင်
အကြီးမာ့သန်
ဝိုက်ထုတ်တေ
ခသွေ့လဲသော့၊ ဂုလဲ့သော့
လက်ခတ်ပိုက်တေ၊ လက်ခဲပိုက်တေ
ဂေါ်ယီ၊ ဂွာယာလားရေ

(ဂ)

ဂျောက်(ချောက်)တွန်းတယ်
ဂုံညင်းထိုးကြတယ်

တောင်ဆင်းမရေ
ခိုးကဇပ်ကြတ်တေ

လွမ်းပစ်တေ
ဂျက်ထိုးတယ်

လွမ်းထိုးရေ
ဂလန့်ခံရေ

(င)

ငုတ်တုတ်ထိုင်နေတယ်
ငယ်သံပါအောင် ဟစ်သည်
ငံတယ်
ငယ်သေးတယ်

ဆောင်၊ ခြောင်၊ ထိုင်နီရေ
ကျွီးရေ
တတက်င်၊ ငံဒရေ
အသေချာသိ

(စ)

စာမေးပွဲကျတယ်
စွပ်စွဲတယ်
စည်းကမ်းမရှိထင်သလိုနေတယ်
စေခိုင်းတယ်
စည်းမဲ့ကမ်းမဲ့
စော်စော်ကားကား
စပ်ဖြူဖြူ
စိတ်မပါတာပါ
စက်ဆုပ်ဖွယ်ရာ
စကားပလီပလာပြောတယ်
စမ်းတဝါးဝါး
စေးတယ်
စော်စော်ကားကား မလုပ်နဲ့
စိတ်ပေါ့(ဖောက်)နေတယ်
စိတ်ဆိုးနေတယ်
စုံစမ်းတယ်
စေ့စေ့စုံစုံ
စိတ်ခုထားတယ်
စော်စော်ကဲကဲ
စကားပြောကဲတယ်
စကားကြွယ်တယ်
စကားတင်းပြောတယ်
စကားစပ်စုတယ်

စာစိုက်ယူရေ
ယိုးရေ
ဘုံးဘောလဝေါနီရေ
စီစပ်တေ
ဗရမ်းဗက်ကျို၊ ပြန်းစိကာရ၊ ဗရတ်သုတ်ခ
ရွန့်၊ ဂီရွန့်၊ ဂါး
ကြံဖီကြံဖဲ
ဖန်သီဖန်သတ်
ရွံ့ကောင်းထမန်း
ပလီစိချောက်ချက်ပြောရေ
စမ်းဖိစမ်းဖန်း
ပျောင်းရေ
ယီးတီးယားတား မလုပ်ကဲ့
စိတ်ယော့နီရေ
မာန်ပါနီရေ
စနည်းနာရေ
အစီအဆန်
အကောက်ကိုင်ရေ
ငြော်တတော်
စကားပြောငြော်ရေ
စကားတတ်တေ
အခြင်းပြောရေ
စကစရှာရေ

(ဆ)

ဆင်ကန်းတောတိုးမလုပ်နဲ့
(ဗိုက်)ဆာတယ်
ဆဲဆိုတယ်
ဆူဆူညံညံ ဖြစ်နေတယ်
ဆူဆူညံညံ နေကြတယ်
ဆီမီးပူဇော်ကြတယ်
ဆန့်သေးတယ်

တောင်ဆင်းရဲကျ မလုပ်ကေ
မွတ်တေ
ကော်ဆဲရေ
ကျီရောင်ဘာရောင် ခတ်နီရေ
သသောင်းကြီးရိုက်လို့
ဖရားမီးထွန်းကြတ်တေ
ကန်သီယင်

ဆူဆူပူပူလုပ်မနေနဲ့၊
ဆေးလိပ်တစ်ဖွာလောက်
ဆွမ်းဘုဉ်းပေးနေတယ်

ပူဆီပူဆာလုပ်မနီကေ၊
တချိတ်လောက်၊ တတုတ်လောက်
ဆွမ်းစားနီရေ

(ဇ)

ဇောလွန်တယ်
ဇီဇာကျယ်တယ်
ဇာဝီ
ဇော်ဂျီတောင်ဌေးပင်

ဗျာယကြီးရေ၊ ဇောကြီးရေ၊ လောကြီးရေ
ဇဂါကျယ်ရေ၊ ဂျီးများရေ
ဝက်ဝူ
ပြိုင်ထောင်မွှိပင်

(ဈ)

ဈေးဦးပေါက်
ဈေးကြီးတယ်
ဈေးပေါတယ်ဈေးဦးပေါက်
ဈေးကြီးတယ်
ဈေးပေါတယ်၊ ဈေးချိုတယ်
ဈေးဝယ်သွားတယ်
ဈေးဝယ်ပစ္စည်း
ဈေးဆစ်တယ်

ကန်တူကန်တာ
ခက်တေ
ကန်တူကန်တာ
ခက်တေ
တန်ရေ
စိုးပြုလားရေ
စိုးပြုဝန်ဆန်
စိုးပြတ်တေ

(ည)

ညည်းညူနေတယ်
ညစ်ပတ်တယ်

ကြိုင်းနီရေ
စုတ်ပဲ့ရေ

(တ)

တကယ်လိုလို
တံမျက်လှဲသည်
တဖြတ်ဖြတ်ခုန်နေတယ်
တကိုယ်တည်း
တွန်းသည်
တပိုတပါးသွားတယ်
တိုးတိုးပြောတယ်
တော်ရုံတန်ရုံနှင့်၊
တမင်တကာ
တဇောက်ကန်း
တစ်စတစ်စနွမ်းလာတယ်
တိုလိမိုလီ
တောက်တိုမယ်ရ
တကူးတက
တဖိတ်ဖိတ်တောက်နေတယ်
တိကျသေချာစွာ

အဟုတ်အဟတ်၊ အဟုတ်အဟန်း
အိမ်လှဲရေ
တထောက်ခုန်နီရေ
လုံးချင်းတေး၊ လုံးချင်း
တိုးသည်
နောက်ဖေးလားနီရေ၊ တောလားနီရေ
တတိတ်သျှေ့ ပြောရေ
သင်၊ မိသင်၊ ရောင်နန့်၊
တသီးတမန်၊ အတလိပ်
တစူးထိုး၊ ထိုးကန်း
တဆတ်ဆတ်ပိလာရေ
အတိုအစ၊ ပစီကရာ
အစီအပ် အပါအပ်
ကြကြီးကြကြီး၊ ကြိုးစားမင်းစား၊ ကြိုးစားပန်းစား
လလဲ့၊ ခတ်နီရေ၊ လိတ်လက်ခတ်နီရေ
စစ်ကကုတ်၊ ဖရစ်တွင်းကျ

တွေ့ရာမြင်ရာ
တိုတိုတုတ်တုတ်
တံတွေးထွေးတယ်
စိုက်စိုက်မတ်မတ်
တားဆီးသည်

တောင်စိမ့်ရနံ့၊ ဆိတ်ဆောက်ကရောက်
ပြွတ်တိပြွတ်တောက်
စွန်းသီးပိုက်တေ
ဇလူးစိုက်
ဟန့်၊ရေ

(ထ)

ထွေထွေရာရာ
ထိတ်ထိတ်လန့်လန့်
ထိပေါက်တယ်
ထိတ်ချာ
ထပ်တလဲလဲ
ထုံးတမ်းစဉ်လာ
ထိုမကျ၊ ဒီမကျ

ထိုမိထိုရာ
ကကြောက်လန့်
လောင်ဘော်ပေါက်တေ
ဂါလံဖျား
ယက်ပြတ်ယက်ပြတ်၊ ဂရိဂရိ
အစိုင်အလာ၊ စလိဇလာ
ဇရိုးဇက၊ ငပိုင်းကိုင်းတန်

(ဒ)

ဒါက်ရိုက်တယ်
ဒုန်းစီးနေကြတယ်
ဒင်းဒင်းပြည်
ဒါးရှတယ်
ဒိုးဒိုးဒေါက်ဒေါက်
ဒုက္ခရှာလို့
ဒုက္ခတွေ့တယ်

ဒါက်တတ်တေ၊ အယော်ကျရေ
ယိုင်းထိုးနှီကြတတ်တေ
ဘဘုန်းပြည်၊ ဒဒိုင်းပြည်
ဒါးပြတ်တေ
ဓားကေဓား၊ ဝါးကေဝါး
ဂရိဂထရှာလို့
ရဟုဆိုက်တေ

(န)

နှုတ်ကြမ်းရေ
နှုတ်သရမ်းရေ
နှင်တို့တတွေ
နောက်ထပ်နည်းနည်းပေး
နီနီရဲရဲ
နမော်နမဲ့
နွေးတယ်
နွမ်းတယ်
နှလုံးမြေကျထိုင်နေတယ်
နီးနီးကပ်လို့
နတ်ဗေဒင်မေးတယ်
နှိပ်စက်တယ်

ပဏ၊ယုတ်တေ
ပဏ၊မျောက်တေ
နှင်ရို့တိ၊ အယိုးရို့၊ ဟေရို့
အရာတစ်သျှူ၊ စကေသျှူပီး
ကျာကျာရဲ၊ တစ်တွတ်နီ၊ ရဲတစ်တောက်
နမိနမော၊ မောသီမောသတ်
ကြာရေ
ညောရေ
ပပိထိုင်နီရေ
တတက်ကပ်လိုက်
ဆန်ခွက်ကြည်ရေ
ညှိဆဲရေ

(ပ)

ပါရီသမျှ ပစ္စည်း(ကုန်) အကုန်လုံးဝယ်တယ်
ပက်လက်အိပ်တယ်

ချွတ်တေ
ထလန်းဂါးအိပ်တေ

ပြောင်ချော်ချော်ရုပ်
ပြေပြေပြေပြေ
ပျာလောင်ခတ်နေတယ်
ပိန်ပိန်ပါးပါး
ပွက်ပွက်ဆူနေတယ်
ပြုစားတယ်
ပြုံးပြုံးသွင်သွင်
ပွဲချင်းပြီးသေတယ်
ပိုးပန်းကြတယ်

ပြုတ်မန်းရုပ်
ပပိုက်နနိုက်
ယောက်ယက်သတ်နီရေ
ရိုးဖီရိုးဖောက်
ကျကျဆူနီရေ
ဆီးပြီရေ
ခပြဲခသွင်၊ ပြဲသိပြဲသွင်
ဝှင်ခိုက်သီရေ
နောက်ပိုးချကြတ်တေ

(ဖ)

ဖာသိဖာသာ
ဖဲရိုက်ကြတယ်
ဖောက်ပြားတယ်
ဖွေးဖွေးဖြူ
ဖြစ်ကတတ်ဆန်း
ဖရဲဖရဲ
ဖြောင်ဖြောင်တန်းတန်း
ဖြန်ဖြေတယ်
ဖားနေတယ်

ဖာသာလဝါ
ဖဲကဇပ်ကတ်တေ
ယောက်ခိုးရေ
ဖဖြူဆွဆော့၊ ဆဆွတ်ဖြူ၊ ဖဖြူဆဆွတ်
ဟရူဘရူ၊ ဖာလိဖာလာ
ဖောလိဖောလော
ဖဖြောင်တတန်း၊ ဖဖြောင်သဘက်
ဖျိုင်ရေ
ကပ်ပီကပ်ပါးလုပ်နီရေ

(ဃ)

ဗေဒင်မေးတယ်
ဗလိနတ်စာကျွေးတယ်
ဗလိနတ်စာပသတယ်

ဝုရားတွက်တေ
အချို့ပွဲ၊ အချို့ပွဲဆက်တေ
နတ်တင်ရေ

(ဘ)

ဘယ်တော့ပြီးမှာလဲ
ဘေးသင့်တယ်
ဘုဉ်းသွားတယ်
ဘွင်းဘွင်းပြောရေ

ဇာခါကျီဖို့လည်း
ဖီးကျရေ
မြိုင်လခရေ
ပြောင်ပြောရေ

(မ)

မောပန်းတယ်
မျက်နှာထားတင်းတင်းနဲ့
မွဲပြာတယ်
မေ့လျော့နေတယ်
မျက်နှာသာရအောင်လုပ်တယ်
မပိုမလျော့ တိတိကျတယ်
မနိုင်တနိုင် လေးလေးပင်ပင် ထမ်းလာတယ်
မလိမ့်တပတ်

ညောင်းရေ
မျက်ကြောတတင်းနန့်
မွဲရာကျရေ၊ ပြာချီးကျရေ
မိန့်နီရေ
စော်ရမော်ရလုပ်နီရေ၊ ရွံ့ကီရွံ့ကာလုပ်နီရေ
တံသုန်းတိုက်ကျရေ၊ တံသီးတိုက်ကျရေ
ချပါသပါထမ်းလာရေ
မဟောက်တကွန်နင်

မွေးစားတယ်
မန်းမှုတ်တယ်
မတ်တပ်ရပ်လိုက်
မလေးမခန့်
တီတီတာတာလုပ်နေတယ်
မဟုတ်လျှင်
မဟုတ်မှလွဲရော
မဟုတ်တရုတ်
မှေးတယ်
မအောင်မြင်
မဆီမဆိုင်ပြောတယ်
မဆန့်တော့ဘူး
မည်းမည်းကြီး
မေ့မေ့လျော့လျော့
မနီးမဝေး
မောမောပန်းပန်း
မျက်စိလည်သွားတယ်
မိုးပက်တယ်
မရိပ်စား၊ မရိပ်မိ
မျှောတယ်
မျိုးဆက်စဉ်လာ
မိုးချုပ်လာတယ်
မယောင်မလည်
မမေးမစမ်းအရမ်းပဲ
မတ်စောက်တက်ရတယ်

မွီးစပ်တေ
မွန္တရားမန်းရေ
ရပ်စောက်ဆောက်လိုက်
မထိတထိ၊ မအို၊ လီအို၊ လီ
ပွတ်ချီပွတ်ချက်လုပ်နီရေ
မသဂါဂေ
မဟုတ်ကေနီလီဖို
တောက်တီတောက်တောက်၊ အလေးဘလေး၊ ဘော်လီဘော်လာ
ငိုက်တေ
ယူရေ
ဖောက်ဆီဖောက်ဆပ်ပြောရေ
မကန်ဗျာယ်
မမဲတတုတ်၊ တတုတ်မဲ
မောသီမောသတ်
မဝီးမပါး
ညညောင်းညညာ
အရပ်လည်လာရေ
မိုးဖြူရေ
အရိပ်မကျ
မျိုးရေ
ဘိုးစဉ်ဘောင်ဆက်
နီဝင်လာရေ
မဟုတ်လီဟုတ်လီ
ပရီမစိုက်၊ နရီမစိုက်
ရင်ကန်တက်ရရေ

(ယ)

ယမင်းရုပ်လို
ယနေ့တိုင်
ယောင်လည်လည်
ယိမ်းယိမ်းယိုင်ယိုင်
လှုပ်လှုပ်ရှားရှား များတယ်

ညမင်းသျှေပိုင်
ဒေန်နီထိ၊ အေဂန်နီထိ
ယောင်တိယောင်တောင်
ပြားသီပြားသတ်
ယော်ယက်ခတ်တေ

(ရ)

ရေပက်တယ်
ရွာလုံးကျွတ်
ရှေးရှေးတုန်းက
ရင်ထုမနာ
ရှေ့နေငှားတယ်
ရှုပ်ရှုပ်ထွေးထွေး
ရှူးပေါပေါ

ရီလောင်းရေ
ရွာဟုံ
အယင်ခေါက်တစ်ခါ
ရင်ဆာရေ
အောက်ကျီကိုင်ရေ
ဗလပွီ သင်္ချာလိုက်နီရေ၊ ခြုံခြာသတ်နီရေ
ပေါ်ချီပေါ်ချာ၊ ရူးတီးရူးထား၊ ခပေါ်သီခပေါ်သွပ်

ရိုးရိုးပဲ
ရှေ့ဆိုင်၊ ရင်ဆိုင်တွေကြတယ်
ရှေးဦးစွာကပင်
လျှောက်လည်နေကြတယ်
ရမ်းကားနေတယ်
ရှုတ်တရက်
ရှင်းရှင်းလင်းလင်း
ရံဖန်ရံခါ

ဖေပြောင်ဗျာယ်
ထက်ပက်တို့ကြတ်တေ
ပွိုလာဦးကပင်
ယောင်နီကြတ်တေ
ခြုံနီရေ
ပြတ်ခနဲ၊ ပရုန်းနရုန်း
ပပြတ်သသား
တစ်ခါတစ်ရံ၊ ရံဖန်ရံခါ

(လ)

လမ်းခရီးမသိ
လက်ထပ်ပေးစားတယ်
လှေလှော်တယ်
လိမ်ပြောတယ်
လေးလေးလံလံ ထမ်းလာတယ်
လက်သရမ်းတယ်
လက်ပန်းခြံပန်းကျသွားတယ်
လူတတ်လိုလို၊ လူပါးလိုလို
လွင့်နေတယ်
လေလံပစ်တယ်
လူတွင်ကျယ်လုပ်တယ်
လူလိုသူလို
လန့်ဆန့်ကျတယ် (ဆန့်ကျင်ဖက်ကျတယ်)
လိုလိုမယ်မယ်
အလုံးစုံ ငှားတယ်
လူသိရှင်ကြား၊ လူမြင်သူမြင်
လိုက်လိုက်လျောလျော
လိမ်ညှက်နှောတယ်
လတ်တလော
လက်သီးနှင့်ထိုးတယ်
လူကြုံပါးလိုက်တယ်
လူမြင်မတော်
လူပါးဝတယ်
လေထဲတွင် တိုက်အိမ်ဆောက်နေတယ်

လမ်းမသိစမ်းမသိ
ပဇာတေ
တက်ခတ်တေ၊ ပင်းတန်းခတ်တေ
ညာရေ၊ ဝါရေ
လလီးဖဖင်ထမ်းလာရေ
လက်မျောက်တေ
လက်သီခြံသီ ဖြစ်လခရေ
တတ်ယောင်ကား၊ နပ်ယောင်ကား
ရွှင်နီရေ
ညလင်တင်ရေ
လကျယ်လုပ်တေ
လူပိုင်သူပိုင်
ဖလိဖလာကျရေ၊ ဂွဒီဂွဒိုက်ကျရေ
လိုတောင်မင်းတေ၊ ဆယ်ရိတ်တရိတ် ကိုးရိတ်တရာ
ထိန်းဂါငှားရေ
ပပြောင်တတောက်၊ ပပြင်တတ်
လလိုက်ခခင်
ကုတ္တုစွပ်တနန့်
ပခန့်နခန့်၊ ပခတ်နခတ်၊ ပရုန်းနရုန်း
ပိတ်သတ်တေ
ဆောင်းပါးထည့်လိုက်တေ
အမြင်မကောင်း
အနပ်ရွှန်ရေ၊ နပ်ယောင်ကားရေ
ဘိန်းစားစိတ်ကူးကူးနီရေ

(ဝ)

ဝိုင်းဝန်းဆော်ကြတယ်
ဝဋ်လည်တယ်
ဝတ်လစ်လစ်
ဝိုးတဝါး
ဝမ်းမြောက်တယ်
ဝန်ချတယ်
ဝေယျာဝစ္စများတယ်

ဝိုင်းသတ်ကြတ်တေ
ဝဋ်လိုက်တေ
လင်းကြ
မမှုန်ချေ၊ မမှတ်မိပိုင် မှတ်မိပိုင်
ဝမ်းသာရေ
အမှားခံရေ
ဝေစိကိစ္ဆများတယ်၊ ဝေယျာကိစ္စများရေ

(သ)

သွယ်ဝိုက်ပြောတယ်
 သေးငယ်တယ်၊ သေးသေးလေး
 သုတ်သီးသုတ်ပြာ
 သိပ်ကပ်စေးနဲတယ်
 သိပ်စပ်စုတယ်
 လေလွင့်၊ နေတယ်
 သိပ်နွမ်းတယ်
 သဘောဆေးသုတ်ထားတယ်
 သွားပုတ်လေလွင့်၊ ပြောနေတယ်
 သိပ်ပါးတဲ့ ကလေး
 သိပ်ဆော့တဲ့ ကလေး
 သေသေချာချာ
 သိပ်ချည်တယ်
 သိပ်ဖီဖာကျယ်တယ်
 သီချင်းဆိုတယ်
 သိပ်တော်တဲ့ သူ
 သတ္တိရှိတယ်
 သိပ်ပူတယ်
 သေအတူသျှင်အမျှ အားကိုးရတယ်

အရိပ်ချပြောတယ်
 ပိစိကနာသျှေ၊ မှုန်၊ စိကနာသျှေ
 အလောသုံးဆယ်
 ကကောင်းစိကုပ်တေ၊ ကကောင်းပွန်ရေ
 စိရာနုမြာလိုက်တေ
 ဆပွတ်သတ်နီရေ၊ ရွှင်၊ ပြာသတ်နီရေ၊ လတားခတ်နီရေ
 ကကောင်းရီရေ၊ ကကောင်းညင်ရေ
 ရောင်ကျိုင်းထားရေ
 ဂါနန်ကုတ္တရပြောရေ
 ကကောင်းနပ်တေအသျှေ
 ကကောင်းယူတ်တေ (ကကောင်းသဲရေ) အသျှေ
 စစိနန်
 တတက်ချိုင်းရေ
 ကကောင်းအဆာကျယ်ရေ
 တေးခြင်းဆိုရေ
 အာဂါ၊ သား၊ အာဂါ၊ လူ
 ဝံ့ရေ
 ကကောင်းအိုက်တေ
 သီတူရှင်ဖက်ရေရေ

(ဟ)

ဟစ်အော်တယ်
 ဟိတ်ကောင်
 ဟောက်တေ
 ဟောက်တယ် (အိပ်နေစဉ်)
 ဟေ
 ဟန်နှင့်၊ ပန်နှင့်၊
 ဟန်ပြတယ်
 ဟုတ်သလိုလို
 ဟိန်းသွားတယ်
 အခက်အခဲ ကြုံရတယ်

ဟောရေ
 အဝေ၊ အဝေး
 ဝေါက်တေ
 မှုန်ရေ
 အဝေး၊ ဟဲ့၊ ဟိုက်
 ဝိုက်နန်၊ ဆိုက်နန်၊
 ဗန်းပြရေ
 ဟုတ်တိပတ်တိ
 ဟုန်လခရေ
 ဟေးလမားသတ်တေ

(အ)

အရိပ်အကဲ သိတယ်
 အလွန်တရာ
 အစားပေးတယ်
 အစဉ်အခါတိုင်း (မပြတ်ခါခါ)
 အဆိုးအပျက်
 အီးပေါက်တယ်
 အီးပါတယ်

မျက်နှာပိုးသိရေ
 အယူတရာ (ရေအနက်၊ ကုန်းအမြင့်တွင် သုံးသည်။)
 တက်စားပီးရေ
 ယက်ပြတ်၊ ရက်ပြတ်
 ဘင်းဂါသတ်
 ချီးပေါက်တယ်
 ချီးစိုက်တယ်

အရမ်းကာရော
အကြမ်းပတမ်း
အလိမ္မာရှိတယ်
အနှောင်အယှက်မပေးပါနဲ့
အမူလုပ်တယ်
အဆက်မပြတ်ပြောနေတယ်

အန်တုတယ်
အံကြိတ်နေလိုက်ရတယ်
အလျော်ပေးရတယ်
အရက်မူးတယ်
အနည်းငယ်
အလျှဉ်းမလုပ်
အရသာမရှိ ပေါ့ပျက်ပျက်
အပုတ်နဲ့လှိုင်းနေတယ်
အလကားဖြစ်သွားတယ်
အပေါ့စား
အပေါ့ယံ
အကြောက်ကြီးကြောက်လို့သာနေရတယ်
အရောအနှောသာ (မျိုးနွယ်)
အလျင်အမြန်
အမယ်လေးဗျာ
အတယ်
အောက်ခြေလွတ်သွားတယ်
အတော်ကြီးတယ်
အပေါ့သွားတယ်
အခိုင်ခိုင်သီးတယ်
အဆင်သင့်
အတော်ပဲ
အရိပ်အခြည်ကြည့်နေတယ်
အစားမက်တယ်
အေးအတူပူအမျှ
အထေအငေါ့နှင့်ပြောတယ်
အကဲခတ်နေတယ်
အလုပ်ရများတယ်၊ ဇီဝကျယ်တယ်
အရောင်းကောင်းတယ်
အကြိမ်ကြိမ်သွားတယ်
အော်ဟစ်ဆူနေကြတယ်
အားကူပေးနေတယ်
အစဉ်းအဝေးပြုလုပ်တယ်

အရောင်းဆရာဝင်း၊ ရုန်းရင်းဆန်ခပ်၊ အကြမ်းပတမ်း
ကြမ်းတီကြမ်းတိုက်၊ ဒရူးဗရူး
ဖောက်နှစ်ပြည့်ရေ
ဂရုတ်ဂယုတ်လုပ်မနီကေ၊
ဟန်ထုတ်တေ
တတွတ်တွတ် ပြောနီရေ၊ စကဆန် ရှည်နီရေ၊ ကာနံရှည်ရေ၊
ကာနံများရေ
ကလန်ကဆန်လုပ်တေ
ပဇိကိုက်နီလိုက်ရရေ
ဘင်းဂျီဖောက်ကျီကျရေ
အရက်ယစ်တေ
တစ်သျှ၊ စကေသျှ၊ အနဲသျှ၊
နနနန့်မလုပ်၊ တစ်ကေလဲမလုပ်
ပပေါ့သသော၊
ဟောင်ရေ
ဗလချီဗလချာဖြစ်လခရေ
ဖန်တာကျီ
အထက်ပေါ်ရီ
ကြောက်ကြီးသန်ဖက်ကျလို့ရာ နီရရေ
ဗန်ဒီဗန်ဒတ်ရာ
အယင်အယင်၊ အယင်ဗယင်
အဘာလေးဝေး
န ရေ
မြင့်ဂါသတ်လခရေ၊ အာဂါလီဆောင်ရေ၊ ဘောင်းဖောက်တက်လခရေ
အင်တန်ကြီးရေ
သရေပေါက်တေ၊ အာဘောလားရေ
အပြွတ်ပြွတ်သီးရေ
အလိုက်သင်
အတန်ဗျယ်
ဖိုင်းကြည့်နီရေ
အစားရုပ်တေ
သာကေလဲစံ၊ နာဂေလဲခံ
အချိတ်အကောက်နန့်ပြောရေ
အရိပ်ချကြည့်နီရေ
ဇကာကျယ်ရေ၊ ပဇိပဆာများရေ
စွန်ရေ
အခေါက်ခေါက်လားရေ
ကျကျွတ်ကြီးရိုက်လို့
လီလွတ်နီရေ
မိတ်တိန်ထိုင်ရေ

(၁၀) စကားစပ်၊ စကားတွဲများနှင့် ရခိုင်-မြန်မာ အသုံးအနှုံး ယှဉ်နှိုင်းပြချက်များ

နံဘေး
ဆိုက်ကပ်
ဆိုက်ရောက်
မူးယစ်
သွားလား
ဘဏ
ရိုက်သတ်
ဆူပူသောင်းကြမ်း
အေးချမ်း
ဆူညံ
စိုစွတ်
လျှော်ဖွတ်
ဆူဝ
ပိန်ကြုံ
တစွန်းတစ
မွဲပြာ
တိမ်းစောင်း
ယိမ်းယိုင်
တိုင်းတာ
တည်ဆောက်
ပါးနပ်
စုပုံ
နီးပါး
ရွေးကောက်
ဝန်ပစ္စည်း
ကွေးကောက်
ကန်ကျောက်
ထပ်ဆင့်
ဝမ်းဗိုက်
ရပ်တန့်
ချောလှ
ကာဆီး
လိမ်ညာ
နွမ်းရို
တိုးတိုးတိတ်တိတ်
ကွင်းပြင်
လျင်မြန်
ယောင်လည်
ညှိုးနွမ်း
ဆာမွတ်
ဟောင်းနွမ်း
သင်းကြိုင်

ဘေးချင်းယှဉ်သွားကြတယ်
သင်္ဘောဆိုက်ပြီလား
သင်္ဘောဆိုက်ပြီလား
အရက်မူးလာတယ်
ဘယ်သွားသလဲ
ဘာဖြစ်သလဲ
ဆရာက တပည့်ကို ရိုက်တယ်
ဆူဆူပူပူ မလုပ်ကြပါနဲ့
သိပ်အေးတယ်
သိပ်ဆူတာပဲ
လုံချည်ရေစိုနေတယ်
အဝတ်လျှော်နေတယ်
သိပ်ဆူတာပဲ
သူ သိပ်ပိန်တယ်
အစွန်းထွက်နေတယ်
သူသိပ်မွဲသွားပြီ
ဘယ်ဘက်တိမ်းနေတယ်
တစ်ဘက်ကို နည်းနည်းယိမ်းနေတယ်
ဘယ်လောက်ဝေးတယ် တိုင်းကြည့်
ထမင်းအိုး တည်ထားတယ်
ဒီကောင် သိပ်ပါးတာပဲ
အစုလိုက်ထားတယ်
အနီးမှာ ရှိတယ်
အကောင်းဆုံး ရွေးယူတယ်
ပစ္စည်းတွေ ပါလာတယ်
ဒီတိုင် နည်းနည်းကွေးတယ်
ဘောလုံးကန်နေကြတယ်
အိမ်အပေါ်ထပ်
ဗိုက်နာတယ်
ကားရပ်နေတယ်
ဒီမိန်းမသိပ်ချောတယ်
ဝင်းထရုံဆီးထားတယ်
လိမ်သွားတယ်
သိပ်နွမ်းတယ်
တိုးတိုးလေးပြောတယ်
လယ်ကွင်းဆင်းသွားကြတယ်
သိပ်မြန်တာပဲ
လျှောက်လည်နေကြတယ်
ဒီပန်းတွေ ညှိုးသွားပြီ
ထမင်းဆာတယ်
ဒီလုံချည်နွမ်းသွားပြီ
အမွှေးနံ့တွေ သင်းနေတယ်

နံချင်းပြိုင်လားကြတ်တေ
သင်္ဘောကပ်ပလား
သင်္ဘောရောက်ပလား
အရက်ယစ်လာရေ
ဇာလားလဲ
ဇာဖြိုက်လဲ
ဆရာက တပည့်ကို သတ်နိုင်ရေ
မသောင်းကျန်းကတ်ကဲ
ကကောင်းချမ်း(ချိုင်း)ရေ
ကကောင်းညီရေကာ
ဒယောရီစွတ်နိုင်ရေ
အဝတ်ဖွတ်နိုင်ရေ
ကကောင်းဝရေကာ
သူ ကကောင်းကြုံရေ
အစထွက်နိုင်ရေ
သူပြာချိုးကျလခဗျာယ်
ဘယ်ဘက်စောင်းနိုင်ရေ
တစ်ဘက်တစ်သျှေ ယိုင်နိုင်ရေ
ဇာလောက်ဝေးလေ တာကြည့်
ထမင်းအိုး ဆောက်ထားရေ
အေသူ ကကောင်းနပ်တေ
အပုံလိုက်ထားရေ
အပါးမှာ ဟိရေ
ဂေါင်ခေါက် ကောက်ယူရေ
ဝန်တိပါလာရေ
အေတိုင် တစ်သျှေ ကောက်တေ
ဘောလုံး ကျောက်နီကတ်တေ
အိမ်အထက်ဆင့်
ဝမ်းခဲရေ
မော်တော်ကားတန့်နိုင်ရေ
ဒေမာကကောင်းလှရေ
တပ်ကာထားရေ
ညာလခါရေ
ကကောင်းရိရေ
တိတ်တိတ်သျှေပြောရေ
လယ်ပြင်ကို လခါကြတ်တေ
ကကောင်းလျင်ယင်
ယောင်နီကြတ်တေ
အေပန်းတိ ညှိုးလခဗျာယ်
ထမင်းမွတ်တေ
ဒေဒယောဟောင်းလခဗျာယ်
အဖွီးနန့် ကြိုင်နိုင်ရေ

ယင်းသို့ စကားတွဲများတွင် မြန်မာစကား၊ ရခိုင်စကား ပြောရာတွင် ခွဲခြားပြောသည်များလည်း ရှိရာ သိရှိနိုင်ကြစေရန် အနည်းအကျဉ်း

ဖော်ပြလိုက်ရပေသည်။

(၁၁) စစ်တွေ အဝဘက်နှင့် ကျောက်ဖြူ - ရမ်းဗြဲ ပြောစကားများ

မြန်မာ	အဝ စစ်တွေဘက်	ကျောက်ဖြူ၊ ရမ်းဗြဲ
ဘာလဲ	ဇာလဲ၊ ဇာချင်လဲ	ဇာရောင်၊ အစွာရောင်
ဤဟာ၊ ထိုဟာ	အေချင်၊ ယင်းချင်	အေဟာ၊ ယန်းဟာ
ငါတို့	ငရို့	ငယ့်၊ အဒို့
အနည်းငယ်	တစီသျှူ၊ တဆီသျှူ	စကေသျှူ
ထံမှ	ပါးက၊ ဗက်က	ဗက်က၊ ဖက်က
ဤလို၊ ဤကဲ့သို့	အေချင်ပိုင်	အေပိုင်ချောင်၊ ယင်းပိုင်ချောင်
ပြီးပြီ	ပြီးဗျာယ်၊ ပီးဗျာယ်	ပြီးယာ၊ ပီးယာ
ဘယ်သွားသလဲ	ဇာလားလေ	ဇာ (အစွာ) လားရောင်
ဘယ်လိုလဲ	ဘဇာင်ချင်	အဇော်ပိုင်သျှောင်
ဘယ်နှယ်လဲ	ဇာပိုင်လေချင်	ဇာပိုင်သျှောင်
ဘယ်လိုလုပ်တာလဲ	ဘဇာင်လုပ်လေ၊ ဇာပိုင်လုပ်တေလေချင်	အဇော်ပိုင်လုပ်ရောင်
ဒီအတွက်ကြောင့်	ယေဇုနန့်	အေပိုင်ချောင်နန့်
ဒါပေမယ့်	ယေဂေလဲ	ယေဒါလဲ
ဒီလိုဆိုရင်	အေပိုင်ဆိုကေ	ဒေပိုင်ချောင်ဆိုယင်
နောက်ပြီးတော့	အေပြီးကေ	ယေပြီးကေ
ဒီလိုဖြစ်လို့	အေပိုင်ဖြစ်လို့	ဒေပိုင်ချောင်ဖြစ်လို့
မှန်ပါတယ်	ဟုတ်ပါရေ၊ ဟုတ်ပါယင်	ဟုတ်ပါယန့်၊ ဟုတ်ကဲ့
ရှိပါတယ်	ယို (ဟိ)ပါရေ (ပါယင်)	ယို (ဟိ) ပါယန့်
ရမည်မဟုတ်	ရဖို့မဟုတ် (မဟောက်)	ယဖို့မဟုတ်
ဒါကြောင့်	အေဇုနန့်၊ အေအတွက်နန့်	အေပိုင်ချောင်နန့်
သိပ်ကောင်းတယ်	ကကောင်းကောင်းရေ	ကောင်းကောင်းရေ
သိပ်နှမ်းတယ်	ကကောင်းရိရေ	ကောင်းရိရေ
သိပ်မောတယ်	ကကောင်းညောင်းရေ	ကောင်းညောင်းရေ
ပြီးလျှင်	ပြီးကေ၊ ပီးဂေ	ပီးဂေ
လိုသေးတယ်	လိုသိရေ	လိုသိရေမတာ
ထမင်းစားပြီလား	ထမင်းစားဗျာယ်လား	ထမင်းစားယာလား
ကျန်းမာပါရဲ့လား	မာဂတ်ယင်လား၊ မာပါယင်လား	မာမာမနား
မြန်မြန်လာ	အယင်လာလတ်	အယန်လာ
ဘာဟင်းနဲ့ စားသလဲ	ဇာငါးနန့်စားလဲ	အဇော်ဟန်းနန့်စားရောင်
အဲပေါ့	အေမနားယေ	အေမတောင်
စားကြစို့	စားကြတ်မေ	စားပ
မှန်ပါတယ်	ဟုတ်ပါယင်၊ ဟွာရာ	ဟုတ်ပါယန့်
နင်တို့	နင်ရို့၊ အယိုးရို့	နန်ရို့

ချို့ယွင်းချက်များ ရှိကောင်းရှိနိုင်ပါသည်။ ဤသည်များကိုလည်း သည်းခံကြပါရန် မေတ္တာရပ်ခံအပ်ပါသည်။

မြန်မာ

အကြွေး
အပိုဆာဒါး
အပိုဆုပေးသည်
အလျော်ပေးရသည်
ကြိမ်ခွေးခြေ
စွပ်ကျယ်
အနွေးထည်
ဂွမ်းထည်
စင်းလုံးငှားတယ်
အပျက်
မျက်နှာသုတ်ပုဝါ
ပန်းကန်ပြား
ပန်းကန်လုံး
ချိန်ခွင်
တံခါးပတ္တာ
ငွေတစ်ကျပ်
တစ်ပဲ
ပိုက်ဆံ
ကတ္တရာစေး
လက်ဆွဲရေပုံး
ဦးထုပ်
ဘိန်းထရုံ
ရဲကြပ်
ရဲအုပ်
ယစ်မျိုးအုပ်
ရဲဝန်
သင်္ဘောသား
လှေသူကြီး
ရေထမ်းသမား
ငွေကိုင်စာရေး
ဖိနပ်ချုပ်သမား
ဥယျာဉ်မှူး
မင်းစေ
အပ်ချုပ်သမား
မြေရှင်
မိလ္လာသိမ်းသမား
လူမွဲ
ညစောင်
ပိတ်ကြမ်း
စောင်
ဘီရို

ရခိုင်

ဒါဒေါင်
လက်ဖား
ဘောက်ဆူးပီးရေ
ဘင်းဂျီကျရေ
မော်ရာ
ဂင်ဖီပါရာ
ဂရောင်
ဖာလာလီ
ထိန်းကာငှားရေ
ဘင်းဂါ
တောက်လီယာ
ပျာလာ
ဟင်းဇား
ဖလီ
ကပီဇာ
တန်းကားတပြား
တအာဏာ
ပွီသာ၊ ပွေသာ၊ ပွီယှာ
ခုံနာ
ဘာလာတီ၊ ဘတ်လဒိန်
တောက်ကျာ
ဇောလီ
သရဇင်
ဒါရကာ
အပ္ပကာရီ
ကတ္တင်
ခလာချိတ်
သိုက်ရင်း
ပါနီဝါလား
ခဒင်သီး
ကျောင်ဂျီ
မာလီ
ပျာတာ
ဒရဖီ
သော်တလီ
ဟာရီ
ဖွဲရာ
ဒရဝန်
ဂါတာ
ကူဘောင်၊ ကုန်ဘောင်
အွန္တမာရီ၊ အွန္တဘာရီ

ပဲကြော်
ရှာလကာရည်
ကုလားပဲခြမ်း
ရေနုတ်မြောင်း
အညစ်အကြေး
ကတ္တူ
လှည်း
လှည်းမောင်းသမား
အထည်ပါး
အလုပ်သမားဂေါင်း
အထမ်းသမား
အရာရှိကြီး
နို့ဒိန်
နို့ဒိန်ရည်
နို့ဒိန်မုန့်
သင်္ဘောဆေး
ကြမ်းခင်း
ကုတ်အင်္ကျီရှည်
အပေါ်အင်္ကျီ
ကုတ်အင်္ကျီ
ဆေးခြောက်
ဂုန့်နီအိတ်
ကုလားစည်တီးအဖွဲ့
ဘင်ခရာအဖွဲ့
တံဆိပ်ခေါင်း
မီးအိမ်ပြောင်း
အိမ်ရာမြေ
ဗလီဆရာ
ဗလီ
စာတိုက်
ပွဲစား
ပွဲစားငယ်
ခဝါသည်
လူဝ၊ လူသန်
မျက်စိစွေစောင်းသူ
အရပ်ရှည်သူ
အသားမည်းသူ
တောသား
စိတ်မန့်သူ
စာတိုက်မှူး
သင်္ဘောစာရေး
ဆရာဝန်
ညကင်းလှည့်ပုလိပ်
အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောသား
လယ်ကူလီ

ဘယာကျော်
မနီကာရည်၊ သနပတ်ရည်
ဒန်
နာလာ
မိလ္လာ၊ ဂျီးလာပုတ်
ဇာလီဘုတ်
ဂါရီ
ဂါရီဝါလာ
လင်ဒရီ
ကူလီဂေါင်း၊ မာဇီ
ဘရီဝါလာ
ဆာဗေ
မက်ခေါင်၊ မောက်ခေါင်
ဒွိုင်
စာနာပရာ၊ ရော်ချောင်းဂူလာ
ရောင်ဆီ
ဒေါင်တမာ
ကာမိတ်
ဗရက်စတာ
ဘလေဇာ
ဂင်ဇာ
ဆာလားပိတ်၊ ဘောက်သာပိတ်
ဒေါက်ကရောက်
ဘေဆတ်ဘာဂျာ
တိတ်ကတ်*
စိန်မနီ
ဇဂါ
မော်လဗီ၊ မလောင်ပီ
ကုလားမသိတ်
ဒက်ရုံး
ဒဘာချိတ်
ဒလာ
ဒိုဘီ
ဘော်လီ
ကာနာ
လင်းဘား
ကာလာဘီ
ဝိုင်ညာ
ဖားကလား
ဒက်ကရင်နီ
သင်္ဘောကရင်နီ
ဒက်တင်*
ပတ်တရောင်*
ဂူရာ
ခေါင်းတလာ

ရုပ်ရှင်	ဘိုင်စကုတ်*
ဆေးရုံ	သိတ်လိုင်း*
သင်္ဘောတံတား	ဖောင်တော်
ဖန်ဖလား	ဂလက်၊ ဂျလက်*
ရေအိုးအဝကျယ်	ဘရီ
ဆပ်ပြာ	သပုန်
ဆေးစပ်သမား	ကော်မောင်ဒါ၊ သွေဒါ
ဆန်စက်အလုပ်သမား	တန်းဒီး
ရဲစခန်း	ဂါရာ
အကျီ	ဘာဇူ
ထက်ဝက်	အာဒါ
လေးပုံတစ်ပုံ (1/4)	တစ်ပွား၊ အာဒီ
ရေပြွန်	ပိုက်ခေါင်း၊ ပိုက်လုံး

ဖော်ပြပါ အခေါ်အဝေါ်များမှာ ဘာသာခြားစကားနှင့် ရောယှက်နေသည်။ အကြောင်းသော် ရခိုင်နှင့် အိန္ဒိယ(ယခု ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်) နိုင်ငံသည် တရုတ်မြေတည်း လို ဆက်စပ် ရှိနေပြီး၊ ယင်းဒေသတွင်လည်း တစ်ချိန်က ရခိုင်ပြည်မှ ကြောင်းရပ်အမျိုးမျိုးကြောင့် ပြောင်းရွှေ့နေထိုင် အခြေစိုက် ရှိခဲ့ကြသော ရခိုင်လူမျိုး အမြောက်အမြား ရှိခဲ့လေသည်။ ထိုဒေသမှ ရခိုင်အမျိုးသားများသည် အိန္ဒိယ-ဘင်္ဂလား၊ အာရဗီ၊ အူရူး၊ ဟိန္ဒူ၊ အင်္ဂလိပ်စသော ဘာသာခြားများနှင့် ဆက်သွယ်ခဲ့ရကား၊ ထိုရခိုင်အမျိုးသားများက စတင်မွေးစားကာ ဆင်းသက်သုံးနှုန်း လာခဲ့ခြင်း ဖြစ်လေရာသည်။

* ဤအမှတ် ပြထားသော ဝေါဟာရများမှာဆိုလျှင် အင်္ဂလိပ်စကားမှ ဆင်းသက်လာသော စကားများ ဖြစ်နိုင်လေသည်။ ဥပမာ - Captain ကပ္ပိတန် ဆိုသော စကားကို အိန္ဒိယသားတို့က ကပဒန် ဆိုသည်ကို ရခိုင်တို့က ကက်တင် ခေါ်ဝေါ်ခြင်း ပြုခဲ့ရာသည်။

ယင်းကြောင့် ရခိုင်တွင် မိမိတို့ ကိုယ်ပိုင် ဝေါဟာရများ အပြင် ရှေးပေါရာဏ စကားများမှ ဆင်းသက်ရှိခဲ့သော ဝေါဟာရများ၊ တခြား ဘာသာခြားမှ ဆင်းသက်လာသော စကားရပ်များ၊ ရွှေ့လျားပြောင်းလွှဲလာနိုင်စရာ ရှိသော ဝေါဟာရများကား အများပင် ရှိနိုင်ပေသည်။

(၁၃) ရခိုင် စကားရိုး စကားလာများ (စကားပုံများ)

လူမျိုးတိုင်း၏ ဘာသာစကားများတွင် လည်းကောင်း၊ စာပေများတွင် လည်းကောင်း ပုံနှိုင်းပြောသော စကားပုံများ ရှိကြပေသည်။ ရခိုင်တွင်လည်း ရေမြေဒေသ အလိုက် ပြောဆိုကြသော စကားရိုး၊ စကားစဉ်၊ စကားလာများ အများအပြားရှိပါသည်။

စကားပုံများမှာ ရှေးဟောင်းစကား၊ စာပေတို့မှ ဆင်းသက်လာသည် ဖြစ်၍ စာပေယဉ်ကျေးမှု၏ သမိုင်းရေးစာကြောင်းတစ်ခုပင် ဖြစ်ပါသည်။

စကားပုံဆိုသည်မှာ တွေ့ကြုံခဲ့ရသော ကြောင်းရပ်များအပေါ် မူတည်၍ ပုံနှိုင်းပြောခဲ့ကြသည် ဖြစ်၍ စကားပုံဟူသည် လူသမိုင်း လူပတ်ဝန်းကျင် မှတ်တမ်းများ ဟူ၍လည်း ဆိုနိုင်ပါသည်။

စကားပုံများထဲတွင် အချို့စကားပုံများမှာ သာမန်သဘောဖြင့် ကြည့်လျှင် ကြမ်းတမ်းရန် ရင်းသည်ဟု ထင်မှတ်စရာ ရှိပါသည်။ ရခိုင်စကားပုံများ ပြည်စုံစေရန်နှင့် စကားပုံ တင်စား ပြောဆိုသူများသည် ပွင့်လင်းပြတ်သား ကွယ်ဝှက်ထိမ်ချန်မှု မရှိဘဲ၊ မြန်မာစကားပုံ "တုံးဆိုတိုက်၊ ကျားဆိုတိုက်"ဆိုဘိသကဲ့သို့ ရိုးရိုးနှင့် ပြောင်ပြောင်၊ ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း တိကျစွာ ပုံနှိုင်းတင်စား ပြောဆိုကြခြင်းကို ပေါ်လွင်စေရန် ဖြစ်ပါသည်။

ယင်းတို့မှာ ပုံနှိုင်းသူတို့၏ စိတ်ဓာတ်ကို ဖော်ပြထားခြင်းပင်။ ရုန်းရင်းသည်၊ ကြမ်းတမ်းသည်ဟု ပြောဆိုရန်မသင့်ဟု တွေးမနေဘဲ၊ တွေ့မြင်သည်နှင့် ချက်ချင်းလတ်တလော ပုံနှိုင်း ပြောဆိုလိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ယင်းကြောင့် ဘာသာစကားသည် လူမျိုး၏ စိတ်ဆန္ဒကို ပေါ်လွင်စေပါသည်။ မြန်မာစာပေ သမိုင်းရပ်များတွင်လည်း ဤသို့သော ပုံနှိုင်း ပြောဆိုခဲ့သည်များကို တွေ့ရပါသည်။

မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် ဗန်းမော်ဆရာတော်ကြီးသည် ဘုရား ဆုပန်သော သီလရှင်တစ်ဦးကို မိန်းမဘဝမှ နေပြီး ယောက်ျားဆုကို တောင်းပါဦးဟု ပြောဆိုရာတွင် ရိုးရိုး မပြောဘဲ ငါ့ပေါင်ကြားကဟာ နှင့်ပေါင်ကြားရောက်အောင် ကြိုးစားအုံးဟု

ပြောဆိုခဲ့သည်။

ယင်းနောက် စာဆိုရှင် ဦးပုည၏ ကဗျာတစ်ပိုဒ်တွင် ပုဇွန်ဆီနှင့် ရာသီ ဟူ၍လည်းကောင်း၊ မိုးကြိုးသံနှင့် အီးသံဟူ၍ လည်းကောင်းရေးသား ခဲ့ကြသည်။

ဤသည်တို့မှာ ယင်းပုဂ္ဂိုလ်များသည် ရိုးသားလျက် ဟောဟောခိုင်းခိုင်း ပြောဆိုတတ်သော လူစားများ ဖြစ်ကြောင်း သိရှိနိုင်ပါသည်။

ခေါင်းဆောင်ကြီး ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်း၏ ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဧပြီ ၁၇ ရက်နေ့ည အသံလွှင့်ရုံမှ နှစ်သစ်ကူး မိန့်ခွန်းပြောကြားရာတွင်- “ဆိတ်လစေ၊ လုပ်ချင်တဲ့ သတင်းစာတွေလည်း လုပ်ချင်လုပ်ကြပါ။ ဒါပေမဲ့ တိုင်းပြည်ဆူပူအောင် လှုံ့ဆော်တဲ့ စကားမျိုး၊ ဖက်ဆစ် အစီအမံလို လှည့်ပြားတဲ့ သတင်းမျိုးဆိုရင် သည်းခံမှာ မဟုတ်ဘူး” ဟူ၍ လည်းကောင်း၊

မကွယ်လွန်မီ ၆ ရက်၊ ၁၉၄၇ ခု ဇူလိုင်လ ၁၃ ရက်နေ့ မိန့်ခွန်းပြောကြားရာတွင်လည်း -

“အတော်ကို ပြအောင် ကြိုးစားမှ အနှစ်နှစ်ဆယ်လောက်ရှိတဲ့အခါ အတော်ကျမယ်” ဟူ၍လည်းကောင်း

“တန်းတူညီတူ မဖြစ်သမျှ လွတ်လပ်တယ်ဆိုပေမယ့် ဖာသယ်နိုင်ငံမျိုး ဖြစ်နေမှာပဲ” ဟူ၍လည်းကောင်း မိန့်ကြားခဲ့ချက်များ ဖြစ်သည်။

ဤသည်မှာ ဗိုလ်ချုပ်၏ သဘောထားကို တွေ့နိုင်ရာ လူဖြောင့်စိတ်တိုလူစား ဖြစ်သည်၊ ရိုင်းသည်၊ ကြမ်းသည်ဟူ၍ တွေးဆမနေဘဲ စိတ်ထဲတွင် ရှိသည်များကို ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း ပြောတတ်သည်။ ပရိယာယ် မာယာများသော နိုင်ငံရေး သမားမျိုး၊ အချောင်သမား မဟုတ်ကြောင်းကိုလည်း ၁၉၄၇ ခု၊ မေလ ၃၀ ရက်နေ့ သတင်းစာ ကွန်ဗရင်တွင် ပြောဆိုသော “နိုင်ငံရေး သမားဆိုတာက ဝမ်းထဲမှာ ဘယ်လောက် စိတ်ဆိုးပေမယ့် ဖုံးထားနိုင်ရမယ်၊ ကျွန်တော်ကတော့ ဖုံးလို့ကို မရဘူး” ဟူသော ပြောဆိုချက်ကို ထောက်၍ သိသာနိုင်ပါသည်။

ထို့အတူ ရခိုင်စကားပုံ တချို့မှာလည်း စကားပုံခိုင်းနှိုင်းပြောဆိုခဲ့ကြသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့အနေဖြင့် မိမိစိတ်ထဲတွင် ရှိသမျှကို ရှိသည်အတိုင်း ရိုင်းသည် ရုန်ရင်းသည် မပြောဆိုသင့်ဟု တွေးဆမနေခဲ့ကြဘဲ၊ ရိုးရိုးနှင့်ပွင့်လင်းပြတ်သားစွာ တင်စားပြောဆိုခဲ့သော စကားပုံများပင် ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

သို့နှင့် ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသားတို့၏ “စကားဖြောင့် ကြားရခက်၊ သစ်ပင်ဖြောင့် တက်ရခက်” ဆိုသော စကားပုံလို နားကြားရုန်ရင်း ကြမ်းတမ်းသလို ရှိကောင်း ရှိကြပေလိမ့်မည်။ အားမကျိုး အားမနာ၍ မဟုတ်ကြောင်းကို ကြိုတင် ရှင်းလင်းတင်ပြလိုက်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

တစ်ချို့စကားပုံမှာ လူမျိုးရေးအရ နှိမ်ရေးသည်ဟု ထင်မှတ်ဖွယ်ရာ ရှိပါသည်။ သို့သော် ထိုစကားပုံတို့ကိုလည်း ရခိုင်စကားပုံ ပြည်စုံစေရန် အတွက် တင်ပြထည့်သွင်းထားရခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။ လူမျိုးရေး စိတ်ဆန္ဒအရ ထည့်သွင်းခြင်း မဟုတ်ကြောင်း အသိပေးအပ်ပါသည်။ ထို့ပြင် မြန်မာစကားပုံနှင့် မရောယှက်သော ရခိုင်စကားပုံ စစ်စစ်များကိုသာ တတ်အားသမျှ ရှာကြံစုဆောင်း တင်ပြထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ခေတ်ပေါ် စကားပုံ တစ်ချို့ကိုလည်း ချန်မထားဘဲ ဖော်ပြလိုက်ပါသေးသည်။

တင်ပြထားသော စကားပုံများမှာ ရခိုင်စကားပုံများ အနက် တစ်ချို့တစ်ဝက်မျှသာ ဖြစ်လေသည်။ အသျှင် စက္ကိန္ဒ၊ အသျှင် ဝါသဝတီကား ရခိုင်စကားပုံများကို ရနိုင်သမျှ စုစည်းလျက် ရှိပေသည်။ သီးသန့်ရခိုင် စကားပုံ စာအုပ် အနေဖြင့် တင်ပြနိုင်ကြပါလိမ့်မည်။ ဤ၌ တခြား ရေမြေဒေသ အလိုက် ပြောဆိုနေကြသော စကားပုံ အများအပြား ကျန်ရှိသေးမည်ဟု ထင်မိပါသည်။

စကားပုံများကို တင်ပြရာတွင် ရခိုင်သံဝိသစေရန်ကို အဓိကထား ရေးသားခဲ့သည် ဖြစ်၍၊ သတ်ပုံသတ်ညွှန်းနှင့် ပတ်သက်၍ သည်းခံကြစေလိုပါသည်။

(က)

၁။ ကုလားပျိုင်းဇီ၊ နွားပျိုင်းဇီ

၂။ ကလမပေင်မှာ၊ ထမိန်ဆိုးပြီပြီလို့

၃။ ကလားခတ်တေရီ၊ ကလားဖင်ဆီးဖို့မလောက်

၄။ ကလားမှာမြို့၊ သက်မှာမြို့

၅။ ကလားကိုသတ်မှာ၊ ဘာယီတော်ရေ

၆။ ကလားကိုသတ်၊ ဇီးကိုခွတ်

၇။ ကလားခြောက်၊ မခြောက်လီကေ

၈။ ကလားတိုက်မှာ၊ ကျားဝင်ရေပိုင်

၉။ ကျားဂေါင်းမှာ သန်းရှာရေပိုင်

၁၀။ ကျားကိုက်ဖို့နွား၊ တောစကိုယောင်ရေ

၁၁။ ကိုယ်ခြံဝင်၊ ကိုယ်နွား

၁၂ ။ ကိုယ်ခြံရေမျောက်၊ ကိုယ်ကိုပြန်ခြောက်
 ၁၃ ။ ကိုယ်ခြံဝင်၊ ကိုယ်နွား
 ၁၄ ။ ကိုယ်ခြံမှာပေါက်၊ ကိုယ်နွား
 ၁၅ ။ ကိုယ်မွှေးရေမျောက်၊ ကိုယ်ကိုပြန်ခြောက်
 ၁၆ ။ ကိုယ်ကောင်းသကောင်း၊ ဒါးကောင်းပတောင်း
 ၁၇ ။ ကိုယ်စကားနုနု၊ ကိုယ်ပါးရောင်ရေ
 ၁၈ ။ ကိုယ်ပေါင်၊ ကိုယ်လိမ်ရေ
 ၁၉ ။ ကိုယ်ကြိုက်တေသကာ ချိုရေ
 ၂၀ ။ ကိုယ်မှာမဟိ၊ ပြည်မှာမဟိ
 ၂၁ ။ ကိုယ်ကပယ်ဂေ၊ ခူးကိုလည်း မယုံလီဂေ
 ၂၂ ။ ကိုယ်ငပိ၊ ကိုယ်မွှေးရေ
 ၂၃ ။ ကိုယ်ခန္ဓာကသွီးကိုတောင်၊ မကောင်းကေ ထုတ်ပစ်သိယင်
 ၂၄ ။ ကိုယ်ထမင်းကိုယ်စားပြီးကေ၊ ယောက်ခမနွားကိုကျောင်းရေ
 ၂၅ ။ ကိုယ်ထိုးကိုယ်ဖန်၊ ကိုယ်ချိုးမလုပ်ကေ
 ၂၆ ။ ကိုယ်မလှ ကိုယ်မမြင်၊ လူမလှကိုယ်ရယ်ချင်
 ၂၇ ။ ကြက်ဖင်မှာရီဆုံးရေပိုင်
 ၂၈ ။ ကွဲမှာပြိုလိမ်၊ လူမှာနံပိန်
 ၂၉ ။ ကျင်သန်အိုကြက်နှင့်မရ
 ၃၀ ။ ကြမ်းပိုးကိုမာန်ပါ၊ အိမ်ကိုမီးတိုက်တေ
 ၃၁ ။ ကျော်ရေလဲသူ၊ ညော်ရေလဲသူ
 ၃၂ ။ ကဆုန်ပူခြင်း၊ တော်သလင်း
 ၃၃ ။ ကျိုးလခလိုရာ၊ မကျိုးကေမိုးထိုးဖို့
 ၃၄ ။ ကောက်ညင်းပေါင်း၊ ကြောင်စားမကုန်ရေပိုင် တအုန်အုန်နုနု
 ၃၅ ။ ကြားပြီးသူမြတ်တေ
 ၃၆ ။ ကောက်ညင်းမစေးဘဲ စခွန်းစေးမနီကေ
 ၃၇ ။ ကြီးလီချိုလီ သံပုရာသီးအမျိုး
 ၃၈ ။ ကျမကောက်၊ ပျောက်မှရှာရေ (ကျမကောက် ပျောက်မရှာ)
 ၃၉ ။ ကံဟိရေသား၊ ကျားကိုက်လို့မသီ
 ၄၀ ။ ကျွန်နုနုသကောင်း အတူပေါင်း၊ သဂေါင်းကျွန်စော် နံလိမ်မေ
 ၄၁ ။ ကျွဲကို ထရဲရက် ရက်လို့
 ၄၂ ။ ကျွန်းသားမြို့ရောက်၊ ကရောက်ကထောက်
 ၄၃ ။ ကုန်ရှုံးကေ တစ်ခေါက်ရာ၊ လင်ကုန်ရှုံးကေ တစ်သက်လုံးမှောက်တေ
 ၄၄ ။ ကြွက်ကိုမနိုင်လို့ ကျီကိုမီးနုနုတိုက်
 ၄၅ ။ ကျောက်ဆိုစွာအမို့လည်း ရီမှာမြုပ်တေ
 ၄၆ ။ ကျောက်ပုံမှာ ငါးဝက်ရစ်ရစ်လို့
 ၄၇ ။ ကောက်ရိုးကြီးမှာ လွှဲလိုက်လိုက်လို့
 ၄၈ ။ ကာလဝိဘက် ထက်ပက်တက်တေ
 ၄၉ ။ ကြိုးမပါဘဲ မွဲရေရင်

(ခ)

၁ ။ ချခြောက်ကိုရီမဆွတ်ကေ
 ၂ ။ ချိုးယိုသူမရှက်၊ မြင်သူရှက်တေ
 ၃ ။ ချပုံမှာ ချလောက်ပျော်ရေပိုင်
 ၄ ။ ချိုးယိုမချခင်၊ ကိုင်းတန်ရှာရေ

၅။ ချီးစိုက်မတတ်၊ နှစ်ခါပြန်
 ၆။ ချပက်ကိုကြက်ယက်ယက်လို့၊
 ၇။ ချပက်ကို လက်ဝါးနုနု၊ သတ်သတ်လို့၊
 ၈။ ချီးတစ်ယောက်ပေါက်ဂေ၊ မပေါက်သူလဲနဲ့၊ ပေါက်သူလဲနဲ့ရေ
 ၉။ ချခြောက်ကိုကောက်ပီးကောတောင် ဆီးဖြစ်နိုင်ရေ
 ၁၀။ ချီးကိုရာ ကွယ်လို့စိုက်လီဖို့၊ စကားကို ကွယ်မပြော
 ၁၁။ ချီးကိုကား ကွယ်မစိုက်၊ စကားကို ကွယ်လို့၊ ပြောရေ၏
 ၁၂။ ခွီးလောက်ကျပိုင်၊ ဟိုပြီးအေပြီး
 ၁၃။ ခွီးကိုကလပ် ပါးယက်နယက်၊ အသွေ့ကိုကလပ် ခေါင်းထက်ကထက်
 ၁၄။ ခွီးပိုင်အနံ့ခံလို့ရာနီရေ
 ၁၅။ ခွီးဖြစ်ပြီးမှ ချီးမရှောင်နိုင်ဗျာယ်
 ၁၆။ ခွီးမတုံးမှာ ကျိုင်းတောက်စွပ်စွပ်လို့၊
 ၁၇။ ခွီးတဟောင်ကိုလိုက်လီ၊ မီးတမြင်ကို မလိုက်လီကေ၊
 ၁၈။ ခွီးဟောင်တိုင်း၊ ကျောက်ခဲမပစ်ဂေ၊
 ၁၉။ ခွီးသားရန်တိုက်၊ လူမဖြစ်
 ၂၀။ ခွီးဟောင်တိုင်း ထမကြည်၊ လီဂေ၊ ညည်အိပ်ပျက်တေ
 ၂၁။ ခွီးမှာပိုင် ချီးမစားရဂေ ဂေါင်းညီးရေ
 ၂၂။ ခွီးကိုရန်မူ၊ သတ်တေလူ၊ သတ်သူလဲခွီး၊ ခွီးလည်းခွီး
 ၂၃။ ခွီးလိမ္မာပတုံးကုတ်၊ လူလိမ္မာနောက်ဆုတ်
 ၂၄။ ခွီးမှာပိုင် ဇာလောက်သင့်သင်၊ စခွက်ရောက်ကေ တကြကြဗျာယ်
 ၂၅။ ခွီးနားမှာ စောင်းတီးတီးလို့၊
 ၂၆။ ခွီးတိပိုင်ရုတ်လို့၊ မစားလီဂေ၊ ကျကန်းတိပိုင် အာလို့စားလီ
 ၂၇။ ခွီးကျမကျ၊ ကြောင်ကျကျရေ
 ၂၈။ ခွီးကျမကျစီဂေ၊ ကြောင်ကျရာကျစီ
 ၂၉။ ခွီးကိုသတ်ချင်၊ ခွီးသူင်မျက်နှာကြည်၊
 ၃၀။ ခွီးပိုင်မိုက်တေ အကောင်ရာ
 ၃၁။ ခွီးကောင်ပုတ် လင်းဒကျကျလို့၊ ထိုဆွဲအေဆွဲ
 ၃၂။ ခွီးဖင်ကို လောက်ကိုက်ကိုက်လို့၊
 ၃၃။ ခွီးပိုင် အစာခွက်မြင်ဂေ တကြကြနုနု၊
 ၃၄။ ချောင်းရိုးတိမ်လို့၊ မျိုးရိုးမတိမ်
 ၃၅။ ခြုံပုတ်မြင်တိုင်း ဆွမ်းမတင်နိုင်
 ၃၆။ ခဲဝါမယည်၊ တောကြက်မယည်၊ ကျားမယည် (ကျွန်းသား/ ရွာသား မယည်)
 ၃၇။ ခမ္မီးဖင်နုနု၊ ဖရပ်နုနု၊ မသွီး၊ တန်းထားနုနု၊ ချီး
 ၃၈။ ခွတ်လီယင်၊ ပြတ်လီယင်၊ ပြောလီယင်၊ မြတ်လီယင်၊
 ၃၉။ ချောင်းသားတုတ်ခါ ငဖယုံမကိုက်၊ ငဖယုံကိုက်ခါ ချောင်းသားမတုတ်
 ၄၀။ ချင်းအိမ်မှာ၊ ကျွန်ဖြစ်စွာထက် ဆိုးသိယင်၊
 ၄၁။ ခတောင်းကျိုက်တေတခြား၊ တင်သားတလွဲ
 ၄၂။ ခိုးရေလူထက် ယိုးရေလူ ငရဲကျရေ
 ၄၃။ ခိုးတတ်တေလူ၊ ယိုးတတ်တေ
 ၄၄။ ချင်းပြောရေ သီဖို့ခါ လတုံမြည်ရေ ဆိုရေပိုင်
 ၄၅။ ခေါင်းထဲမှာလဲနီချင်၊ မျက်နှာလည်းပြောင်ချင်

(ဂ)

၁။ ဂိန်မြည်မှ ခွီးမှန်းသိရေ

- ၂။ ဂန်းမမျက်ရေကျကျလို့ (ယို ယိုလို့)
- ၃။ ဂနီနက်ဖြန်၊ ကလားကျွန်ဖြစ်စွာရာ
- ၄။ ဂဒုံးချင်း ထိပ်ခေါက်ဖို့ မရှာဂေ
- ၅။ ဂြိုးကောင်းကေ၊ ကျွဲတမနန်၊ မဖနိုင်

(င)

- ၁။ ငါ့ဖင်မှာ အသူ့ချီးလဲ ဆိုရေပိုင်
- ၂။ ငါးမဟိလို့ မှိုင်းစွန်စွာရာ
- ၃။ ငါ့သမီးလှရေ ဆိုဂေ ကော့ပြရေ
- ၄။ ငရဲကို လွတ်ကေလဲ၊ ဝတ်ကိုရှောင်မလွတ်
- ၅။ ငရဲကလာရေလူ၊ ပြာပူကိုမကြောက်
- ၆။ ငါးတစ်မိသားကို၊ ပိုက်သည်တစ်သက်သတ်လို့ မကုန်
- ၇။ ငယ်ရာငယ်ရေ စာသျှအမျိုး
- ၈။ ငစရိုင်းတစ်ပြန်၊ မြို့တစ်ပြန်
- ၉။ ငရုနခမ်း၊ ငတန်ဝမ်း၊ ကြက်မှာအခြံ၊ ဝက်မှာ အဆီ၊ ဂြိုးမှာလည်ဆစ်
- ၁၀။ ငသရွေးကို မကိုက်တိုက်ထားရေပိုင်
- ၁၁။ ငွီရာရဖို့လို့ရေ၊ အဘာနဖူးကိုလည်း သိုက်တူးထားယင်
- ၁၂။ ငိုစားရယ်စားလူမျိုးရာ
- ၁၃။ ငါးပိုင်းကိုင်းတင်တင်လို့ ဟိုမကျ အေမကျ
- ၁၄။ ငါတစ်လုံးကို ချလို့မရရေ လူစားရာ
- ၁၅။ ငမွဲကိုတစ်ခါ၊ ငပြာကမြိုင်သိရေ

(စ)

- ၁။ စကားကြီးလူမယုံ၊ ချတုံးကြီးစွီးမစား
- ၂။ စိတ်ကောင်းကေ၊ အခေါင်းကျန်ရေ
- ၃။ စိန်နတောင်းအရောင်နန့်၊ ပါးပြောင်စွာရာ
- ၄။ စံဝိုးမှာ ကြွက်ပြီးပြီးလို့
- ၅။ စာတစ်ကြောင်း၊ ၎င်းဆယ်ခါပါရေ
- ၆။ စားရေခါငကျော်၊ ယော်ရေခါငကျိုး၊ ခံလီရေခါ ငကန်းကြီး
- ၇။ စကားကျွဲဂေ နှုတ်လို့မရ၊ အပေါက်ကျွဲဂေ နှုတ်လို့ရသိရေ
- ၈။ စိတ်ထားတတ်ကေ ဘာဝနာ၊ မတတ်ကေ တဏှာ
- ၉။ စားအားကြီးလို့ အံတောင်တိုနီဗျာယ်
- ၁၀။ စိတ်ကူးနန့် လိပ်ဥရောင်းရေ
- ၁၁။ စံဝိုးလောက်မ စောက်မနက်
- ၁၂။ စပါးသျှင်ကို မျောက်နှင်နှင်လို့
- ၁၃။ စကားတစ်ခွန်း၊ လ - တစ်ခွန်း
- ၁၄။ စ - ကေ၊ ကားရေ
- ၁၅။ စကားဆန်းပြောစွာမှာ၊ ငစွယ်တတ်က အဘာခေါ်ရဖို့သိ
- ၁၆။ စကားများကေ၊ အမှားပါရေ
- ၁၇။ စကားမတတ်၊ ဇမ်းမတတ်
- ၁၈။ စကားစကား ပြောလီများကေ၊ စကားထဲက ဇာတိပြရေ
- ၁၉။ စပါးတစ်ရာ၊ တသိုးဂါ၊ လေးရာတစ်ချပ်၊ စပါးသျှင်က မခစပ်
- ၂၀။ စကားပြောစွာမှာတောင်၊ ငဝိမကပ် ဆားမကပ်၊ ပပေါ့ပြောရေ လူစားရာ

(ဆ)

- ၁။ ဆွမ်းဆန်မှာ ကြွက်ချိုးပါရေပိုင်
- ၂။ ဆိတ်မသီခင်၊ ဥကိုဖောက်တေ
- ၃။ ဆိတ်လှီးရာမှာ ခွီးမျှော်မျှော်လို
- ၄။ ဆင်ပိန်ဂေလဲ၊ ကွဲထက်ကြီးစွာဗျာယ် (ကွဲလောက်ကျန်သီရေ)
- ၅။ ဆောင်းခါဆီးထက် ကြွက်သီရေ
- ၇။ ဆူယောင်ကစောင့်ရေ၊ နပ်အောင်မစောင့်
- ၈။ ဆိတ်ချိုးတစ်ရာ၊ ဆင်ချိုးတစ်တုံး (တစ်ဗက်)
- ၉။ ဆီတစ်ခါ၊ ရီတစ်လှည့်
- ၁၀။ ဆရာများဂေ၊ သားသီရေ
- ၁၁။ ဆယ်ရီမှာ တရီမစပ်
- ၁၂။ ဆင်လား၊ လမ်းမလို
- ၁၃။ ဆယ်တောင်းကြဲလို၊ တစ်တောင်းမမြင် (မရ) (ဆယ်တောင်းခြင်လို၊ တစ်တောင်းမဖြစ်)
- ၁၄။ ဆောင်းဒူနုနု၊ မက်ခေါင်လော်ကကွဲယင်
- ၁၅။ ဆလိပ်မှာ အတို၊ မယား (မမာ)မှာ အပျို
- ၁၆။ ဆန်စိုင့်ရာမှာ၊ ကျမ္ပိမလိုက်နိုင်
- ၁၇။ ဆရာမပြ၊ ငပိကင် (ငပိဖတ်)လဲ နည်းမကျ
- ၁၈။ ဆင်ပြောင်ကြီး၊ ချပိုးရန်ရှာ၊ မျောက်မာန်ပါ
- ၁၉။ ဆိတ်စားမစားလီဂေ၊ မြင်းစားရာစားလီ
- ၂၀။ ဆင်ကို ဇဇိနုနုပစ်ပစ်လို
- ၂၁။ ဆီခြင် ရီခြင်လုပ်မနီကေ
- ၂၂။ ဆောင်းမွီရနုနု၊ ဘကန်ဒရကို ပယ်ကေ၊ အပင်ရရ၊ ကောင်းစွာဗျာယ်
- ၂၃။ ဆင်သီကို ဆိတ်ရီနုနု၊ ဖုံးလို၊ မလုံ

(ဇ)

- ၁။ အတ်သမားမယား၊ နဲ့သမားပါး၊ ဖဲသမား ဒဂီး
- ၂။ အတိကို ပဝတ္ထိလုပ်လိုမရ
- ၃။ အဖရားကြီးကြီး၊ တောင်းဖူးဖရား၊ အထုတ်အောက်ကရာ
- ၄။ အလုပ်ဖို့လဲ ဗရပရေကောင်၊ နွားထက်ဆွီးသိယင်
- ၅။ အတ်တစ်မြိန်က တစ်မတ်ရ၊ လင်းခွက်တက်နင်း၊ ငါးပြားအလျော်ကျ

(ဈ)

- ၁။ ဈာန်မှာ၊ လမွဲထရေ
- ၂။ ဈိုးသင်မှရာ၊ ကုန်စွန့်ရေ
- ၃။ ဈိုးစကား၊ နာစကားရာ
- ၄။ ဈိုးကြီး အစွန်ခက်၊ အလော့ကြီး လင်ရခက်တေ
- ၅။ ဈိုးကြီးကေ အကောင်းထင်ရေ၊ အသွင်းကြီးကေ လှရေထင်ရေ

(ည)

- ၁။ ညည်းနက်လီ၊ စဆီသဲလီ
- ၂။ ညည်းနက်သန်းခေါင်၊ စွတ္တိမျှောင်
- ၃။ ညည်းကိုနီနီ၊ လုပ်နီရေ သရိုးပိုင်သျှောင်

(တ)

- ၁။ တော်သလင်းမိုး၊ ချပြွမ်းထိုး
- ၂။ တော်သလင်းမိုးပိုင်၊ အစိုးမရ
- ၃။ တော်သလင်းစွီးပိုင်၊ နောက်က တကောက်ကောက်လိုက်နီနီရေ
- ၄။ တော်သလင်းနီ၊ ပုဇွန်သီ
- ၅။ တစ်ဖောင်ဝါး တစ်လုံးနီနီကန့်ရေ
- ၆။ တစ်မိုးလုံးထွန်ရေ၊ နထီးမှန်း နမမှန်းမသိ
- ၇။ တောင်းတတ်မှတ်တတ် သူတော်မြတ်၊ မပီးပါလို သဝန်တို့
- ၈။ တစ်ခါမပြန်၊ အနာဂါမ်
- ၉။ တောင်းဆိုးပလုံးဆိုးကိုရာ ပစ်နိုင်ရေ၊ သားဆိုးသမီးဆိုးကို မပစ်နိုင်
- ၁၀။ တိုင်မှာ ပက်ကျိကပ်ကပ်လို့
- ၁၁။ တောက်တဲကပ်ကပ်လို့ မနီဂေ
- ၁၂။ တုံးဟောင်းကိုဖော်၊ အောက်စဖီရရေ၊ စကားဟောင်းကိုဖော်၊ ရန်စရရေ
- ၁၃။ တစ်ခါလိမ်၊ လိမ်သူအပြစ်၊ နှစ်ခါလိမ်၊ လိမ်သူအပြစ်၊ သုံးခါလိမ်၊ ခံရသူ အပြစ်
- ၁၄။ တလင်းလဲပွဲ၊ ပုတ်လည်းဆွဲ
- ၁၅။ တစ်နပ်စာကို၊ တစ်သက်စာထင်၊ စွီးအမြင်
- ၁၆။ တစ်သက်လုံးစားရေကွမ်း၊ သမုဒ္ဒရာတစ်ခြမ်း
- ၁၇။ တောင်ထိုးရကျ၊ ဆယ်တောင်းကြကေ၊ ငါးတောင်းရ
- ၁၈။ တီကို ထုံးနီနီတို့ရေပိုင်
- ၁၉။ တန်ကေဆီး၊ လွန်ကေဖီး
- ၂၀။ တစ်ခါလာလဲ မဲပြာပုဆိုး၊ တစ်ခါလာလဲ မဲပြာပုဆိုး
- ၂၁။ တစ်သက်စာကို မမြင်၊ တစ်ထပ်စာကိုရာ မြင်ရေ
- ၂၂။ တိုင်းပြည်မှာလဲ စစ်နန့်မလွတ်၊ လူမှာလဲ အချစ်နန့်မလွတ်
- ၂၃။ တတဲပြော လူနန့်မသင်
- ၂၄။ တုံးဆိုးကတောင်၊ မှိုပေါက်သိယင်

(ထ)

- ၁။ ထွီးပစ်လိုက်တေ သလိပ်ကို ပြန်ပြီး ကောက်မချိုဗျာယ်
- ၂။ ထိုးဝါးမနှုတ်ဘဲ တစ်ညညည်းလုံးလှော်ရေ၊ မိုးလဲလင်းရေ ယင်းကမ်းထောင်
- ၃။ ထောင်ကိုကားမမြင်၊ ရာကိုမြင်ရေ
- ၄။ ထိပ်ကိုခေါက်ပြီးမှ ရှိခိုးလို့ အပိုဗျာယ်
- ၅။ ထမရေချောင်းစီး လူကေလဲ၊ ဘောရိပါ တစ်ဘူးဖိုးမရ
- ၆။ ထုတ်မှာသတ်၊ လျှောက်မှာ သတ်ရာ
- ၇။ ထမဖုတ် တစ်ဖက်၊ ဓားတစ်ဖက်နန့်၊ ပျာစားခြောက်စား နီစွာရာ

(ဒ)

- ၁။ ဒေါသကြီး၊ စွီးနန့်တူ
- ၂။ ဒေါသကြီး အရီကိုယ်ဖို့

- ၃ ။ ဒါဦးဖမသာမှာ၊ ဒေအောင်ဝင်ငိုရေပိုင်
- ၄ ။ ဒါးစောင်းထက် ရီစောင်းထက်တေ
- ၅ ။ ဒေရောင်းနန့်၊ ဆေရောင်းတို့ကပ်တေပိုင်
- ၆ ။ ဒါးကိုလဲ တစ်ဖက်ရာသွီးရေ၊ စကားကိုလဲ တစ်ခွန်းရာပြောရေ
- ၇ ။ ဒဘာချိတ်က အာဏာပြရေ၊ ဒလာကလဲ အာဏာပြရေ

(၈)

- ၁ ။ ဓားလဲထက်သိယင်၊ နီလဲဟိသိယင်၊
- ၂ ။ ဓားကေဓား၊ ဝါးကေဝါး
- ၃ ။ ဓာတ်ချင်းခိုက်မှာ၊ နတ်ချင်းကြိုက်တေ
- ၄ ။ ဓာတ်တူနံတူ၊ ဆီးဖက်ယူ

(န)

- ၁ ။ နွားပြီးရာမှာ ဖျာဆိုးရွှင်ရွှင်လို့
- ၂ ။ နီလဲထွက်သိယင်၊ ဓားလဲထက်သိယင်၊
- ၃ ။ နောက်ကျကေ၊ လဒမှာ အရိုး၊ လူမှာအိုး
- ၄ ။ နတ်ပြည်ကို ပြကေ၊ ခွီးဖင်ကို မြင်ရေ
- ၅ ။ နီးလူထခိုး၊ ဆောက်ခတ်ရွာပိုင်
- ၆ ။ နတ်ကိုမျှောင်ခါ၊ လူအစာ
- ၇ ။ နွားပို့တက်ပိုင်၊ တစ်ရက်ထက်တစ်ရက် အားပြလာရေ
- ၈ ။ နူဖိုအစယားရေ၊ သီဖိုအစဖျားရေ
- ၉ ။ နမ်းတစ်စိနန့်၊ ဆီမဖြစ်၏
- ၁၀ ။ နတ်ကြမ်းကို ပတ်ကြမ်းတိုက်တေ
- ၁၁ ။ နီတပွာ၊ ရီတပွာ
- ၁၂ ။ နတ်တော်ပြာသို၊ ရပ်စောက်ချီးယို
- ၁၃ ။ နပျိုးသီးပီးရေ ဘုန်းကြီးမှ စာတတ်တေ
- ၁၄ ။ နီဝင်ရီသရူး၊ ဆိုင်းဆာဘီလူးလာရေ
- ၁၅ ။ နတ်ဆရာကို ပတ်ဆရာ၊ ယတြာကို ယတြာဆရာနိုင်ရေ

(ပ)

- ၁ ။ ပြည်တန်ပဒမြားတစ်လုံး၊ ချင်းလက်မှာ ဆုံးရေ
- ၂ ။ ပြိန်းတောမှာ၊ ဒါးကကလို့
- ၃ ။ ပစမှာ ကြက်အိပ်အိပ်လို့
- ၄ ။ ပေါ်စခရမ်းသီး နပ်ချင်းညီး
- ၅ ။ ပဲလှော်ကြား၊ ဆားညပ်ညပ်လို့
- ၆ ။ ပန်းတန်ယောင်သမီး၊ ချတန်ယောင် ဖြစ်တယ်
- ၇ ။ ပန်းအတွက်ကြောင်၊ ဝစိတ်ခြမ်းကို ဂေါင်းထက်တင်ရေ
- ၈ ။ ပြိုင်းတိုင်မြုပ်မြုပ်လို့၊ စစုန်းမြုပ်တေ
- ၉ ။ ပန်းဖဲဒါးကောင်းမကို၊ လက်သမားအိမ်ကောင်းမနီနီ၊ ငါးဖောက်သေ ငါးကောင်းမစား
- ၁၀ ။ ပန်းဖဲသံလိမ်၊ ပန်းထိမ်ရွှေရိုး (ပန်းထိမ်ရရိုး၊ အမိရွှေကို တမူးခိုး)
- ၁၁ ။ ပန်းထိမ်မတတ်ခင် ရွှေခိုးသင်ရေ
- ၁၂ ။ ပြောစရာမဟိ၊ ငါ့မယားဝမ်းကြီးရေလို့၊ ပြောရေပိုင်

၁၃ ။ ပိသာမြင် ယော့ထင်ဖ၊ ပိသာမမြင် ခွီးသားတရပ်ခေါ်ရေပိုင်
 ၁၄ ။ ပိမှာတစ်သီး၊ နပျိုးတစ်ခိုင်၊ ပင်ကူတစ်မ၊ ကျီးတစ်သား
 ၁၅ ။ ပုဇွန်ဖြူ ငါးမဟုတ်၊ သမက်စီ လူမိုက်မဟုတ်
 ၁၆ ။ ပစပ်ကပျား၊ ဝမ်းကမျှား
 ၁၇ ။ ပြောရေခါ လူပိုင်သူပိုင်၊ လုပ်တေခါ တရိတ္တန်ထက်ဆိုးသိယင်၊
 ၁၈ ။ ပနဲသီးခွံနား၊ နွားရစ်ရစ်လို၊
 ၁၉ ။ ပျားရေနန့် ဝမ်းချရေ
 ၂၀ ။ ပိုက်သေဘော်လာ၊ ဖောက်သေဂေါင်းထက်
 ၂၁ ။ ပြည်မှာအချုပ်၊ ငဝက်ပုတ်
 ၂၂ ။ ပုဏ္ဏားနွားရောင်း လတပေါင်း
 ၂၃ ။ ပင်လယ်ပင်စွပ်ပိုင် ဟိုစွပ်အေစွပ်
 ၂၄ ။ ပြည်ကိုမသိ ဗာရာဏသီ၊ မင်းကိုမသိ ဗြဟ္မဒတ်
 ၂၅ ။ ပြောနိဗ္ဗာန်က ကမ္မဋ္ဌာန်းဘာဝနာ၊ လုပ်နိဗ္ဗာန်က ဘိန်းနန့်ဂင်ဇာ
 ၂၆ ။ ပလီပလာထွက်စွာထက်များဖို့သိ
 ၂၇ ။ ပတ်စာကိုခွီးစားမှပြန်ရေ

(ဖ)

၁ ။ ဖုတ်လီရေငပိ၊ ဟိမုန်းတောင်မသိ
 ၂ ။ ဖုတ်ပူမီးတိုက်တိုက်လို၊
 ၃ ။ ဖွဲတောမှာ ရီသွန်ရေပိုင်
 ၄ ။ ဖျာကရရေပိသာ၊ ဖျာကိုပြန်လခစွာရာ
 ၅ ။ ဖျက်တေလဲငကျီး၊ ဖျင်ရေလဲ ငကျီး
 ၆ ။ ဖပြတ်ကေကို ကြောက်ကမကြောက် ရွံလိုရာ
 ၇ ။ ဖပြတ်ကေပိုင်၊ ဖိလီကြားတက်လီ
 ၈ ။ ဖပြတ်ကြွက်စုတ် မကျန်
 ၉ ။ ဖွတ်ကမီးကျောင်းဖြစ်၊ ချောင်းမြောင်းမခံသာ။ ကျွန်ကသဂေါင်းဖြစ်၊ ပြည်ရွာမခံသာ
 ၁၀ ။ ဖွတ်ပိုင် လျာနှစ်ခွန်နန့်
 ၁၁ ။ ဖွတ်ကိုကားမတင်၊ ဖွတ်သားကိုကား တင်စားရေ
 ၁၂ ။ ဖိတ်ချင်းဖိတ်၊ ကိုယ်အိပ်ထဲမှာဖိတ်
 ၁၃ ။ ဖျာလိပ်ခေါင်း ခွီးဝင်ဝင်လို၊
 ၁၄ ။ ဖရားဖရား၊ တဖန်များ၊ ဖရားကိုယ်တိုင်၊ လူမြင်တိုင်းကို မမနိုင်
 ၁၅ ။ ဖရစ်တွင်းကျ
 ၁၆ ။ ဖုတ်ကိုကြောက်လို၊ ယောင်ခါမှ သရဲနန့်လာတို့ရေ
 ၁၇ ။ ဖင်ယားစွာနန့်၊ ဘောင်းဒွတ်မှာ ကုလားသီစွာနန့်၊ တက်စိကျရေ ဆိုရေပိုင်ဗျာယ်
 ၁၈ ။ ဖဲသမားချင်း၊ ကြောင်လိမ်တင်ဖို့မရှာကေ

(ဃ)

၁ ။ ဖျိုင်းချောင်းချောင်းလို၊
 ၂ ။ ဗူးထက်ဖာမသာ
 ၃ ။ ဗုံမဟုတ်၊ ပတ်မဟုတ်
 ၄ ။ ဗန်းပြပြလိုရာ
 ၅ ။ ဗလီစာနတ်စာ၊ တင်ဖို့တောင် မလောက်သိ
 ၆ ။ ဗရုတ်သုတ်ခတိုင်းပြည်မှာ၊ ဆရောင်းဒရောင်း မင်းလုပ်စွာထက်ဆိုးဖို့သိ

(ဘ)

- ၁။ ဘုန်းကြီးလူထွက်တပွာယော၊
- ၂။ ဘုန်းကြီးချင်း တကာမခေါ်ဂေ၊
- ၃။ ဘုန်းကြီးကျောင်းထက်၊ ချခေါင်းနက်တေ
- ၄။ ဘုန်းကြီးစဆီ၊ ပရိတ်မကြောက်
- ၅။ ဘဲဥကို အစရှာရေပိုင်
- ၆။ ဘိန်းစားမှ မယားချစ်တေ
- ၇။ ဘုရင်မ သနပ်ခါးနှိမ်းရာမှာ ယင်မဝင်လူးရေပိုင်
- ၈။ ဘားဘူ ဟိယင်၊ ဆန်ဟိယင်၊ ဒိုင်းဂျီဟိယင်၊ ရီဟိယင်၊
- ၉။ ဘိချပ်တရာ ချထုတ်ပျောက်လို့၊ လင်မယားရန်ဖြစ်ရရေ
- ၁၀။ ဘုရင်ကိုလဲ ယင်ရာထင်ရေ
- ၁၁။ ဘိချပ်တစ်ရာပိုင်၊ ဖြတ်ခုန်မနီကေ၊
- ၁၂။ ဘင်းဂျီမှာတစ်ခါ၊ ဖောက်ကျီကျသိမ်၊ ရေ
- ၁၃။ ဘုရားမှတ်လို့၊ ကိုးကွယ်စွာမှာ ဝမ်းပူနုနုကျရေ
- ၁၄။ ဘုန်းကြီးစဇိုဝင်၊ မောင်ရှင် ကျောင်းခေါင်တက်
- ၁၅။ ဘိန်းစားစိတ်ကူးကူးနီစွာပိုင်
- ၁၆။ ဘန်ဒီဘန်ဒတ်၊ နဖက်ကပ်

(မ)

- ၁။ မြတ်မေလား နှင်းခံ၊ တစ်သိုက်ယော့ရေ
- ၂။ မျောက်မှာအသပြာ၊ ခိုးမှာစည်ရ တစ်ပြပြ
- ၃။ မျောက်လက်မှာ၊ မီးစရရလို့၊
- ၄။ မျောက်လက်မှာ၊ အသပြာဆုံးရေ
- ၅။ မျောက်ကိုနန်းတင်၊ ပြည်ရွာမအီးချမ်း
- ၆။ မျောက်ပိုင်ကြောက်တေမြင်၊ ဖြဲခြောက်တေ
- ၇။ မဟိတောင်တ၊ ဟိကြောင်ကြရေ
- ၈။ မချီလို့သွားကြ၊ ရယ်ယောင်ထင်ရေ
- ၉။ မစားရဘဲ ညှော်ခံ အောင်ဗလမိကံ
- ၁၀။ မဆိုင်တစ်ဆိုင်၊ ကပိုင်သား ဒါးနုနုရှိင်
- ၁၁။ မိုးမမြင်လီမမြင်ဗျာယ်
- ၁၂။ မျက်စိထက်၊ ဝှားမတင်း
- ၁၃။ မဟိကေဝမ်းစာ၊ ဟိဂေတန်ဆာ
- ၁၄။ မျိုးကြားသစိမ်းဝင်၊ ပုပ်ကြားနချိုးဝင်
- ၁၅။ မောင်ကြီးမေတ္တာ၊ ချီးမေတ္တာ
- ၁၆။ မယားကိုသတ်၊ ဈေးကိုဖြတ်
- ၁၇။ မသာလဲတ၊ သာလဲတ
- ၁၈။ မနာလိုချချားဖက်၊ နာလိုဒပြုတ်ဖက်
- ၁၉။ မလာဥနှုတ်တေပိုင်၊ မနှုတ်လီကေ၊ ကင်စွန်းဆိတ်တေပိုင်ရာ ဆိတ်စားလီကတ်
- ၂၀။ မစားရစွာထက်၊ မဝစွာကခက်တေ
- ၂၁။ မယားဆရာ၊ လင်ငပြာ
- ၂၂။ မျက်ဖြူဆိုက်လီ၊ ဆရာကြိုက်လီ
- ၂၃။ မင်းကြီးအုန်းသီးစားစွာမှာ၊ ငလာအောင်ကြားကဆိမ်ဆိမ်လို့၊

၂၄ ။ မဟိစ္ဆာထက်၊ မသိစ္ဆာခက်တေ
 ၂၅ ။ မစွပ်ကေမဖြူ၊ မတူဂေမရ
 ၂၆ ။ မသက်မသာ ကာလနာ
 ၂၇ ။ မာရေသစ်လဲ ကျိုးလွယ်ရေ၊ တိုင်းရေမမာလဲ ကြံလွယ်ရေ
 ၂၈ ။ မတရာသား ဟန့်ဖို့အစား၊ ကျားမတုံးရာ ဆွဲလီဖို့
 ၂၉ ။ မကြားစဖူး ကြားစဖူး၊ ဆင်ပစမှာ နပျိုးဖူး
 ၃၀ ။ မင်းကြားငါ့လင်၊ ဘုရင်ငါ့ယောက်၊ သဘောသူကြီး ငါ့ဝရီး
 ၃၁ ။ မြို့သားကျွန်းရောက်၊ နွားခြံရာမှာ ခိုးဘောက်ဆောက်
 ၃၂ ။ မျက်စိမှာရီ၊ နားမှာဆီ၊ ဒန္တိမှာဆား၊ ဝမ်းမှာယျား
 ၃၃ ။ မပီးချင်ဂေမဟိ၊ မလားချင်ဂေမသိ
 ၃၄ ။ မျက်နှာမရ၊ ခကျောက်ကျ
 ၃၅ ။ မခေါ်ချင်ဂေလွတ်တေ၊ မတော်ချင်ဘဲမလွတ်
 ၃၆ ။ မြို့မြို့ချင်း မြို့မြင်ရေ
 ၃၇ ။ မင်းကြား ကျွဲရီမှာ၊ ဝင်လားခရေပိုင်
 ၃၈ ။ မိုးယိုးဝါးစွတ်၊ လူယိုးဝါးငတ်
 ၃၉ ။ မယားကိုချစ်ကေ၊ လူနန့်မယုံ
 ၄၀ ။ မယားကို မနိုင်စီဂေ၊ မင်းကိုမပြိုင်လီဂေ
 ၄၁ ။ မုသားမပါ၊ လက်မချော
 ၄၂ ။ မမာမှာ ရက္ကန်းနန့်၊ ယောက်ျားမှာ စာတန်းနန့်၊ ဘောရိတ်ပစ်တေ
 ၄၃ ။ မိတ်ထက်ဝက်ခြင်း၊ လူလင်မယား၊ မင်းထားဥစ္စာ မကိုင်ရာ
 ၄၄ ။ မပြည့်ရေအိုး၊ ဘောင်ဘင်ခတ်တေ
 ၄၅ ။ မသာတစ်ခါ၊ ကျောင်းဆယ်ခါ

(သ)

၁ ။ ယောက်ခမသိစ္ဆာနန့်၊ ငရုစူးစွာနန့်က တတိကျရေ
 ၂ ။ ယားစွာမှာ၊ လာခြစ်တေပိုင်
 ၃ ။ ယင်းသူ့စကား၊ လေးနန့်စား
 ၄ ။ ယောက်ျားကြံ၊ သံလဲမထွက်
 ၅ ။ ယတြာကောင်း၊ မင်းလောင်းတောင်မပေါ်နိုင်

(ရ)

၁ ။ ရောက်မလက်ခြင်းကို၊ မှိုဟင်းခူးခါကပင် သိယင်
 ၂ ။ ရင်လောက်တင်မှာ၊ ခါးလောက်ကျရေ
 ၃ ။ ရီမမြင်ခင်ကပင်၊ လောပင်ရေ
 ၄ ။ ရီမြင်မှာ၊ လောပင်ရေ
 ၅ ။ ရဲရေကျား၊ ခုတ်မှကျရေ
 ၆ ။ ရွာသားညီ၊ နွားခွတ်စား
 ၇ ။ ရူးကွန်ဆောင်လို့၊ ဝအောင်စားရေ
 ၈ ။ ရူးကွန်ဆောင်လို့၊ အိမ်ရှိမှာချီးစိုက်တေ
 ၉ ။ ရွာကိုလဲမလို၊ လိုစွာကိုလဲမရ
 ၁၀ ။ ရီမှာအဆုံး (တုံး)၊ ကုန်းမှာတစ်ဝက်
 ၁၁ ။ ရှိလောင်ပွန်းမှာ၊ ခွီးသွီးဖြန်းရေ
 ၁၂ ။ ရန်လိုခလို၊ အောက်စဖို့

၁၃ ။ ရီမှာလဲ အရိုးမဟိ၊ မင်းမှာလဲ အမျိုးမဟိ
 ၁၄ ။ ရန်ကိုဆို၊ ဂြိုသွီးလို့ ရာနီရေ
 ၁၅ ။ ရှက်စနန့်၊ ဘာယီခေါ်ရေ
 ၁၆ ။ ရခိုင်ဇာလောက်ဖြောင်၊ ဖြောင်၊ ချင်းကောက်စွာလောက်ရာဟိရေ
 ၁၇ ။ ရခိုင်မှာမယား၊ အောက်သားမှာဖရားကို ရွှေဆင်ရေ
 ၁၈ ။ ရခိုင်ပျော်ဂေပုလင်းနန့်၊ ကုလားပျော်ဂေတေးခြင်းနန့်
 ၁၉ ။ ရာကိုရာမြင်ရေ၊ ထောင်ကိုကားမမြင်
 ၂၀ ။ ရီမဟိရေကန်၊ ဆန်မဟိရေစပါး၊ တရားမဟိရေမင်း၊ အစိုးမဟိရေမီးပိုင်၊ ဇာလဲအသုံးမကျ
 ၂၁ ။ ရောဂါများအားကြီးဂေလဲ မသိနိုင်ဗျာယ်၊ ကြီးထူအားကြီးဂေလဲ မပူနိုင်ဗျာယ်
 ၂၂ ။ ရှုံးတုံမြတ်တုံတစပ်ကန်၊ မယုံဂေစမ်းပြာကျလမ်း

(လ)

၁ ။ လူများဂေ၊ ချီးများရေ
 ၂ ။ လပျက်ဆွမ်းတင်၊ လပျာတင်မလုပ် ။
 ၃ ။ လူဖြောင်၊ စိတ်တိုရေ
 ၄ ။ လူတည်ကျင်၊ မခင်လီဂေ
 ၅ ။ လမ္ဗဲ၊ နတ်မြင်ရေ
 ၆ ။ လူနန့်ပေါင်း၊ ကောက်ညှင်းပေါင်းတောင်မကောင်း
 ၇ ။ လူမပေါ်ခင်၊ ချီးပေါ်ရေ
 ၈ ။ လူကိုခါ၊ စပ်ကေ၊ ကျွန်စိပ်ပေါက်တယ်
 ၉ ။ လူပြောစကားနန့်၊ ခွီးဟောင်ရေ
 ၁၀ ။ လူမရောက် မြင့်၊ မိုရ်တောင်၊ ခွီးမရောက် အိမ်မောက်ခေါင်
 ၁၁ ။ လူပိုင်သျှင်ပိုင်ဗျာ (လူလဲမဟုတ် သျှင်လဲမဟုတ်)
 ၁၂ ။ လူမရောက်သိ၊ ကတိုးသိရေ
 ၁၃ ။ လူရတတ်ဝတ်ကေရွှေ၊ ဆင်းရဲသားဝတ်ကေ ကြီးထင်ရေပိုင်
 ၁၄ ။ လူချီးနန့် ဝက်မွီးစပ်စွာရာ
 ၁၅ ။ လောင်းအတို လှော်ခက်တေ၊ လူအတို အပြောခက်တေ
 ၁၆ ။ လားလီရာမှာ ကြောင်နဲ့သာ
 ၁၇ ။ လုပ်စားဂေမိုးခေါင်၊ ခိုးစားဂေခွီးဟောင်ရေ
 ၁၈ ။ လက်သာမြင်၊ လက်သည်းရှည်ရေ
 ၁၉ ။ လဲစွာကို တစ်ခါ၊ ဖိထောင်းသိရေ
 ၂၀ ။ လက်သဲကိုဆိတ်ကေ၊ လက်ထိပ်နာရေ
 ၂၁ ။ လက်ညှိုးမကောင်း လက်ညှိုးကိုဖြတ်၊ လက်မမကောင်း လက်မကိုဖြတ်
 ၂၂ ။ လိပ်ကြုံစွာ လိပ်ရာသိရေ
 ၂၃ ။ လောင်းကခြောက်လံ၊ ပေါင်းခြောက်လံ
 ၂၄ ။ လမ်းကိုထားလို့၊ ကြောင်းကလားရေလူစားရာ
 ၂၅ ။ လူအိမ်လားနွား တရားပါ၊ လူအိမ်လားသား စကားပါ
 ၂၆ ။ လက်ပံပင်မှာ ဇရက်ကျကျလို့၊ ကျွကျက်ရိုက်နီရေ
 ၂၇ ။ လ ပ ကကန့်ပိုင် အခွံရာ
 ၂၈ ။ လှုပ်တိုင်းလည်းနှုတ်မရ၊ လော့တိုင်းလည်း ကြံမရ
 ၂၉ ။ လူရိုးသချိုင်းမှာ
 ၃၀ ။ လူပျိုပိုးကေ လမ်းလျှောက်တေ၊ ဝါကြီးပိုးကေ အိမ်ကိုရောက်တေ
 ၃၁ ။ လူများ ငကြီးငအုပ်စားခါ အသံမကြား၊ ငရိုငရုံးမတစ်ကောင်ရ တဂျာဂျာနန့်
 ၃၂ ။ လည်ရာမှာ၊ ပင်ကာအထက်က ဘု

၃၃ ။ လ ပ လကျယ်၊ လုပ်မနီဂေ၊
၃၄ ။ လူကိုမကောင်း၊ မကြံကောင်း၊ မကောင်းကိုယ်မှာ၊ ပြီးလို့ဝင်ရေ
၃၅ ။ လူပါးကအပ်တစ်ချောင်းယူကေ၊ ကိုယ်ပါးက ပေါက်ဆိန်တစ်လက်ပျောက်တေ

(ဝ)

၁ ။ ဝါးတစ်ရာလူတစ်ရာ
၂ ။ ဝက်မျက်နှာ၊ တရုတ်မကြည့်နိုင်
၃ ။ ဝမရှိဘဲ၊ ဝိမလုပ်လီဂေ၊
၄ ။ ဝက်ထီးအားကိုး၊ မလုပ်လီဂေ၊
၅ ။ ဝကင်းပူ၊ ရပူကျကျလို့၊
၆ ။ ဝက်သားကင်မောင်သျှင်ဖို့၊ ငခြောက်လှန်းကျကန်းဖို့၊
၇ ။ ဝက်နဘင်းစွယ်၊ အားကိုးမိလို့၊ အိမ်ပြာကျရေ
၈ ။ ဝိနည်းတတ်ကေ၊ ကြက်သတ်စားရေ
၉ ။ ဝါခေါင်လမှာ မြစ်မှာလဲ လှိုင်းတစ်လုံးလျော့ရေ၊ မြို့ကြီးမှာလဲ ငြိုးမတဝပ်စာ သွံရေ
၁၀ ။ ဝက်သားမစား၊ ဝက်ရေသောက်တေ
၁၁ ။ ဝီးမှာတသက်သက်၊ ပါးမှာတကြက်ကြက်

(သ)

၁ ။ သိရာသီစီ၊ မမြင်စီကေ၊
၂ ။ သခိုးလက်က၊ သဝှက်လုရေ
၃ ။ သစ်နှစ်ပင်ကြား ဝါးပျစ်တေ၊ အိမ်တွင်ရန်များ ဧည့်ပျစ်တေ
၄ ။ သီဖို့နွား တောစယောင်ရေ
၅ ။ သီရာသီရေ၊ ဝမ်းကျမတန်၊
၆ ။ သီလခရေသားလဲ အလှပ၊ လွတ်လခရေငါးလဲ အကြီးသန်
၇ ။ သားသီလင်ဆုံး၊ ကုန်ရှုံးကြီးတင်၊ လိုလင်မရ သူတော်မ
၈ ။ သံကိုခွတ်လို့ မဲသားမတက်၊ ရီကိုခွတ်လို့ အရာမမြင်
၉ ။ သားသမီးမကောင်း မိဘအခေါင်းကိုရောင်း
၁၀ ။ သဘောပျက်ရာမှာ ချိုင့်ပေါင်ဟင်း ရောင်းလို့ မမှီဗျာယ်
၁၁ ။ သျှင်ကြီးလာလဲသတ်၊ သျှင်သျှောလာလဲသတ်
၁၂ ။ သခိုးတညည့် အိပ်ပျက်ကေ၊ အိမ်သျှင်ဆယ်ညည့် အိပ်ပျက်တေ
၁၃ ။ သခိုးမယား မငိုဝန့်၊
၁၄ ။ သူ့အရိုးနန့် သူ့ကိုထိုးရေ
၁၅ ။ သိကြားမင်း မြှားသုံးစင်းနန့် ကယ်လို့ တောင်မရရေသား
၁၆ ။ သိကြားလက်ချ နတ်လက်ချ
၁၇ ။ သစ်ကြားဝါးပျစ်မလုပ်ရ
၁၈ ။ သွားနန့် ဆံပင် အညီမဟိ (အနီမဟိ)
၁၉ ။ သူများအတွက်၊ ငါးဝက်ဝမ်းကျ
၂၀ ။ သိရေလူကိုရာ လိမ်လို့မရ၊ ရှင်ရေလူကို တစ်ခါမရ တစ်ခါရရေ
၂၁ ။ သတိမမူဂေ၊ ဆင်ကိုလဲ၊ ခလုပ်တိုက်တေ
၂၂ ။ သစ်ကြီးအမျက်၊ အပြင်မထွက်
၂၃ ။ သုံးလင်ပြောင်းရေ မိနာလဲ လင်မမြ၊ သုံးကျောင်းပြောင်း ဘုန်းကြီးလဲ ကျောင်းမမြ
၂၄ ။ သဗြိကန်မှာ သင်္ကြန်ကျကျလို့၊ နီနီလဲ တရောင်းရောင်း ညည့်လဲ တရောင်းရောင်း

(ဟ)

- ၁။ ဟရေသိကပင်၊ သျှာသျှာကို မြင်စွာရာ
- ၂။ တောင်ရေခွီးလဲမကိုက်၊ ကြိုးရေခိုးလဲမရွာ၊ ငြိုးရေလင်လဲမသတ်
- ၃။ ဟန်ကိုယ်ဖို့၊ မာန်သူဖို့
- ၄။ တောင်းလောင်းထိုင်နိန်ပြီးကေ၊ ပေါင်ပေါ်ပေါ်ရေလို၊ သရော်နိန်ရေပိုင်

(အ)

- ၁။ အပြိုမနိုင်၊ နရွက်ကိုင်
- ၂။ အဖသျှစ်သောင်း၊ သားကိုးသောင်း
- ၃။ အိမ်မှာလိုကား၊ လောင်းမှာစရာ၊ လှည်းမှာဝင်ရိုး
- ၄။ အဖထက်၊ သားတစ်လကြီးရေ
- ၅။ အကြိစပ်သန်၊ ရန်ဖြစ်တေ
- ၆။ အကြိစပ်နန်၊ ကျင်ဖြစ်တေ
- ၇။ အရူးကို နှင်းတော တိုးတိုးလို့
- ၈။ အရူးလနပ်၊ ငွေတစ်မတ်တောင် စိတ်ကမှတ်
- ၉။ အရူး စုံးဖမ်းဖမ်းလို့
- ၁၀။ အရူးဆယ်ခွန်းပြော တစ်ခွန်းမှန်ရေ
- ၁၁။ အပြောမှာ ပုပ်လောက် ရှိလောက်၊ အလုပ်မှာ သိုက်ပွာတောင်မပြည်
- ၁၂။ အ ရေ န ရေ ပိုင်ပြင်လို့၊ အူကို နှုတ်ယူဖို့
- ၁၃။ အမောင်လဲ့ရောက်၊ ငါ့နွားပျောက်၊ အမောင်သမီး၊ ငါမယိုး
- ၁၄။ အသံကြောင်၊ ဖားသီရေ
- ၁၅။ အမိကိုးရွာလယ်ဂေ၊ သမီး ဆယ်ရွာလယ်ဖို့
- ၁၆။ အိမ်မှာဟိရေနွားလဲဂုတ်ပိ၊ လားရေနွားလည်းဂုတ်ပိ
- ၁၇။ အနတ္တလဲကိုယ်မဟုတ်၊ ဇာတ်သမလဲအပျိုမဟုတ်
- ၁၈။ အလုပ်မဟိ၊ ကြောင်ကိုရီချိုးရေ
- ၁၉။ အုန်းမှာအသပြာကပ်ကပ်လို့
- ၂၀။ အားကြီးရာ၊ အာပတ်မလာ
- ၂၁။ အားနာလို့၊ ဝမ်းကြီးရေ
- ၂၂။ အညှီဟိရာ၊ ယင်အုံရေ၊ အပျိုဟိရာ၊ လပျိုလားရေ
- ၂၃။ အရှက်မဟိ၊ ကြွစီကြွစဲ
- ၂၄။ အဆောက်ထက်၊ အမောက်သန်ရေ၊ ကျွန်ယေဖစား
- ၂၅။ အရိပ်ပြလိုတောင်၊ အကောင်မထင်
- ၂၆။ အိုရာအိုရေ၊ ပြိုမကျိုး
- ၂၇။ အနှောင်မလွတ်၊ အသွားမလွတ်
- ၂၈။ အကွပ်တစ်ချက်၊ လက်တစ်ချက်
- ၂၉။ အိမ်အိုဂေထောက်၊ လူအိုသောက်
- ၃၀။ အားမနာပါးမကျိုး၊ ယောက်ခမကို နဖားထိုး
- ၃၁။ အားနာကွန်ဆောင်လို့၊ ဝအောင်စားရေ
- ၃၂။ အိုးမလုံဂေ၊ အုံပွင့်ရေ
- ၃၃။ အနာများဂေသီ၊ မြို့များကေကြွ
- ၃၄။ အတို့မခံ၊ ရွှေပဇွန်ပိုင်
- ၃၅။ အဝီမစိကေ၊ မိုးကြိုးပစ်တေလတ်

၃၆ ။ အိပ်ကွန်ဆောင် လူကို၊ အနီးရောက်တေ
 ၃၇ ။ အိမ်ကလဆွီး၊ မောင်းကာကြီးရေ
 ၃၈ ။ အတတ်ကြီးလို့၊ ဘလူးဖြစ်တေ
 ၃၉ ။ အလှဆင်၊ မျောက်ဖြစ်တေ
 ၄၀ ။ အရိပ်မသိရေလို့၊ ကျားစာဖြစ်တေ
 ၄၁ ။ အစားမစဲ၊ အဝတ်လင်းကြဲ
 ၄၂ ။ အစားအသောက် မီးရောင်တောက်၊ ဝတ်ပါလီ ရပလီပေါက်
 ၄၃ ။ အသားထဲက၊ လောက်ဖြစ်တေ
 ၄၄ ။ အလှူတစ်ခုလုပ်ဂေ၊ ပိတ္တာတစ်ယောက်ဖြစ်တေ
 ၄၅ ။ အပင်မှာလဲ အနစ်နန့်၊ လူမှာလဲ အချစ်နန့်၊
 ၄၆ ။ အရူးသတ်လို့၊ အပြစ်မရ
 ၄၇ ။ အပေါင်ဆိုဂေ၊ အဖိုးမတန်
 ၄၈ ။ အလားဟိုမှ အလာဟိုရေ၊ အပီးဟိုမှ အယူဟိုရေ
 ၄၉ ။ အသားလိုလို့၊ အရိုးတောင်းရေ
 ၅၀ ။ အပွင့်ကောင်းဂေတစ်ခက်၊ အဆင်းကောင်းဂေ တစ်နွယ်
 ၅၁ ။ အိမ်ရှင်မကောင်း၊ အိမ်မကောင်း
 ၅၂ ။ အလိုကုံတုံ၊ အကြံလိုရင်း
 ၅၃ ။ အပြင်ဗန်းကိုရာမြင်ရေ၊ အတွင်းပူ လူမသိ
 ၅၄ ။ အပြင်ကမာန်ပါယောင်၊ ဝမ်းထဲက ပူချိုပူချို
 ၅၅ ။ အစိမှာ တစ်ခါ၊ အဆန်ထွက်သိရေ
 ၅၆ ။ အရှင်ကောင်းမှ၊ ကျွန်ဝမ်းဝရေ
 ၅၇ ။ အသိခေါက်ခက်၊ အဝင်နက်တေ

(၁၄) ရခိုင် တင်စားခေါ်သော စကားစုများနှင့် ရှင်းလင်းချက်များ

တိုက်ရိုက်ဒဲ့ဒီးမပြောဘဲ၊ တင်စားပြောလေ့ရှိသော စကားများကို ပါဠိစာပေတွင် ဥပစာဟု ခေါ်သည်။ ထိုတင်စားခေါ်သော စကားများမှာ လူတစ်ဦးတစ်ယောက်အား ကိုယ်အမူအရာ၊ နှုတ်အမူအရာ၊ စရိုက်၊ သွင်ပြင် လက္ခဏာများအား တင်စားခေါ်ဝေါ်ခြင်းများ၊ ဘိုးစဉ်ဘောင်ဆက် မျိုးရိုးအရ တင်စားခေါ်ဆိုခြင်းများ၊ တစ်ချိန်က တောသား၊ မြို့သားဟူ၍ ခွဲခြားစိတ် ရှိခဲ့ကြခြင်းဖြင့် မြို့ပေါ် လူတန်းစား များက တောရွာသားများ အပေါ် ရှုတ်ချ တင်စား ခေါ်ဆိုကြခြင်းများလည်း ရှိပါသည်။ ရှေးအခါက ရခိုင်တွင် တစ်ဦးနှင့် တစ်ဦး ဆဲရေး ပြောဆို ကြရာတွင် အထူးညစ်ညမ်းသော စကားများနှင့် ဆဲဆိုလေ့ မရှိကြပါ။ ဖော်ပြပါ တင်စား ခေါ်ဆိုကြသော စကားများအရ တစ်ဦးကို တစ်ဦး တင်စား ခေါ်ဆိုကြခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ သို့သော် အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည် အတိုင်း ပြောရိုး ပြောဆက်ရှိ၍သာ ပြောဆိုလေ့ရှိကြသော်လည်း ဇာကြောင် ခေါ်ဆိုခြင်း ဖြစ်သည်ကို မသိသူက များသဖြင့် ကိုယ်စကား ကိုယ်မသိသော စကားများ ဖြစ်နေပါ၍ ရှင်းလင်း ဖော်ပြလိုက်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

၁။ ငါးမန်း

ငမန်းဆိုသည် ငါးမှာ ကြောက်မက်ဖွယ် ကောင်းသော ငါးတစ်မျိုး ဖြစ်ပြီး၊ အဆိပ်အတောက် ပြင်းကာ၊ ညှိန့်ပြင်းသဖြင့် လူတိုင်း မစားကြပေ။ မြို့သားများက ယင်းငါးများကို ကျွန်းသား (တောသား)များသာ စားသည်ဟု နှိမ်ချပြီး ကျွန်းသား ငါးမန်းစားဟု တင်စားပြောဆိုကြခြင်းဖြင့် နောင်တွင် ကျွန်းသား ငမန်း ဟူ၍ တင်စား ခေါ်ဆိုခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ တောသား၊ မြို့သားဟူ၍ သွေးခွဲသော စနစ်တစ်ခုပင် ဖြစ်သည်။

၂။ ဆွေဖတ်

ငါးများကို တာရှည်ခံအောင် ဆားဖြင့် နယ်၍ ငါးဆမာ ပြုလုပ်ထားခြင်းဖြင့် ယင်း ဆားငါး၏ အသားများသည် နဂိုအသားနှင့်

မတူတော့ဘဲ ကြမ်းတမ်းနေခြင်းကို အစွဲပြုပြီး အကြင်သူ တစ်ဦးတစ်ယောက်၊ အကျင့်၊ အပြောအဆို၊ အမူအရာ၊ အနေအထိုင်များသည် ကြမ်းတမ်း ယုတ်မာသဖြင့် ထိုသူများအား ပုတ်၍ ဆားနယ်ထားသော ငါးဆပွတ် အသားများလို ကြမ်းတမ်းသည် ဟု တင်စား နှိမ်ချ၍ လူဆပွတ် ခေါ်ဆိုကြခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

၃။ ပြာတောင်းရွက်

အလွန် ဆင်းရဲ မွဲပြာသော သူတို့ကို တင်စား ပြောဆိုကြခြင်းပင်။ ဦးပုည၏ ကာကဝလ္လိယ ဝတ္ထု၌ မောင်နံ နှစ်ဦးတို့သည် အိမ်ဦးတွင် အရှင် ကဿပ မထေရ် ရိန္ဒ ဆွမ်းရပ်သော အခန်းတွင် "ကာကဝလ္လိယ၊ မွဲပြာကျ မောင်နံ၊ စံကြသည်အိမ်ဦး" ဟု ရေးစပ်ထားကြောင်း တွေ့ရပါသည်။ ပြာဆိုသည်မှာ မီးလောင်၍ တန်ဖိုး မရှိတော့ဘဲ ကျန်ရှိသော အရာ ဖြစ်သည်။ ယင်း အသုံးမဝင်သော ပြာတောင်းကို ရွက်နေသည်ဟု ဆိုလိုပါသည်။ တစ်စုံတရာမှ မရှိတော့သဖြင့် ပြာတောင်းကို ရွက်နေသည်ဟု နှိုင်းယှဉ် ပြောဆို ကြခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

၄။ ကွပ်စူး

ရခိုင်စကားဖြင့် လက်သမားတို့ သစ်တို့ကို ထိုးဖောက်ရာတွင် အသုံးပြုသော လွန်ကြီး အမျိုးကို ကွပ်စူးဟု ခေါ်ပါသည်။ ကွပ်စူးနှင့် သစ်များကို ထိုးဖောက် သကဲ့သို့ တစ်စုံတစ်ဦးသည် လူတစ်ယောက်နှင့် တစ်ယောက် ခိုက်ရန်ဒေါသ ဖြစ်စေရန် ကြားတွင် ထိုးဖောက်၍ တိုက်ဆွပေးသော သူများကို လူကွပ်စူးဟု တင်စားပြောဆိုကြခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

၅။ အင်းပုတ်

အသားမည်းသောသူများကို ယင်းသူ၏ အသားများသည် အင်းပုတ်ထမင်း (ငချိတ်ထမင်း) အရောင်လို မည်းပြာနေသည်ဟု နှိုင်းယှဉ်လျက် လူအင်းပုတ်ဟု တင်စားပြောဆိုကြသော စကားပင် ဖြစ်သည်။

၆။ ကိုင်းဖြတ်

အကိုင်းအခက်များကို ပိုင်းဖြတ်ထားသော သစ်ပင်တို့မှာ အသီး၊ အပွင့်၊ အရွက်များ ကင်းကာ၊ ငုံးတိတိဖြစ်နေ၍ ကြည်ရှုမကောင်းသော အသွင်ကို ဆောင်နေပါသည်။ ယင်းသို့ပင် တချို့လူတို့သည် စကားပြောရာတွင် အပြောခံရသော တစ်ဖက်သားတို့ အခံရခက်အောင် ငုံးတိတိ ပြောလေ့ရှိကြပါသည်။ ယင်းသို့ စကား အဆီအငေါ် မတည့်သော ငုံးတိတိ သစ်ပင်နှင့် ပုံနှိုင်းလျက် လူကိုင်းဖြတ်ဟု တင်စား ပြောဆိုကြခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

၇။ ပင်ထက်ခြောက်

သစ်ပင်တစ်ပင်သည် မလဲမပြိုဘဲ တစ်ခုခုကြောင့်ပင် ထောင်သေသွားကာ တစ်စစ ရောင်းလာပြီး၊ ခြောက်သွေ့ စိမ်းလန်းစိုပြေမှု မရှိနိုင်တော့ဘဲ ပင်ထက်ခြောက်ရောင်းလာသလို အကြင်သူ တစ်ဦး တစ်ယောက်သည် တစ်ခုခုသော ရောဂါ ဝေဒနာကြောင့် သွားရင်းစားရင်း သွေးသား မဖြစ်တော့ဘဲ တစ်စတစ်စ အင်အား ဆုတ်ယုတ်လာပြီး ပိန်ကြုံ လာသော သူများကို ယင်းပင် ထောင်သေ၍ ရောင်းနေသော သစ်ပင်ကို ပင်ထက်ခြောက်ဟု တင်စား ပြောဆိုကြခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

၈။ ဂိဏ္ဍးစား

အရှင်ဦးဥတ္တမ အစတွင်ခဲသော စကားတစ်ရပ် ဖြစ်သည်။ ဦးဥတ္တမ၏ နိုင်ငံရေး တရားပွဲတွင် ရဲအဖွဲ့ဝင်များသည် တာဝန်ဝတ္တရားအား အထက်မှ စေခိုင်းသည့် အတိုင်း ဆရာတော်၏ ဟောပြောချက်များကို ရေးမှတ်ရန် အရပ်ဝတ် အရပ်စားများနှင့် လျှို့ဝှက် ရောက်ရှိလေ့ ရှိပါသည်။ ယင်းခေတ် အချိန်တွင် ပုလိပ်တစ်ဦး၏ လစာမှာ ၈ ကျပ် ၈ မူးသာ ရရှိသေးရာ ဆရာတော်သည် မိမိ တရားပွဲတွင် လျှို့ဝှက်ရောက်ရှိနေသော ရဲများကို တမင်တကာ လှောင်ပြောင်သည့် သဘောဖြင့် ရှစ်ကျပ် ဂဏန်းကို ဂငယ်ချည်းသို့ ပြောင်းကာ (မိ ၈မူးမှ ဂိဏ္ဍးဟူ၍) ပြောဆိုကာ ရှစ်ကျပ် ရှစ်မူးစားကို ဂိဏ္ဍးစားဟု ပြောင်လှောင် တင်စားပြောဆိုခဲသော စကားပင် ဖြစ်သည်။

၉။ ဝိုင်းစတုတ်

ကားသမားလောကမှ ပြန်ထွက်လာသော စကား တစ်ရပ်ပင် ဖြစ်သည်။ ကားကို အပေါ်က နှိုး၍ မရပါက သံကိုင်းတုတ်၍ နှိုးရသဖြင့် စက်ခလုတ် နှိပ်ပြီး အလိုလို နှိုး၍ မရဘဲ သံကိုင်း အကူရမှ နှိုးသည်ကို ပုံနှိုင်းကာ အကြင်သူ တစ်ဦးတစ်ယောက်သည် ဇာလုပ်ငန်းရပ်တွင် မဆို ပင်ကိုယ်၊ ဉာဏ်စွမ်း၊ ဇွဲ၊ သတ္တိနှင့် လုပ်ဆောင်ခြင်း မရှိဘဲ အစဉ်အမြဲ တစ်ခြား တစ်ယောက်အား အကူအညီ တောင်းဆို ပြုလုပ်တတ်သောသူကို လူဝိုင်းစတုတ်ဟု တင်စားပြောဆိုကြခြင်း ဖြစ်သည်။

၁၀ ၊ အာဒါ၊ နဂျာ

အာဒါဆိုသည်မှာ အိန္ဒိယစကား တစ်ခုဖြစ်ရာ၊ ပုလင်းတဝက်ကို လည်းကောင်း၊ ထက်ဝက်သော အလေးချိန်ကို လည်းကောင်း ခေါ်သည်။ အကြင်သူတစ်ဦးသည် အလွန် အ သည်၊ နသည်ကို ဆိုက ယင်းလူကို လူငယ်တစ်ယောက် (ဝါ) သာမန်လူတစ်ယောက်၏ အသိအလိမ္မာ ထက်ဝက်သာ ရှိသည် အဖြစ် သတ်မှတ်လျက် အာဒါဟု ခေါ်ဆိုခြင်း ပြုလေသည်။ ယင်းလေသံအရ နသည်ကို နဂျာဟု တင်စားပြောဆိုကြခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

၁၁ ၊ ဟတ္တရီကျသျှ

လုံးစေ့ ပတ်စေ့ အဓိပ္ပာယ်ပေါ်အောင် ရှင်းပြရန် အတော်ခက်ခဲသော စကား တစ်ရပ်ပင် ဖြစ်သည်။ ဤစကားမှာ အများအားဖြင့် မိန်းမကြီးများက (ယောက်ျားကလေး) ကွလေသျှ တို့အား ကရုဏာ ဒေါသဖြင့် ဆဲဆိုသော စကားတစ်ရပ် ဖြစ်လေသည်။ လူပျက်ကလေး၊ လူမိုက်ကလေးဟု ဆိုလိုသည်။ အပျက်အချော် နိုင်လှသည်ဟု ဆိုသည်။ ယင်း ဟတ္တရီကျသျှ ဟု ဆဲဆိုသည်မှာ၊ ဆဲသူတွင်လည်း ဒေါသမပါ၊ အဆဲခံရသူကလည်း ဒေါသမဖြစ်ဘဲ အပြုံးမပျက် ခံနိုင်ရည် ရှိသော တင်စားပြောဆိုသော စကားစု တစ်ရပ် ဖြစ်သည်။

၁၂ ၊ လီတဝတ်

အလွန် ပိန်ချိုးသော သူများကို လေတိုက်ရုံနှင့် လဲကျသွားမတတ် သဘော တင်စား ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ လီတဝတ်၊ လီတတိုက်ဟု ဆိုလိုသည်။ လီတခတ်မှ လီတဝတ်ဟု အခေါ် ပြောင်းလာသော စကားစု တစ်ခုပင် ဖြစ်သည်။ တစ်နည်း လေဝင်လေရှိုက်၊ လေရှု တစ်ခါခန့် လောက်သာ အင်အားရှိတော့သော သဘောဟု ယူဆနိုင်သည်။

၁၃ ၊ နနွင်းဘူးမှောက်တယ်

ရခိုင်စကားဖြင့် လိမ်ညာသည်ကို ဝါသည်ဟု ခေါ်သည်။ ယင်းကြောင့် တစုံတယောက် လိမ်ညာပြောသည်ကို နနွင်းဘူး မှောက်သည်ဟု ပြောဆိုခြင်းမှာ နနွင်း (ဆနွင်း)သည် အဝါရောင် ဖြစ်သဖြင့် ဝါသည်ဟု တိုက်ရိုက် မပြောဘဲ သွယ်ဝိုက်၍ တင်စားပြောသော စကား တစ်ရပ် ဖြစ်သည်။

၁၄ ၊ အရိပ်မကျ

တစ်စုံတစ်ယောက်အား တစ်စုံတစ်ခုမှ မသိရှိ၊ အရိပ်အမြွက်မှ မကျသည်ကို တင်စားလျက်၊ အကောင်အထည်ကို မဆိုထားဘဲ၊ အရိပ်အခြည်ကိုမျှ မထင်မမြင်သည်ဟု ဆိုသည်ကို အရိပ်မကျဟု ပြောဆိုကြခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

၁၅ ၊ မယူမ (သို့မဟုတ်) နတ်ကောင်း

ရခိုင်တွင် နတ်ကတော် မိန်းမများကို နတ်ကောင်းမ၊ ယောက်ျားများကို နတ်ကောင်း ဟူ၍ ခေါ်ဆိုကြသည်။ မိန်းမလျာ၊ ဂန်ဒူးများကိုလည်း နတ်ကောင်းဟု ခေါ်ကြသည်။ ဇာကြောင့်ဆိုသော် မိန်းမလျာများမှာလည်း နတ်ကတော်များလို ကန့်ကလျ နေတတ်ကြသဖြင့် ဖြစ်သည်။ ယင်းနတ်မ၊ နတ်ကောင်းမကို စွဲ၍ ရခိုင်ပြည်တွင် နာမည် ထင်ရှားသော မယူ မြစ်စောင့် နတ်သမီး (ရခိုင်အခေါ် မယူရှင်မ)အား ဆက်စပ်ယူသွားခါ မယူမ နတ်ကောင်းဟု တင်စား ခေါ်ဆိုကြခြင်း ဖြစ်သည်။

၁၆ ၊ ဘောက်ကတတ်

နေရာတကာတိုင်းတွင် မဆိုင်လည်းပြော၊ ဆိုင်လည်းပြော၊ မသိလည်းပြော၊ သိလည်းပြော၊ စကားတိုင်းတွင် တတ်သိနားလည်သယောင် ဝင်ရောက် စပ်စု ပြောဆိုတတ်သူများကို စကားတတ်၊ ဘောက်ကတတ်ဟု တင်စား ပြောဆိုကြခြင်း ဖြစ်သည်။

၁၇ ၊ ခေါင်းပေါင်းကျွတ်

ရှေးခေတ် ရခိုင်လူကြီးများသည် အသက် လေးဆယ်ကျော် ငါးဆယ်ခန့် ဆိုလျှင် ခေါင်းပေါင်း အမြဲ ပေါင်းလေ့ရှိပါသည်။ သို့သော် သေသေချာချာ ပေါင်းသည် မဟုတ်ဘဲ၊ ဖြစ်ကတတ်ဆန်း ပတ်ထားခြင်း ဖြစ်လျှင် အပေါ်သို့ အနည်းငယ် မော့ကြည့်ပါက ခေါင်းပေါင်း ကျွတ်ကျလေ့ ရှိပါသည်။ ယင်းကြောင့် ခေါင်းပေါင်း ကျွတ်ကျလောက်အောင် မော့၍ ကြည့်ရသော အမြင်ကို ခန့်မှန်းပြီး ခေါင်းပေါင်းကျွတ် မြင်သည်ဟု သတ်မှတ် ပြောဆိုကြသော စကားစု တစ်ခု ဖြစ်သည်။

၁၈ ၊ ငါးပိုင်းကိုင်းတင်

မိုးလကုန်၍ လယ်ကန်သင်းများတွင် ရေခမ်းခြောက်ချိန်၊ ငါးများသည် အခြားတစ်ဖက်တွင် ရေနံ့ရသဖြင့် ခုန်၍ ကူးလေ့ရှိပါသည်။ ယင်းအချိန်တွင် လူများသည် ခုန်တက်နေကြသော ငါးများကို စားနှင့် လိုက်ရုတ်ကြရတွင် တချို့ ငါးများမှာ နှစ်ပိုင်းပြတ်သွားပြီး ကန်သင်းပေါ်တွင် ပေါက်ရောက်လျက်ရှိနေသော အပင်များတွင် တင်ရှိနေသဖြင့် ယင်းသို့ ရေတွင်လည်း မကျ၊ ကုန်းတွင်လည်း မတင်၊ သစ်ကိုင်းပေါ်တွင် တင်နေသော ငါးပိုင်းများကို အကြင်သူ တစ်ဦး၊ တစ်ယောက်သည် ပညာ သင်ရန် အသက်အရွယ် ရှိပါလျက် ပညာလည်းမသင်၊ ဝမ်းရေးအတွက် အခြေခံပညာ မလုံလောက်၊ မပြည့်စုံ၊ လက်မှု ပညာလည်း မလုပ်တတ်ဘဲ ဟိုမကျ၊ ဒီမကျ ရခိုင်လို ဇရိုးဇက ဖြစ်နေသည်ကို ငါးပိုင်းကိုင်းတင် နေသည်နှင့် ပုံနှိုင်း၍ ငါးပိုင်းကိုင်းတင်ဟု တင်စား ပြောဆိုကြခြင်း ဖြစ်သည်။

၁၉ ၊ ဗီရှပ်တရာမ

ဗီရှပ်တရာ ဆိုသော ငါးအမျိုးမှာ တော်တော်နှင့် မသေဘဲ၊ အလိုလိုနေရင်း လှုပ်နေတတ်သဖြင့် လျှပ်ပေါ်လော်လီသော မိန်းမအား ငါးနှင့် တင်စား၍ တင်စား ပြောဆိုကြခြင်း ဖြစ်သည်။

၂၀ ၊ ဂျင်ပင်ကာ

ဂျင်မှာ ထိုးလိုက်သည်၊ ချက်ချင်း၊ ပင်ကာမှာ ခလုတ်နှိပ်လိုက်သည်၊ ချက်ချင်း လည်ပတ်နေသကဲ့သို့ အကြင်သူ တစ်ဦးတစ်ယောက်သည် ဇာအရာ ကိစ္စတွင်မဆို ကျင်လည် လည်ပတ်သည်ကို တင်စားပြီး ပြောဆိုခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ လည်သည်ကို ရခိုင်လို မွိုန်သည်ဟု ခေါ်ပါသည်။ အလွန် လည်ပတ်သောသူကို ကြိုးမပါဘဲ မွိုန်ရေဂျင် ဟူ၍ ပြောဆို ကြပါသည်။

၂၁ ၊ လက်ခတ်မကျ

ရခိုင်မုန့်တီသည် မုန့်လက်ဆောင်းသည်များတွင် ဟင်းရည်ခတ်ရန် အုံးမှုတ်(မာလာခွံ) ငယ်ငယ်တွင် ဝါးခြမ်းကို လက်တစ်ကိုင် တပ်လျက် ပြုလုပ်ထားသည်ကို ရခိုင်လို လက်ခတ်ဟု ခေါ်ပါသည်။ ရောင်းသော သူသည် စားသောက်သူများနေ၍ မနားတမ်း ဟင်းရေခတ်နေရသဖြင့် လက်ခတ်ကို လက်ကမချဘဲ ရှိသည်ကို ပုံနှိုင်း၍ အရောင်းအဝယ် ကောင်းသည်၊ စည်စည်ကားကား ဖြစ်နေသည်ကို (တစ်နည်း) အရောင်းကောင်း၍ လက်မလည်နိုင် ဖြစ်နေသည်ကို လက်ခတ်မကျဟု တင်စား ပြောဆိုကြခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

၂၂ ၊ ရီမရော

နီရောင်းစားသော သူများသည် မိမိတို့ နီတွင် ရေရောရောင်းလေ့ ရှိကြသဖြင့် မစစ်မှန်သည် နီကများလေသည်။ ယင်းကြောင့် ရောင်းဝယ်မှု ပြုလုပ်ရာတွင် ရောင်းသူက မိမိ ပစ္စည်း အမျိုးမှန် အစစ်ဖြစ်ကြောင်း ပြောဆိုရာတွင် ရေမပါသော နီစစ်နှင့် ပုံနှိုင်း၍ ရီမရောဟု တင်စား ပြောဆိုကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

၂၃ ၊ အစိမ်း (ဂြိမ်း)

အင်္ဂလိပ်စကားမှ တိုက်ရိုက် ဘာသာပြန်ပြောဆိုကြသော စကားပင် ဖြစ်သည်။ ဥပမာ အင်္ဂလိပ် စကားတွင် မြင်းရိုင်းကို (Green Horse) ဟုခေါ်သည်ကို လည်းကောင်း၊ Green မှာ အစိမ်းရောင်ကိုလည်း ခေါ်ဆိုပါသည်။ ယင်းကြောင့် လူထူးလူဆန်း စသည်တို့ကို လူစိမ်း၊ အစိမ်းငြိမ်းဟု ခေါ်ဆိုကြခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

၂၄ ၊ ရာဝင်ဒေါ

အရက်အများ သောက်နိုင်သော သူများကို တင်စားပြောဆိုသော စကားပင် ဖြစ်သည်။ ဒေါဆိုသည်မှာ စဉ်းအိုးကြီးကို ဆိုပါသည်။ ဒေါကြီးတွင် ရေထည်၍ တော်တော်နှင့် မပြည့်နိုင် သကဲ့သို့ အကြင်သူ တစ်ဦးတစ်ယောက်သည် တော်ရုံတန်ရုံသောက်၍ မမူးသဖြင့် သူ့ခန္ဓာကိုယ်တွင် ရာဝင်ဒေါလို အရက်တွေ ထည်နိုင်သည်ဟု ပုံနှိုင်းတင်စား ပြောဆိုကြခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

၂၅ ၊ ဘောက်သာ

ရခိုင်စကားဖြင့် ပုံနှိုင်းအိတ်ကို ဆလာအိတ်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဘောက်သူဟူ၍ လည်းကောင်း ခေါ်ကြပါသည်။ ဘောက်သာမှာ ဘော်ဆာဆိုသော အိန္ဒိယစကားမှ ဆင်းသက်လာသော စကားတစ်ရပ် ဖြစ်သည်။ ဤ စကားစုမှာ ဖဲသမားလောကမှ ဆင်းသက်လာသော စကားတစ်ရပ် ဖြစ်သည်။ ဘောက်သာတွင် ငွေအပြည့် ထည့်လျက် လိုသလောက် ထုတ်ယူသုံးစွဲ နေသကဲ့သို့ အကြင်သူ တစ်ဦးတစ်ယောက်သည် ဖဲခိုင် ခံပြီး အရမ်းမဲ လျော်နေသဖြင့် ဘောက်သာတွင် ငွေအပြည့် ထည့်ပြီး ထုတ်ပေးနေသည်ဟု ပုံနှိုင်း ပြောဆိုကြခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ယင်းနောက် အကြင်သူ တစ်ဦးတစ်ယောက်သည် အိတ်ထဲမှ ငွေများကို စိုက်ထုတ်လျက် အရမ်းမဲ

ကျွေးမွေး စားသောက်နေသည်ကိုလည်း ဘောက်သာ ကျနီရေဟု တင်စား ပြောဆိုကြခြင်း ဖြစ်သည်။

၂၆ ၊ သံသဝိတ်

ဘုန်းကြီးကျောင်းသားမှ တဆင့် ကျောင်းမှ ရွာသို့ ပြန်နဲ့လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ရှေးခေတ်က ဘုန်းကြီးကျောင်းသားများတွင် သပိတ်များနှင့် စားလေ့ရှိကြပါသည်။ သံသဝိတ်မှာ ရိုးရိုး သပိတ်ထက် ကြီးသဖြင့် ဆွမ်းလည်း အများ ပါဝင်လေ့ ရှိကြပါသည်။ ယင်းသံသဝိတ်ကိုမှ ရွေးယူ စားသောက် သဖြင့် အစားကြီးသော ကျောင်းသားအား သံသဝိတ်ဟု တင်စားခေါ်ဆိုရာမှ ရွာသို့ ကူးလာကာ အစားကြီးသော သူများကို သံသဝိတ်ဟု ခေါ်ဆိုကြခြင်း ဖြစ်သည်။

၂၇ ၊ လင်းပြန်မသား

အဓိပ္ပာယ်မသိသော သူများအနေဖြင့် နာကျဉ်းဖွယ်ရာဟု သိမည်မဟုတ်သော်လည်း နားလည်သော သူများ အဖို့ကား အလွန်နာကျဉ်းဖွယ်ရာ စကားပင် ဖြစ်သည်။ ညလုံးပျောက်၍ နံနက်လင်းမှ ပြန်လာ သဖြင့် လင်းမှ ပြန်လာ၍ လင်းပြန်မ ဟု ခေါ်ဆိုသော မိန်းမများ၊ မိမ္မပေါ၊ မိမ္မရွှင်၊ ပြည်တန်ဆာမသာ ဖြစ်သည်။ ယင်းကြောင့် ရခိုင်လို ဗမာသားဟု တိုက်ရိုက် မဆဲဘဲ သွယ်ဝိုက်လျက် လင်းပြန်မသားဟု ပြောဆိုသော စကားတစ်ခု ဖြစ်သည်။

၂၈ ၊ သုံးပွာ

ရခိုင်တွင် လေးပုံတစ်ပုံကို တစ်ပွာ၊ ထက်ဝက်ကို သိုက်ခွဲ၊ လေးပုံသုံးပုံကို သုံးပွာ၊ တစ်သိုက်ဟု သတ်မှတ်ကြရာတွင် ၅၀ သားကို ပိဿာခွဲ၊ ၇၅ ကျပ် ပိဿာ သုံးပွာဟု ခေါ်ပါသည်။ အကြင်သူ တစ်ဦး တစ်ယောက်သည် စိတ်ကောင်းစွာ မနံ့၊ ရခိုင်လို ခပုတ်ဆွို၊ ခပုတ်သွတ်၊ မြန်မာလို ရှူးပေါပေါလူများကို လူကောင်းဖြစ်ရန် လေးပုံတစ်ပုံ (တစ်ပွာ) လိုသေးသဖြင့် သုံးပွာဟု တင်စား ခေါ်ဆိုကြခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

၂၉ ၊ လူတည်ကျင်

ကြက်တောင်သူများသည် လက်သတ်မွေးထားသော တည်ကြက်များနှင့် တောကြက်များကို ဖမ်းယူလေ့ ရှိကြပါသည်။ ယင်းတည်ကြက်မျိုးကို တည်ကျင်ဟု ခေါ်ကြပါသည်။ အကြင်သူ တစ်ဦးတစ်ယောက်သည် တံစိုးလက်ဆောင် ယူ၍ သော်လည်းကောင်း၊ ကိုယ်လူမျိုး၊ ကိုယ်ဘာသာကို မခင်တွယ်ဘဲ သစ္စာဖောက်ခါ အမျိုးဘာသာ နှစ်နာစေရန် ပြုလုပ်သော လူမျိုးနိုင်ငံ သစ္စာဖောက်များကို ကြက်များတွင် တည်ကျင်ခေါ်သကဲ့ တည်ကျင်ဟု ရှုတ်ချခေါ်ဆိုသော စကား တစ်ခုပင် ဖြစ်သည်။

၃၀ ၊ ဘောင်းဖောက်တက်တေ၊ အာဂါလီဆောင်ရေ

ယင်းစကားများမှာ စွန်လွှတ်ကစားခြင်းမှ ဆင်းသက်လာသော စကားစုများပင် ဖြစ်ပါသည်။ စွန်ဖြတ်ကြရာတွင် ပြတ်သော စွန်သည် ရခိုင်လို လွန်သော စွန်သည် တစ်ခါတစ်ရံ အောက်မှ လေတိုက်ခတ်ပြီး အပေါ်သို့ မြောက်တက်သွားသည်ကို ရခိုင်လို ဘောင်းဖောက်တက်တေ၊ အာဂါလီဆောင်ရေဟု ခေါ်ပါသည်။ အကြင်သူ တစ်ဦးတစ်ယောက်သည် မိမိ နဂိုရှိသည့် စီးပွားရေး အခြေအနေသော် လည်းကောင်း၊ ရာထူး ရာကန် တိုးတက်သွား၍ သော်လည်းကောင်း၊ မိမိ ခံရင်းဘဝကို မတွေးတော့ဘဲ ဂုဏ်မာနတက်ခါ ရခိုင်လို မိုးမြင်၊ လီမြင်၊ မြန်မာလို အောက်ခြေလွတ်သွားသည်ကို တင်စားခေါ်ဆိုသော စကားစုများပင် ဖြစ်ပါသည်။

၃၁ ၊ လူဂန်းဒူး

လူဂန်းဒူးဆိုသည်မှာ မြန်မာလို လူ့ခွစာ လူမျိုးပင် ဖြစ်သည်။ ဇာလုပ်ငန်းရပ်၊ ဇာစကားရပ် သို့မဟုတ် ဘာအမှုကိစ္စ မဆို၊ မည်သူနှင့်မှ ပြောဆိုလုပ်ကိုင်၍ တည်သည်မဟုတ်ပေ။ မဆီမဆိုင် တစ်နည်းမဟုတ်လျှင် တစ်နည်း ခွကျကျ ပြောဆို လုပ်ကိုင်တတ်သော လူစားမျိုး ဖြစ်သည်။ ယင်းသို့ ကျွန်ုပ်တို့ ထရဲရက်လို၊ မရ (ကျည်ပွေ့ကို ထရဲရက်လို၊မရ) သည် လူစားမျိုးကို ဂန်းဒူးဟု တင်စား ပြောဆိုသော စကားပင် ဖြစ်သည်။

၃၂ ၊ ခဲခတ်

ရခိုင်လို အကြွေအတု ပြုလုပ်ထားသည်မှာ (ငါးပြားစေ့၊ ဆယ်ပြား၊ မတ်စေ့၊ ငါးမူးစေ့) စသည်တို့ကို ခဲခတ်ဟု ခေါ်ပါသည်။ ယင်းအတု ပြုလုပ်ထားသော အကြွေများမှာ သုံးမရသဖြင့် အသုံးမဝင်သလို အကြင်သူ တစ်ဦးတစ်ယောက်သည် ပွဲလမ်းသဘင်များတွင် ဖြစ်စေ၊ အခကြေးငွေ မပေးဘဲ စီးနင်း ဝင်ရောက် ကြည့်ရှုတတ်သော သူများကို တန်ဖိုးမရှိ၊ အသုံးမဝင်သူ စု၍ ခဲခတ်ဟု တင်စားပြောဆိုကြခြင်း ဖြစ်သည်။

၃၃ ။ ဗန်းပြရေ

ဈေးရောင်းသူများသည် မိမိရောင်းကုန်များကို မြင်နိုင်ရန် ဗန်းတောင်း၊ ဗန်းခံများတွင် ခင်းကျင်း ပြသလေ့ ရှိသည်မှ ဆင်းသက်လာခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ အကြင်သူ တစ်ဦးတစ်ယောက်သည် မိမိတွင် ရှိသည်၊ ဝတ်စားတန်ဆာ ပစ္စည်းများကို လူတကာအား မြင်အောင် ပြသပြီး၊ ကြွေးဝင်တတ်သည်ကို ကုန်ရောင်းသူများ ဗန်းတောင်း၊ ဗန်းခံထဲတွင် ပြသသကဲ့သို့၊ ပြသသည်ဟု ဗန်းတောင်း၊ ဗန်းခံကို အစွဲပြုကာ တင်စား ပြောဆိုကြခြင်း ဖြစ်သည်။

၃၄ ။ ဟောင်းဒင်ချေ

ဆယ်ကျော်ပတ်ဝန်းကျင် ရှင်လိင်ပြန် အရွယ်များကို ခေါ်ပါသည်။ ထိုအရွယ် ပတ်ဝန်းကျင်မှာ ရှင်သာမဏေ ပြုလုပ်လေ့ရှိရာ ရှင်လိင်ပြန်လျှင် ခေါင်းတုံး (ဂတုံး)ကို ခေါင်းပေါင်း ပေါင်းထားသည်ကို အစွဲပြုပြီး၊ ဟောင်းဒင်ချေဟု ခေါ်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ရှေးရခိုင်တွင် ဓလေ့ထုံးစံတစ်ရပ်မှာ ထောင်မှ လွတ်လာသော သူများသည် ဂေါင်းရိတ်ပြီး၊ ဂတုံးပြောင်ပြောင်နှင့်သာ အိမ်သို့ ဝင်ရသည်။ ထိုသူများသည် ဂေါင်းတွင် ဂေါင်းပေါင်း ပေါင်းမထားရချေ။ အခြား အကြောင်းတစ်ခုခုနှင့် ဥပမာ မမာမကျန်း ဖြစ်၍ ဂေါင်းရိတ်ရသူများမှာ ဂေါင်းတွင် အဝတ်စ တစ်ခုနှင့် သော်လည်း ပေါင်းထားရသည်ဟု ဆိုပါသည်။

၃၅ ။ တာယာ

လူနင်းမြင်းကျားကို ခေါ်ဆိုခြင်းပင်၊ မော်တော်ကား၊ စက်ဘီး တာယာသည် လည်းကောင်း၊ အခြား ယာဉ်များမှ ဘီးတာယာတို့သည် လည်းကောင်း၊ စီးနင်းသူတို့၏ အောက်တွင် ရှိနေလေသည်။ ယင်းကြောင့် အကြင်သူ တစ်ဦးတစ်ယောက်သည် သူတကာအောက်တွင် ဖိနှိပ်ခံ ဘဝနှင့် နေရသည်ကို တာယာများနှင့် ပုံနှိုင်းကာ လူတာယာနှင့် တင်စား ပြောဆိုခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

(၁၅) ရခိုင် ပန်းဝှက်စကားများ

ပန်းဝှက် ကစားကြခြင်းမှာ ရခိုင် ရိုးရာ ယဉ်ကျေးမှု တစ်ရပ်တွင် အပါအဝင် ဖြစ်လေသည်။ ရှေးခေတ်အခါက ပန်းဝှက်တမ်း ကစားကြသည်။ အလေ့အထမှာ ကလေးများချည်း မဟုတ်ချေ။ အဖျို၊ လူပျို၊ တစ်ခုလပ်၊ မင်းကျွန်၊ မင်းကျွန်မ၊ မုဆိုးမကြီးငယ်တို့ပါ ကစားလာခဲ့ကြသည်။ မြန်မာအခေါ်အရ စကားထာ ဖွက်တမ်း ကစားခြင်း၊ ပဟေဠိလုပ်ကစားခြင်း၊ ဉာဏ်ကစားခြင်းပင် ဖြစ်လေသည်။

အားလပ်ချိန်များတွင် လည်းကောင်း၊ အိမ်မှု ဗာဟိရ လုပ်ငန်းများ လုပ်ရင်း လည်းကောင်း၊ ရက္ကန်းရက်၊ ဗိုင်းငင် လုပ်ကိုင်နေရင်း လည်းကောင်း ပန်းဝှက်တမ်း ကစားလေ့ ရှိခဲ့ကြသည်။ အိမ်နားပါးနီးချင်း တစ်အိမ်နှင့် တစ်အိမ် အော်ဟစ်၍ပင် ပန်းဝှက်တမ်း ကစားလေ့ ရှိကြပါသည်။

ပန်းဝှက်ကစားခြင်း သဘောမှာ အတွေးအခေါ် အယူအဆများ၊ စိတ်ကူး ကြံရည်ဖန်ရည် အစွမ်းအစများ ထက်သန်လာနိုင်သော ကစားနည်း တစ်ခုပင် ဖြစ်လေသည်။ ပန်းဝှက်ပုစ္ဆာ စကားများကို မည်သူက မည်သည် အချိန်တွင် စတင် စပ်ဆိုခဲ့သည်ကိုကား ဖြေဆိုရန် ခဲယဉ်းလှပေသည်။

ပန်းဝှက်တမ်း ကစားခြင်းများမှာ တစ်ဦးနှင့် တစ်ဦး ဉာဏ်စွမ်း၊ ဉာဏ်စ ပြိုင်ကြသည် ဟူ၍လည်း ဆိုနိုင်ပါသည်။

ရခိုင် ပန်းဝှက်ပုစ္ဆာများမှာ နေရာဒေသ၊ ရေမြေ၊ လူမျိုးဓလေ့ထုံးစံ ပြောရိုးပြောဆက်များနှင့် ဆက်စပ်လျက် အများအပြားပင် ရှိပါသည်။ ယင်းပန်းဝှက်တမ်း ကစားကြခြင်း များမှာလည်း တစ်စတစ်စ တိမ်ကောလုနီး ဖြစ်လာပေပြီ။ ရခိုင်ရိုးရာ ယဉ်ကျေးမှု တစ်ရပ် မတိမ်ကော မပျောက်စေလိုသည့် သဘောဖြင့် အနည်းအကျဉ်း တင်ပြလိုပါသည်။

ပန်းဝှက်တမ်းတွင် ပုံသဏ္ဌာန် သရုပ်ဟန်ကို ပြောဆို၍ ဝှက်သော စကားများဟု ဆိုလျှင် ဤသို့ ဖြစ်ချေ၏။

၁ ။ အိမ်တိုင်းအိမ်တိုင်း၊ ဗိုင်းတစ်ချပ်	-	စံကော
၂ ။ အိမ်တိုင်းအိမ်တိုင်း၊ ပဗိုင်းဆွဲ	-	နို့သီး၊ သားမြတ်
၃ ။ အိမ်တိုင်းအိမ်တိုင်း၊ ကြက်ချီးစု	-	နီးဝါး
၄ ။ အိမ်တိုင်းအိမ်တိုင်း၊ အချောတစ်ယောက်၊ ဂုတ်စုတ်စုတ်	-	ဆီမီးခွက်
၅ ။ ကလွေမချောဒေါင်တို၊ ခါးကြိုးလို	-	ကောက်လှိုင်းစည်း
၆ ။ ဆင်မကြီးဝမ်းခေါင်း၊ လောက်တစ်သောင်း	-	ထမင်းအိုး
၇ ။ ထိုပြည်မှာရောက်ကေအမဲ၊ အေပြည်မှာရောက်ကေအနီ	-	ဂဏန်းလုံး
၈ ။ စိုးကလာကေမမဲ၊ အိမ်ကိုရောက်ရဲရဲ	-	ဂဏန်းလုံး

၉။ အမြီရှစ်ချောင်း၊ ဘရနောင်း၊ အခေါင်းမပါ၊ ဘရချာ၊ ရှာပါလီဖီ၊ ဗလချီ	-	ဂဏန်းလုံး
၁၀။ ထိုပြည်ကလာရရဲ၊ အပြည်ရောက်မမဲ	-	မြေအိုး
၁၁။ အဝီးကလာ အရဲ၊ အိမ်ကိုရောက် မမဲ	-	မြေအိုး
၁၂။ အတောင်စိမ်းပြာ၊ ပျံလို့လာ၊ ဇာနည်ခေါ်လဲ၊ မလှအေး	-	မစိုင်းငှက်
၁၃။ ကွမ်းသီးလုံးကြီး၊ ပိုးမထိုး၊ မဟာရာဇာ၊ မင်းအမျိုး	-	စေတီ
၁၄။ သံတံခါး - ရိတ်ခါး၊ အလယ်ကောင်မှာ၊ သျှင်မသျှင်၊ လင်မယား	-	လျှာ
၁၅။ နို့ချဉ်တစ်အိုး၊ လက်မထိုး	-	မစင်ချေး
၁၆။ ငှက်ဝါသျှင်၊ မြို့မှာဥ	-	ဆွန်းဥ
၁၇။ နတ်မယ်အဝတ်၊ ရီမစွပ်	-	ပြိန်းဖက်
၁၈။ အဘိုးအိမ်နှင့်၊ အဘောင်အိမ်၊ ထုတ်ချင်းပေါက်	-	မီးမှုတ်ပြောင်း
၁၉။ ငမဲတင်၊ ငနီယက်	-	အိုးနှင့်မီး
၂၀။ လေးဘက်လေးစီ၊ ဒေါင်လေးဘက်၊ လေးဘက်လေးစပ်၊ နှင့်မျက်နှာငါ့စွာဟပ်-	-	ကြေးမုံမှန်
၂၁။ ငစရိုင်းသျှင်ဝမ်းပူ၊ အအူမဟိ	-	ရေအိုးခွက်
၂၂။ အဘုသျှင်တစ်ယောက်၊ ချီးလူးလူးနှင့်၊ ခုန်လို့နီ	-	ငရုပ်ကြိတ်ကျောက်သား
၂၃။ လျှာကပါယင်၊ စားဖို့မတတ်	-	ချိန်ခွင်၊ ရာဇု
၂၄။ ကြည်လီ၊ ဝီးလီ	-	နားရွက်
၂၅။ လိုင်ဖင်းပါယင်၊ မလှုပ်နိုင်	-	ရိတကောင်း
၂၆။ နှုတ်သီးပါယင်၊ မဆိတ်နိုင်	-	ရေခယား
၂၇။ ငါ့ပျဉ်ပက်လက်၊ တအောင်သွီးကေ၊ အရည်ထွက်	-	သနပ်ခါးကျောက်ပျဉ်
၂၈။ သုံးမျိုးဖုန်းဆိုး၊ ဝက်မတိုး	-	စားဖို့
၂၉။ အိမ်ထဲသင်းချိုင်း၊ လူမကြောက်	-	စားဖို့
၃၀။ အဘိုးပေါင်း ခေါင်၊ ပေါင်းကြီး၊ အဘိုးကို တက်မကြီး၊ အဘိုးထိုင် တင်ပျဉ်ကြီး -	-	ခုံလောက်
၃၁။ ကလေးမသျှင်တင်ကောက်၊ ရီမှာပျောက်	-	မျှားချိတ်
၃၂။ အဘိုးပြော သွားတစ်ရာ	-	ခေါင်းဖီး
၃၃။ အဘိုးအိမ်အောက် လောင်းတုံးမှောက်	-	အိမ်ရိပ်
၃၄။ အဘိုးသွားကြ၊ လွှဲ(ရွှဲ)ထမ်းပြီးရေ	-	ငါးမန်း
၃၅။ ဆူလို့ညံ့လို့၊ လုံထမ်းလာရေ	-	ခြင်ကောင်
၃၆။ ထိုရီအေရီ၊ လုံသုံးချောင်းနှင့်၊ ပြီးခရေ	-	ငစင်ရိုင်းငါး
၃၇။ လူရိုင်းတစ်ကောင်၊ လုံကျီသုံးစင်းနှင့်၊ ထိုးဖို့လာ	-	ငစင်ရိုင်းငါး
၃၈။ ရစ်ခါရစ်ခါ နီလီယင်၊ ပြီကေပြီကေ စားလီယင်	-	ပင်ကူ
၃၉။ ဆင်ပြောင်ကြီးငါးရာ၊ ရီသောက်လာ၊ မြီရာလည်းပျောက်၊ ရီလည်းနောက်	-	ဆန်ဆေးရည်
၄၀။ အပြင်ကကြည့်ကေ၊ အစူးတုံး၊ အထဲမှာ ကတိုးနှစ်	-	ဝိန္ဒသီး
၄၁။ လူလာတိုင်းပင်၊ ငါ့ရင်ဘတ်ကို၊ တက်နင်းရေ	-	လှေကား
၄၂။ မဖြည့်ဘဲ ပြည့်ရေ နတ်ရေအိုး	-	အုန်းသီး
၄၃။ နတ်သမီးရီတွင်း၊ မဖြည့်ဘဲနှင့်ပြည့်	-	အုန်းသီး
၄၄။ နတ်သမီးအိမ်တိုင်၊ ပိုးမဖောက်နိုင်၊ ဖောက်ပြန်ကေလဲ၊ တစ်ပေါက်ထဲ	-	အပ်နဖား
၄၅။ လားကေမြို့မြို့၊ နီကေစစန်	-	ခေါင်းခု
၄၆။ လားကေစစန်၊ နီကေမြို့မြို့	-	မြွေ
၄၇။ ခေါ်လဲမခေါ်၊ ရွက်လဲမရွက်၊ သူ့နောက်ငါ့နောက် လိုက်ခရေ	-	အရိပ်
၄၈။ အထပ်အထပ်၊ ကြာကလပ်၊ အပွင့်မတူ၊ ပွင့်ကြာဖြူ	-	စာအုပ်
၄၉။ ငါရီအိမ်က၊ မောင်သျှင်သုံးပါး၊ ဆွမ်းမစား	-	ခွင်ခုံလောက်
၅၀။ သေတ္တာသျှင်အတိုက်တိုက်၊ ခိုးသူလာလုံနဲ့တိုက်	-	ပျား
၅၁။ အဘိုးယေငမ္ဘဲ၊ သီတွဲဆွဲ	-	ငှက်ပျောသီး
၅၂။ ရှိကနီ၊ နီတာရဲ၊ ဇာလဲတွဲလဲ	-	ငှက်ပျောသီး
၅၃။ စုတ်ကီစုတ်ကီ၊ ထရံထောင်၊ ပင်းငါကမီးလောင်	-	ဆေးတန်

၅၄ ။ တိတစ်ကောင်စားလောင်း၊ ပိန်းကောလောင်းကြီး၊ တက်သောင်းပြီး (အမြဲတစ်သန်း၊ ငါးဘရန်း)	-	ပိုးနသံကောင်
၅၅ ။ အဘိုးမှတ်ဆိုတ်ဖြူ၊ တစ်ရွာလုံးကို၊ ကျွေးရေလူ	-	ဆန်
၅၆ ။ ခုလီခုလပ်၊ ခွက်ငါးချပ်	-	ပြေတ်သီး
၅၇ ။ ကောင်းကင်မှာ၊ ခွက်သျှောင်ချပ်၊ ထပ်လို့နီ	-	ပြေတ်သီး
၅၈ ။ ငါ့နွားတစ်ကောင်၊ ဘိုတစ်ထောင်	-	ကြက်ဟင်းခါးသီး
၅၉ ။ အပင်ကလလိမ်၊ အသီးကထထစ်	-	ကြက်ဟင်းခါးသီး
၆၀ ။ မင်းသားငါးရာ၊ ဆင်းလို့လာ၊ တောင်ပိုမှာရောက်၊ ငုတ်စုတ်စုတ်	-	တောင်ပိုမို့
၆၁ ။ ထိုဖက်ကမ်း၊ မောင်ရှင်တစ်၊ ရပ်လို့နီ	-	ဗလီနီ
၆၂ ။ အဘိုးချီးတုံး၊ လားမဆုံး	-	လယ်ကန်သင်း
၆၃ ။ ငတောင်သူ၊ ရီမှမျောနီရေ	-	ဒီရေ
၆၄ ။ မောင်ရိုးတကယ်၊ လာလတ်တေ၊ လားလို့မဆုံး၊ ငုတ်တတုံး	-	ပင်လယ်ပြင်
၆၅ ။ အရိုးမဟိ၊ အရိပင်လယ်၊ ကူးခရေ	-	မျောကောင်
၆၆ ။ အဘိုးကြက်သွန်ဖြူ၊ လူမသုံး	-	တံတွေး၊ သလိပ်
၆၇ ။ အာကာပြည်မှာ၊ အကောက်ဆွဲ	-	မန်ကျည်းသီး
၆၈ ။ ဘီလူးလိုင်တို၊ လူကိုမျို	-	အင်းကျီ
၆၉ ။ တစ်အိမ်သားလုံး၊ ကြမ်းပေါက်ကကျလို့၊ ရီမှာ နှစ်သီရေ	-	မုန့်တီ
၇၀ ။ အယုတ်အပုတ်၊ ယင်းသုံးပုတ်	-	ဝက်ပုတ်၊ ဥယျာဉ်ပုတ်၊ ဝပုတ်ချောင်း
၇၁ ။ အတောင်စိမ်းပြာငှက်၊ အဂေါင်းမြီမှာငှက်	-	ငှက်ပျောပင်
၇၂ ။ အပင်ထက်က အသီး၊ အသီးထက်ကအပင်	-	နာနတ်သီး
၇၃ ။ အသီးဆောက်ခတ်၊ အပင်ပိစပ်	-	နာနတ်သီး
၇၄ ။ ကျောက်တန်းစီး၊ ညီပါယင်လား၊ ဆံမြိတ်ချလှပါယင်လား၊ ပိုးပဝါခြံ၊ လုံပါယင်လား	-	ပြောင်းဖူး
၇၅ ။ တစ်နှစ်တစ်ခါ၊ ပွင့်လို့လာ၊ ငါလဲမင်းလောင်း၊ ထီးဖြူဆောင်း	-	မို့
၇၆ ။ ထက်အာကာ၊ ကြယ်သျှောင်ပြပြ၊ လမဟိ	-	ဆန်ဝါ
၇၇ ။ ဝူးဝူးလဲယုံ၊ ပဒူသံ၊ ဝဲကာလဲကျ၊ ရွှေလင်းတ	-	လေယာဉ်ယုံ
၇၈ ။ သူ့ပါးစပ် ကနီတိုင်းထွက်၊ ငါရိုးယူလို့ချက်	-	ဈေးခြင်းတောင်း
၇၉ ။ အကြီးအောက်ကနီ၊ အသျှောင်အထက်တက်	-	သဘောသီး
၈၀ ။ အရိပ်ထင်မှန်လဲမဟုတ်၊ ကိုင်မရလီလဲမဟုတ်၊ ရသာမဟိ ပေါ့ပျက်မဟုတ်	-	ရေ
၈၁ ။ တောင်ကြိုတောင်ကြား၊ လောင်းသျှောင်တစ်စင်းလား	-	လွန်းသီး
၈၂ ။ ကျောက်ဖျာထက် မှိုတစ်ပွင့်	-	လ
၈၃ ။ ကျွဲနီတစ်လုံး၊ ပြည်တိုင်းင	-	လ
၈၄ ။ တောင်တစ်လုံးက၊ အခါကြာညို၊ ဟစ်လို့ငို	-	ချားရဟတ်
၈၅ ။ ထိုရှိကနီတာရဲ၊ သွီးတဖြန့်ဖြန့်နှင့်	-	နေ
၈၆ ။ ငြင်ဟင်းခါးသီး၊ တစ်ခြမ်းခွဲ၊ တိုင်မှာကပ်၊ ဇာလဲ	-	ပက်ကျီ
၈၇ ။ တောင်ထက်က မိုင်းဇရီ၊ လီထလို့ ကြို့	-	ဆန်ပင်
၈၈ ။ ထိုရှိကလာ၊ ရတနာငှက်ကြီး၊ သွီးချင်းချင်းနှင့်	-	ဆွမ်းအုပ်နီ
၈၉ ။ တောင်ကျိုင်းကြားက ဟုန်လို့လာ၊ လူလဲမမြင်၊ နတ်လည်းမမြင်	-	လေ
၉၀ ။ ထော... ထော... ထော... လားခရေ ဇာလဲ	-	လေ
၉၁ ။ အဘိုးငုတ်တုတ်၊ လဘီခြုတ်	-	ဖားပြုတ်ကောင်
၉၂ ။ သဲသောင်ပြင်မှာ၊ ရင်ဘတ်စည်တီး၊ နီတိုင်းပြီး	-	ဂဏန်းနီ
၉၃ ။ ကျေးဇူးရှင်လဲ ဖြစ်ခယင်၊ အသားစားလို့ အရီယူ၊ အရိုးကိုလဲ သုံးလီယင်	-	နွား
၉၄ ။ ခြည်သီးခြည်မျှင်၊ စမမြင်၊ ခြည်မျှင်ခြည်သီး၊ စမဟိ	-	ဘဲဥ
၉၅ ။ အာကာပြည်မှာ၊ ဆန်စိကြ	-	ကြယ်
၉၆ ။ ပွင့်တန်မလာ၊ မုံတန်မထိုး၊ ဝယျာဉ်သာမှာ၊ ပန်းတစ်မျိုး	-	ပေါက်ပေါက်
၉၇ ။ ကြည်လီစီးလီ	-	နားရွက်
၉၈ ။ ဘုရားမတင်၊ ပန်းခြောက်ပွင့်၊ ငါ့ကိုတစ်ချက်ဖွင့်	-	ပန်းတိမ်၊ ပန်းဘဲ၊ ပန်းရံ၊ ပန်းချီ၊ ပန်းပု၊ ပန်းတမော့

၉၉ ။ အလင်းဆယ်လင်း၊ ငါ့ကိုတစ်ချက်ဖွင့်၊	-	ပုလင်း၊ တလင်း၊ လင်းရှု၊ လင်းတ၊ လင်းမြွေ၊
လင်းကွက်၊ လင်းလေ၊ လင်းပြာ၊ လင်းယုန်၊ မိုးလင်း		
၁၀၀ ။ ရီမဟာ၊ ရီကန်သုံးကန်	-	ကာယကံ၊ ဝစီကံ၊ မနောကံ
၁၀၁ ။ အမိကမြီထဲသူ၊ အဖက တောင်ရင်းသား၊ သားက ဈာန်နဲ့လား	-	မြေဆေးအိုး၊ ဝါးရိုးတန်၊ မီးခိုး

အပြန်အလှန် အချီအချ စမ်းနည်း

နောက်တစ်မျိုးမှာ စကားများကို ဖွဲ့နွဲ့ကာ ကာရန်စီလျက် ဖွက်ဆိုလေသည်။ ဖြေဆိုသူကလည်း အလားတူ ဖွဲ့နွဲ့ ကာရန်စီလျက်၊ စာပေစပ်၊ ကာရန်စပ်ဖြင့် ပြန်လှန်ပြောဆိုထားခြင်း ဖြစ်လေသည်။ ကဗျာဉာဏ်ရည် ဖြစ်စေရာသည်။

မေး သစ်ငှက်တို၊ မြိုးညှိလည်းဥ၊ ခိုလဲဥ။
ဖြေ ထိုအပျို၊ အကိုလဲလှ၊ ညီလဲလှ။

မေး သပေါ့ထက်၊ ပက်ကျိတက်။
ဖြေ နှင်နှင်ငါနှင်၊ သမက်တက်။

မေး လီလဲခြင်ထောင်ထောင်။
ဖြေ နှင်နှင်ငါနှင်၊ လက်ဆောင်။

မေး တံတားကျွန်းတုံး၊ ကြောင်လျှောက်တေ။
ဖြေ မသျှောလွမ်းတုံး၊ မောင်ရောက်တေ။

မေး အညာရီမှာ ထင်းပါလာ၊ ဖြားရီပြင်းယင်၊ ဆယ်ရခက်။
ဖြေ ထိုအပျို ဆိုဖို့ရာ၊ ရုပ်ရည်လှယင်၊ စကားထက်။

မေး မင်းထားဥစ္စာ၊ လိုချင်ပါယင်၊ ကြောက်စိတ်ဖျက်။
ဖြေ ထိုအပျို၊ ယူချင်ပါယင်၊ ဝမ်းရီးခက်။

မေး အပင်မြင့်က သဇင်ညာ၊ ငုံရေခါ တစ်ဖက်က၊ ပွင့်ရေခါ တစ်ဖက်က။
ဖြေ အိမ်ကြီးထက်က ပျိုကညာ၊ ကြိုက်တေခါ ညီသျှောနှင်၊ ရရေခါ အကိုနှင်။

မေး ခရမ်းသီး၊ ဘာယောင်း၊ ဘာယောင်း။
ဖြေ ဆံတောက်မ၊ လင်တောင်း၊ လင်တောင်း။

မေး ထက်အာကာမှာ၊ သာယာလှရေ၊ စန္ဒာကလဲ၊ မိုးရိပ်ဖုံးကေ၊ မိုက်ခရေ။
ဖြေ အိမ်ကြီးထက်က၊ ချစ်လှပါရေ၊ အိုနမလဲ၊ မိဖဖျက်ကေ၊ ပျက်ရရေ

မေး ဖြုတ်စိတ်ကေသျှော၊ သုံးလုံး၊ မိုးရိပ်ဖုံး။
ဖြေ လင်းပြန်မသား၊ လူမသုံး။

မေး လသာဆောင်၊ မလင်းတစ်ချက်၊ လင်းတစ်ချက်။
ဖြေ ထိုအပျို၊ မယူလဲခက်၊ ယူလဲခက်။

မေး မှင်းကျိုးပင်၊ ဓားထောင်။
ဖြေ တောင်ကကုလား၊ နားထောင်။

မေး ကောက်စရိတ်ပတ်၊ လမ်းမှာမြတ်။
 ဖြေ ထိုကလွေသွေ၊ ကုတင်အောက်ထုတ်၊ ပါးကိုပုတ်။

မေး ကောက်စရိတ်ပတ်၊ ကျွဲတစ်လုပ်။
 ဖြေ တပ်ပြင်ကိုထုတ်၊ ပါးကိုပုတ်။

မေး မိုးမင်းညို၊ မရွာတစ်ချက်၊ ရွာတစ်ချက်၊ ကြောင်းပျက်တေလေ။
 ဖြေ မောင်လူပျို၊ မလာတစ်ရက်၊ လာတစ်ရက်၊ စိတ်ပျက်တေလေ။

မေး မိုးမင်းညိုရွာချင်ပါယင်၊ ထက်အာကာမှာ၊ လီသင်ထုန်းကို၊ မုန်တိုင်းဖျက်တေ။
 ဖြေ မောင်လူပျိုလာချင်ပါယင်၊ နင်၊ ဖသျှင်၊ နင်၊ မိသျှင်၊ ကြားဝင်ဖျက် ပျက်ရရေ။

မေး ချောင်းဖျားရီ၊ ဖျားရီတစ်ထူး၊ အညာခွင် မဝင်ဖူးကေ၊ ဖြားရူးရေလေ။
 ဖြေ ညရီတလီ၊ ညည့်၊ လီတစ်ထူး၊ မောင်လူပျိုလေ၊ မေ့အိမ်ကြောက်ကို၊ မဝင်ဖူးကေ၊ စိတ်ရူးရေလေ။

မေး တိုက်တာသွေ၊ ပြောင်းပြန်။
 ဖြေ မောင်ဝေလာ၊ လန့်ဆန့်။

မေး တိုက်တာသွေ၊ တစ်တောင်လောက်။
 ဖြေ မောင်ယေလာ၊ သန်းကောင်လောက်။

မေး တိုက်တာနားမှာ၊ ဖလားချ။
 ဖြေ ယူပါနုမ၊ ကြမ်းပေါက်က။

မေး ထိုးတိုင်းထိုးတိုင်း ဘုန်း။
 ဖြေ ရိုးစားထားတိုင်း ဆုံး။

သုံးထပ်စကား

နောက်တစ်မျိုးမှာ တောရွာဇမ်း စကားများကို ဖြေဆိုသကဲ့သို့၊ ကာရန် အဓိပ္ပာယ်ကို ကောက်ယူပြီးလျှင်၊ စကား ကာရန်ကို လိုက်၍ ဖြေဆိုရလေသည်။ သုံးခါဖွက်၍ ဖော်ထုတ် ဖြေဆို ရသဖြင့် သုံးထပ်စကားဟု ခေါ်ဆိုကြသည်။

မေး ရီကန်တန်းဆာ၊ တံငါလက်သုံး။
 ဖြေ ရီကန်တန်းဆာ (ကြာ)၊ တံငါလက်သုံး (ပိုက်ကွန်)။
 ကြာ+ပိုက် = ကြိုက်ပါ။

မေး ပြန်စွာမဟုတ်၊ နောက်ဆုံးကျ
 ဖြေ ပြန်စွာမဟုတ်ကေ (လား)၊ နောက်ဆုံးကျလေကေ (မလျင်)။
 လား+မလျင် = လင်မယား

မေး ကြမ်းပိုးထိုးရေ၊ လွန်ထိုးရေ
 ဖြေ ကြမ်းပိုးထိုးကေ (ယား)၊ လွန်ထိုးကေ (ဖောက်)။
 ယား+ဖောက် = ယောက်ဖ

မေး စပါးထောင်း၊ ရီနင်ချက်ဖို့ပြင်။
ဖြေ စပါးထောင်းကေ (ဆန်)၊ ရီနင်ချက် (ပြုတ်)။
ဆန်+ပြုတ် = ဆုတ်ပြန်

မေး ရီမှာလှော်လို့၊ ကမ်းကျော်တက်တေ။
ဖြေ ရီမှာလှော် (လောင်း)၊ ကမ်းကျော်တက်ကေ (တင်)။
လောင်း+တင် = လင်တောင်း

မေး တပ်ပေါက်၊ ဟင်းကျုံ။
ဖြေ တပ်ပေါက် (မဖာလား)၊ ဟင်းကျုံ (မသိုးလား)။
ဖာ+သိုး = ဖိုးသာ

မေး ပဒုမ္မာ၊ ယုန်ထောင်။
ဖြေ ပဒုမ္မာ (ကြာ)၊ ယုန်ထောင် (ပိုက်)။
ကြာ+ပိုက် = ကြိုက်ပါ

မေး အိပ်မပျော်၊ ထိပ်ပေါ်ခဲကျ။
ဖြေ အိပ်မပျော် (မနိုးလား)၊ ထိပ်ပေါ်ခဲကျ (မပေါက်လား)။
နိုး+ပေါက် = နောက်ပိုး

မေး အမှိုက်လှည်း၊ သေနတ်ပစ်။
ဖြေ အမှိုက်လှည်း (မပြောင်လား)၊ သေနတ်ပစ် (ဒိုင်းမမြည်လား)။
ပြောင်+ဒိုင်း = ပြိုင်းတောင်

မေး ဘယမာလာ
ဖြေ ဘယ (ကြောက်)သည်၊ မာလာ (ပန်း)။
ကြောက်+ပန်း = ကြမ်းပေါက်

မေး တစ္ဆီခြောက်၊ စောက်မနက်။
ဖြေ တစ္ဆီခြောက် (ကြောက်၏)၊ ကြောက်လျှင် အော်၏။ စောက်မနက်လျှင် (တိမ်၏)။
အော်+တိမ် = အိမ်တော်

အမေးပစ္စာ ပြုလုပ်၍ ဝှက်ခြင်း

မေး ဘုန်းကြီးမောင်နှမ၊ လူလင်မယား၊ မုန့်သုံးယုက်ကို၊ ဝီလို့စားလော့။
ဖြေ ဘုန်းကြီးနှမမှာ လူ၏ မယားဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဘုန်းကြီးတစ်ပါး၊ လူ လင်မယား နှစ်ယောက်၊ ပေါင်းသုံးဦးသာ ဖြစ်သွားသဖြင့် တစ်ယောက် တစ်ယုက်ကျစီ စေ့ငှစွာ စားသုံးနိုင်သည်။

မေး ချင်းမက ငါးထောင်၊ ပလောင်မက ငါးသိမ်း (ငါးသိန်း)၊ ကွမ်းနှစ်ယာကို ဝီလို့စားလော့။
ဖြေ ချင်းမဆိုသူက ငါးထောင်ဖမ်းနေသည်။ ပလောင်မဆိုသူက ငါးကို သိမ်းဆည်းနေသည်။ ၎င်းတို့ နှစ်ယောက်သည် ကွမ်းနှစ်ယာကို တစ်ယောက် တစ်ယာကျစီ ခွဲဝေ စားသုံး လေသည်။

မေး လူတစ်ယောက်မှာ အတူပါ၊ မြက်၊ ဆိတ်၊ ကျားတိပါ။ လမ်းခရီးကြား၊ ကုတို့ခြား၊ သုံးခုမကန်ပါ။ ကျား၊ ဆိတ်ထားက ဆိတ်၊ ကျားစာ။ မြက်၊ ဆိတ်ထားက မြက်၊ ဆိတ်စာ၊ စားဖို့ အမှန်ပါ။ လူချော အခက်တို့၊ ကူးဖို့ခက်ပါဘိ။ မစားရအောင်၊ ပို့ဆောင်ဖို့။

ဖြေ ကျားနှင့်မြက်ကိုထား။ ဆိတ်ကိုတင်ယူလား။ ပြီးနောက် တစ်ခါ ကျားကိုယူ၊ တစ်ဖက်ကမ်းမှာ ကျားကိုထား။ ဆိတ်ကို ပြန်ယူလား၊ ဆိတ်ကိုထားလို့ မြက်ယူလား။ တစ်ဖက်မှာ ကျား၊ မြက်ထား။ ရှောင်ရှား၊ ဖယ်ခွာ၊ ကူးတတ်လား။

မေး ဘုန်းကြီးကျောင်းနား၊ ကန်ထောင်မှာ၊ ဝါကြီးအဘိုး၊ ဓားကိုထမ်းလို့ နှီးကိုထိုး။ ဘီလူး၊ နတ်၊ ခွီးစောင်ကတ်ပြန်၊ ကျန်သုံးထောင်မကျန်၊ အမောင်လူသား၊ ဇီလားသောက်၊ ထွက်လို့ဝင်လို့၊ ဇာပိုင်ရောက်တော။

ဖြေ ဘောဒေဝ ပုတ္တအိုနတ်သား၊ ဘုန်းကြီးကျောင်းသား စာအံငြား၊ နတ်နားမှာကြား၊ သူ့ခေါ်ထင်လို့ ကျောင်းကိုလား၊ ယင်းထောင်က ဝင်လို့လား။ သူ့မခေါ်လို့ နတ်ပြန်လာ၊ ထွက်ဖို့ ခက်နီယာ၊ ဝါကြီးလက်ကို ဓားထိုးပြန်၊ ကျွက်ကျွက်နာလို့၊ ကြိုင်းကြိုင်းရေ အသံ၊ ခွီးတစ်ခါ ကြားမိပြန်။ သူ့ခေါ်ထင်၍ ယင်းထောင်လား၊ အမောင်လူသား၊ ထွက်ရောက်လား။

မေး ဗျိုင်းတစ်အုပ်ပျံလာ၊ သစ်ငုတ်မှာ တစ်ကောင်စီနားစဉ်၊ သစ်ငုတ် တစ်ငုတ်မလောက်၊ နှစ်ကောင်စီ နားပြန်သောအခါ သစ်ငုတ်တစ်ငုတ် လွတ်ကျန်နေသည်။ ဗျိုင်းက မည်မျှ၊ သစ်ငုတ်က မည်မျှ ဖြေဆိုပါ။

ဖြေ ဗျိုင်းတစ်အုပ်တွင် ၄ ကောင်ပါသည်။ သစ်ငုတ်က ၃ ငုတ် ဖြစ်၍ ဗျိုင်းတစ်ကောင် အဖို့ တစ်ငုတ် လိုနေသည်။ နှစ်ကောင်စီ တစ်ငုတ်ကျ နားကြသော အခါ သစ်ငုတ်က တစ်ငုတ် ပိုနေပါသည်။

မေး ရေတွင်း တစ်တွင်းကို ကြိုးတစ်ပင် ချလိုက်ရာ တွင်းက တစ်တောင် လိုနေသည်။ ကြိုးက တစ်တောင် ပိုနေသည်။ ကြိုးကို နှစ်ခေါက် ခေါက်၍ ချပြန်ရာ၊ ကြိုးက တစ်တောင် လိုနေ၍ တွင်းက တစ်တောင် ပိုနေသည်။ ထို့ကြောင့် တွင်းက မည်မျှ၊ ကြိုးက မည်မျှ ရှိမည်နည်း။

ဖြေ ရေတွင်း ၃ တောင်၊ ကြိုး ၄ တောင် ဖြစ်သည်။
ရေတွင်း ၃ တောင်မှာ ကြိုးလေးတောင်ကို ချလိုက်လျှင် ကြိုးတစ်တောင် ပိုနေ၍၊ ရေတွင်း တစ်တောင် တိုနေမည် ဖြစ်သည်။ ကြိုးကို နှစ်ခေါက်ခေါက်၍ ချလျှင် တွင်းက တစ်တောင် ပိုနေ၍ ကြိုးက တစ်တောင်တိုနေမည် ဖြစ်သည်။

ရခိုင်ဒေသ နယ်မြေအရ ပန်းဂုတ်စကားများစွာ ရှိလေသည်။ ရခိုင် ရာဇဝင်၊ သိုက်ကျမ်းတို့တွင်လည်း ပဟေဠိဆန်သော ရာဇသံများ၊ ကဗျာများ၊ တမ်းချင်းများ၊ ဉာဏ်စမ်းချက် အမည်ဖြင့် နတ်မြစ်-ညိုဇံ မောင်ကျော်ရှိက ရခိုင်မဂ္ဂဇင်း အမှတ် (၈) ၌ တင်ပြဖူးလေသည်။

အမေးပုစ္ဆာကို ပန်းနှင့် နှိုင်းယှဉ် တင်စားထားရာကား မဖြေနိုင် ဆိုက ပန်းပေး (အရှုံးခံ) ရသည်။ ပန်းအမည် တစ်မျိုးမျိုးကို ပြော၍ နှုတ်ဖြင့်ပင် ပန်းပေးရခြင်း ဖြစ်လေသည်။ ထိုပန်းကို အတင် ရသည်ဖြစ်၍ ဘုရားမှာ တင်နိုင်၊ ခေါင်းမှာ ပန်နိုင် အသုံးချနိုင်သည်။ တစ်နည်း အောင်ပန်း ဆင်နွဲ့နိုင်ခြင်း အထိမ်းအမှတ် ပြုမှုဟု ဆိုနိုင်၏။

ပန်းပေး၊ ပန်းတင်ခြင်း

မဖြေနိုင်သူက ပန်းပေးခံလျှင် ဥပမာ နှင်းဆီပန်း ပေးသည်ဆိုပါတော့။ ပန်းဂုတ်သူက "နှင်းဆီပန်းသန်သန်၊ ဆီးလို့ ဘုရားတင်၊ ပီးသူတစ်ဝက်၊ ငါတစ်ဝက်" ဆိုပြီး အဖြေကို ဖော်ပြရသည်။ ၎င်းကို ပန်းပေးပန်းတင် ပန်းဖော်သည်ဟု ဆိုလေသည်။ ပန်းပေးသူကိုလည်း ဘုရားတင်ရကျိုး၊ ကုသိုလ် အဘိုးတစ်ဝက် အမျှယူစေသေး၏။ တစ်ဝက်သာ ပန်းဖော် (ပန်းဖြေဆို)ခ၊ ပုစ္ဆာဖြေဆိုခ ရယူရာကျ၏။ တစ်နည်း -

သဇင်ပန်းပေးလျှင်

"အသူပီးရေ၊ သဇင်ပန်း

(အမည်ဖော်လျက်) ပီးရေ၊ သဇင်ပန်း

နီကတင်၊ ညခါစွန့်

ပုရွက်ဆိတ်ထိ၊ အမျှပီပါယင်။"

ဤသို့လျှင် သတ္တဝါ ဝေနေယျတို့ အားလုံးကို ဝေငှလေ့လည်း ရှိ၏။ တစ်ချို့ဆိုလျှင် ဘုရားသျှင် ဆယ်ဖို့၊ ငါတဖို့ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ပန်းသျှင် တဖို့၊ ငါဆယ်ဖို့ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဘုရားပါးမှာ ရွှေ၊ ငါ့ပါးမှာ ငွေ၊ နှင်(မင်း)ပါးမှာ ပွင့်၊ ဟောင်း၊ ငါ့ပါးမှာ ပွင့်သစ် ဟူ၍ လည်းကောင်း ပန်းတင်ပုံဆိုနည်းများ လည်း အသီးသီး ရှိကြပေ၏။

(၁၆) ရခိုင်တောရွာ ဇမ်းစကားများ

ရခိုင် တောကျေးလက် တို့တွင် စကားစမ်းသည်၊ နှုတ်စမ်းသည်သဘောဖြင့် ဇမ်းစကားကို ပြောဆိုတတ်ကြရသည်။

အမ်းစကားသည် အချစ်စမ်းခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ရခိုင် မြောက်ပိုင်းတွင် အပျိုအိမ်သို့ လူပျိုလှည့်ခြင်းကို အပေါက်နှိုက်ခြင်းဟု ခေါ်လေသည်။ တောင်ပိုင်းတို့တွင်ကား လက်ပေါက်နှိုက်သည်ဟု ခေါ်လေသည်။

ထိုသို့ လူပျိုလှည့်စဉ် တစ်ဦးနှင့် တစ်ဦး၊ ရိုးရိုး စကားဖြင့် မပြောဘဲ၊ နဘောကာရံစပ်လျက်၊ ကဗျာလင်္ကာဆန်စွာ စကားတန်ဆာ ဆင်၍ ပြောခဲ့ကြလေသည်။ ထိုသို့ ပြောသော စကားကို အမ်းစကားဟု ခေါ်လေသည်။ အမ်းစကား၌ အချိတ်အဆက်၊ အထွေအထွေ၊ အစောင်းအဇွဲစကားများ ပါရှိပါသည်။ ပညာစမ်း စကားများ ပါဝင် သဖြင့် ယဉ်ကျေးမှု ဖွေရာ တစ်ခုပင် ဖြစ်လေသည်။ တစ်ချို့က ဆန်းလင်္ကာ စကား ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလေသည်။

၁၉၆၉ ခုနှစ်က ၂၂ ကြိမ်မြောက် ပြည်ထောင်စုနေ့ အထိမ်းအမှတ် အခမ်းအနားပွဲတွင်၊ အမ်းသရုပ်ကို မာန်အောင်မြို့နယ်မှ လူပျိုဖြူများက တင်ဆက် ဖော်ဆောင်ကာ ပြခဲ့ကြပေသေး၏။ စကားမတတ်၊ အမ်းမတတ်ဟု စကား ဆိုရိုး ရှိသည့် အတိုင်း၊ စကားကျွမ်းကျင်မှပင် အမ်းတတ်နိုင်ရာသည်။ ကာလသား၊ ကာလသမီးတို့က ထိုအမ်းစကားကို လေ့လာ သင်ယူခဲ့ကြသည်။ အမ်းတတ်မှလည်း အလေးထားကြ၊ အိမ်ထောင်ဖက် ပြုလိုကြသည်။

အမ်းစကားသည် နှစ်ဦးသား ချစ်တင်းနှော၊ ချစ်ရေးဆိုရာ၌ သာမကသေး။ အလှအတန်း စသော ပွဲလမ်းသဘင် တို့၌လည်း လူပျို၊ အပျိုများက အချင်းချင်း အမ်းစကား ပြောတတ်ကြလေ၊ ရှိလေသည်။ သုံးထပ်စကား၊ ပန်းဝှက်စကားများ တို့ပါ အသုံးပြုကြလေသည်။ တစ်ယောက်နှင့် တစ်ယောက် အမ်းခေါ် တေးကဗျာဖြင့် ပြောဆို ဆက်ဆံပုံများကို နမူနာအဖြစ် တင်ပြလိုပေ၏။

- လူပျို တစ်ခွန်းခေါ်၊ ခေါ်လို့မထူး၊ နှစ်ခွန်းခေါ်၊ ခေါ်လို့မထူး၊ တစ်ရပ်ရွာ၊ တစ်ရွာသားကို၊ အရူးလုပ်တေလား၊ အိုပုသွေ။
- အပျို ဇာကလာ၊ ဇာရွာသားရောင်၊ မိုးလဲမောင်၊ ညည့်ကမောင်မောင်၊ မောင်ရေကြားမှာ၊ အိုမောင်းမောင်။
- လူပျို အသားအရည်ပြောင်ပြောင်၊ လူရောင်လေလှလှ၊ တစ်ကျွန်းနေ တစ်ပြည်ချုပ်၊ ဆူးပုတ်ရေ ရပ်က၊ တစ်ခွန်းဆို၊ နဂိုရေလှ၊ ချစ်နမထံ၊ မောင်ကြီးမှာလေ၊ ခြံကျင်လျှောက်၊ တစ်ယောက်တည်းလာရေ၊ ကျားကိုမထီ၊ မြို့ကိုမကြောက်၊ တောနက်ချောင်ဝှက်၊ ရေအောက်မှာ၊ တစ်ယောက်ကေမောင်းမောင်၊ နမဟီရာ၊ လိုက်လို့လာ၊ ကိုယ်မှာနှမ်းရိ၊ တစ်ပတ်ခွီ၊ တဆွီမိ၊ မချီယာကား၊ အိုပုသွေ။
- အပျို အေပိုင်ဆို၊ အစ်ကိုကြီးလိုင်၊ အစိုင်စိုင်၊ ရွာစိုင်လျှောက်ယာ၊ စကားဆို၊ မျိုထားတေနှင့်၊ အပြောဆို ပိုတတ်တေနှင့်၊ ချစ်တေဆို ပျိုမေရို့မှာ ယုံရမှာလား၊ အိုမောင်းမောင်။
- ကျား မိုးဦးကျယာ၊ တောင်လီလာကေ၊ ရင်မို့မို့နှင့်၊ ချစ်ဖို့မျက်နှာ၊ လစန္ဒာကို၊ ရချင်ပါယက်၊ ထက်အာကာကို၊ လက်နှင့်မယောင်၊ တစ်ခွန်းခေါ် ခေါ်လို့မထူး၊ နှစ်ခွန်းခေါ် ခေါ်လို့မထူး၊ တစ်ရွာနီ တစ်ပြည်သားကို၊ စိတ်ခြားလို့လား၊ မချစ်ဆို မလိုလို့လား၊ စမ်းစမ်းညို၊ ပျိုနမလေ။
- မ ဇာကလာလေ၊ ဇာရွာသားရောင်၊ စကားအရာမှာ၊ ပျားသကာသို့၊ ချိုပါရေကား၊ အိုမောင်းမောင်။
- ကျား ကျောက်ဖြူနယ်၊ စိုင်ခြံတိုက်မှာ၊ စိုင်ခြံခွီနီ၊ အောက်ခြံချမ်းလို့၊ တောင်တန်းရပ်က။
- မ ဦးဒေါင်းကေ ကြီးကြာ၊ သာလိကာ ဟင်္သာငှက်မ အခါခါ၊ မောင်ကို တလို၊ လွမ်းဆနီရေ၊ မပြောဝန်တုံ၊ ပြောဝန်တုံ၊ ပန်းမုံအုပ်ရုပ်၊ ပန်းအုပ်ရုပ်လေ။
- ကျား မောင်လက်ကိုကိုင်း၊ မေလက်ကိုဆွဲ၊ ငွေတူပင်မှာ၊ ရွှေတူရစ်ယောင်၊ ရစ်ပတ်ကတ်မေ၊ ဆံစညို၊ အိုနမလေ၊ ကိုယ်ရပ်ရွာ၊ ကိုယ်ရွာထက်မှာ၊ လက်ဖျားတင်၊ ကြင်သူအားကို၊ ဟိထားရေလား။
- မ အကြီးဆို၊ ခအိုမောင်လိုင်၊ ကိုယ်ရပ်ရွာ ကိုယ်ရွာထက်မှာ၊ လက်ဖျားတင်၊ ကြင်သူအားလို့၊ ဟိမထားပါ။
- ကျား မျက်စိကမြင်၊ ဝမ်းကကြင်၊ စိတ်တွင်ကချစ်၊ ကညာမေကို၊ မေတ္တာရစ်လို့၊ အချစ်ခွဲကာ၊ ကြားကလူ အောင်သူဖျက်ကေ၊ ပျက်ရဖို့လား။
- မ ရွှေမိခင်နှင့်၊ ရွှေဖခင်၊ ဖခင်ဖျက် ပျက်ရပါစီ၊ ကြားကလူ အောင်သူဖျက် မပျက်ဝံ့ပါ။
- လူပျို လီယင်ယင်၊ အပြင်စမှာ၊ ယက်သံတောင်၊ ကိုင်ခါထိုးလို့၊ ငါးရရေလား၊ အိုပုသွေ။
- အပျို တစ်ရက်ရှာ၊ နပ်စာမပြည့်၊ ထိုးရေကွန်ချာ၊ ပုဇွန်ဖြူမေမစားလို့၊ ခြိုးသားရှာခီ၊ ခြိုးရီတောင်၊ တောင်အနားကို ယောင်ပါလီ။
- လူပျို ညွတ်ဆယ်ပင် တစ်ပင်ပြတ်၊ မောင်လက်ချယာ၊ အိုပုသွေ။ သစ်ခွပွင့်ဖြူ၊ ဆွတ်မယူ မအူပင်ဖျား၊ အကိုင်သေ့၊ ငှက်ဝါနားကေ၊ ရည်းစားဟိလား၊ အိုပုသွေ။
- အပျို ကြက်သွန်ပင် အရှင်မဲ့လေ၊ ငှက်ဟင်္သာပျံကာဝဲ၊ ရည်းစားဟိပါချောလေ။ သဲသောင်သဲသောင်၊ ရွှေသဲသောင်၊ သဲသောင်ထိပ်မှာ၊ ဗျိုင်းဟောက်ကေ ဆိုင်ခိုက်လို့၊ တလင်းပြင်၊ ငါးကိုချောင်း၊ ရေကြောင်းမမြင်ချောလေ။
- လူပျို ချောင်းဖျားပုဇွန်၊ လိမ္မာစံ၊ ပုဇွန်လိမ္မာ၊ ဗျိုင်းအစာလေ။
- အပျို မကျည်းရာသုံးကြိမ်၊ ကျေးသုံးကြိမ်၊ ခြောက်ကြိမ်ကျယာ၊ ချစ်တေမောင်၊ ဇာခင်ပွန်းကို မွမ်းနီခရောင်။
- လူပျို တရိပ်ရာ တပျော်၊ စက်တော်ခေါ်လေ၊ မောင်တော်လာနီး၊ ကညာပျိုဖြူမေရို့မှာ၊ စိတ်ဆိုးရေလား၊ တစ်ခွန်းခေါ်လေ၊ အော်အော်ရွှေနား၊ မောင်ခေါ်သံကို၊ တရံနားမှာ မကြားလို့လား။

အပျို ညည့်နက်သန်းခေါင်၊ တိုင်မှာမျှောင်၊ အမောင် ဇာကရောင်။
လူပျို သရက်ပင်ညို၊ အရိပ်ခို၊ လူပျိုပေါက်စ၊ တန်းလွဲက (ငှက်ပျောရာ တစ်ပင်၊ ဂရင်ရာ တစ်ပုတ်၊ နှင်းမိုးရွာ၊ လီမသုတ်ကေ၊ ဆင်ပုတ်ကရာ)။ (လွှားကိုလည်းဖြုတ်၊ မောင်အဟုတ်၊ နတ်ဆိတ်ရန်ပုတ်က၊ အို... နမ)။

(ကရဝိတ် ငှက်တော်၊ သောင်းသောင်းကျော်၊ မျောက်အော်အမဲး၊ ဟေဝန္တာဂနိုင်ထဲမှာ၊ ကျားကိုမထီ၊ မြို့ကိုမကြောက်၊ ချစ်တေမောင်၊ သန်ကောင်လောက်၊ ညည့်နက်ရောက်လို့၊ မင်းလမ်းခွဆုံ၊ ရွာကိုစုန်၊ ချစ်သူနှင့်တွဲ၊ ကိုယ်အိမ်ပြန်မေ၊ လမ်းမမှတ်မိယာ၊ အို... ပုသေ့။)

ပဲယာသူနှင့် ရန်အောင် ချစ်တမ်းဖမ်းခြင်း

အောင် ခွီးမပြောက်ကေ၊ သားသုံးဆယ်။ ခွီးမှာ ထင်ပေါ်၊ နောင်ရဲကျော်။ ချီးခြောက်မစား၊ ခွီးပုဏ္ဏား။ မိုးသီးမမီ၊ သံဂုလီ။ ပဲယာသူ
အဖြူဟင်းခြင်း၊ ဖျက်ကက်ခီစောင် လားကတ်ခီမေ။
သူ ဟိုင်းခွီး၊ ဟိုင်းခွီး၊ ပဲပွင့်ပန်ကေ၊ ပန်ပါလီလား။ ပဲသီးစားကေ၊ စားပါလီလား။ ပဲရည်သောက်ကေ၊ သောက်ပါလီလား။
ခွီးမှာခွီးပုတ်၊ ခွီးစက်ဆုတ်ကေ၊ ခွီးယုတ် အသျှင်မပါလီလား။
အောင် ပဲပွင့်ပန်ကေ၊ နားလန်ရေလေ၊ ချောနမ။ ပဲသီးစားကေ၊ လျှာပါးရေလေ၊ ချောနမ။ ပဲရည်သောက်ကေ၊ လျှာပေါက်ရေလေ၊
ချောနမ။
သူ ခွီးယုတ်ဖျက်ကေ၊ ပဲခင်းတစ်ဝက်၊ ပျက်လီယာလေ၊ ခွီးယုတ်ဖြုန်းကေ၊ တစ်ခြင်းပဲလုံး၊ ပြုန်းလားယာလေ၊ ခွီးမှာ (လ)
မပါလီလား။
အောင် တိမ်မှန်းယေမထင်၊ နက်မှန်းယေမသိ၊ ကြီးဘိဆိုကေ၊ လဟာချောင်းကို ကူးခီမှားလို့၊ ဒယောတထည်၊ စွတ်ခရေလေ၊
ချစ်တေသူကေ၊ အဖြူနမ၊ ဒယောတထည်၊ ငှားပါလတ်လား။
သူ အကျွန်ရိုမှာကား၊ ကြက်သေ့နင်းတုံ၊ ခွီးနင်းတုံ။ သူကောင်းဝတ်တုံ၊ ကျွန်ဝတ်တုံ၊ ဘုန်းတော်မောင်၊ ရန်အောင်ဝတ်ကေ၊
ဖုန်းမေလားယေ။
အောင် ချစ်ခင်မက်နှင့်၊ ကြင်နာမက်လို့၊ နှစ်ပါးအတူ၊ ပဲယာသူလေ၊ အဖြူပြီးကေ၊ ဝတ်ရမေလေ။
သူ ကောက်ကလီကောက်ကလောက်၊ ကြာဖြူအင်းနှင့်၊ ကြာညိုအင်းမှာ၊ ငါးသုံးကောင်ကို၊ ငုံးထောင်ယူခီ၊ ခွတ်လို့ဝီကေ၊ မညီပါဘဲ၊
အဖြာဖြာလေ၊ သုံးဖြာကွဲလို့၊ လည်ရွှံ့မောင်လှ၊ မေဆင်ဗြီကို၊ မဖြီဘဲနှင့်၊ မထွက်ရလေ။
အောင် ကောက်ကလီ (လ)သုံးဖြာကွဲလို့၊ လည်ရွှံ့နမ၊ အာကာပြည်မှာ၊ နီနှင့်လလေ။
သူ မိုးမင်းညိုလေ၊ မရွာတစ်ချက်၊ ရွာတစ်ချက်ကေ၊ ကြောင်းပျက်တေလေ။ မောင်လူပျိုလေ၊ မလာတစ်ရက်၊ လာတစ်ရက်ကေ၊
စိတ်ပျက်တေလေ။
အောင် မိုးမင်းညိုလေ၊ ရွာချင်ပါယက်၊ ထက်အာကာမှာ၊ လီသင်တုန်းကို၊ မုန်တိုင်းဖျက်လို့။ မောင်လူပျိုလေ၊ လာချင်ပါယက်၊
နှင့်မိခင်နှင့်၊ နှင့်ဖခင်ကို၊ အမြင်တုံးကေ၊ ငါမှန်းရေလေ။
သူ ချောင်းဖျားရီလေ၊ ချောင်းရီအထူး၊ အညာခွင်ကို၊ မဝင်ဖူးကေ၊ ဖြားရှူးရေလေ။ ညရီတတို့၊ ညည့်ရီတထူး၊ မောင်လူပျိုလေ၊
မေအိမ်ကြောက်ကို၊ မဝင်ဖူးကေ၊ စိတ်ရှူးရေလေ။

(၁၇) ရခိုင်စကားအား ဘာသာစကား သုတေသီတို့ ယူဆချက်

တိုးတက်သော နိုင်ငံကြီးများတွင် သမိုင်း သုတေသီတို့သည် မိမိတို့ စိတ်ပါဝင်စားသော လုပ်ရပ်များကို ငွေကြေး
အမြောက်အမြား အကုန်အကျ ခံ၍ ကမ္ဘာ့အရပ်ရပ် နိုင်ငံတကာ လှည့်လည် သွားရောက်လျက် သုတေသန ပြုလုပ်ကြသည်။

တစ်ချို့ အနေဖြင့် ရှေးသမိုင်း အဆောက်အဦး ကျောက်ကမ္ဘည်းစာများ၊ ရှေးဟောင်း ငွေကြေး ဒင်္ဂါးများ၊ ပစ္စည်းများကို
သုတေသန ပြုလုပ်ကြည့်လေသည်။

တစ်ချို့အနေဖြင့် အဆက်အနွယ်၊ သက်ရှိ တိရစ္ဆာန်တို့၏ ရုပ်ကြွင်းဒြပ်များကို ယခုလူ၊ တိရစ္ဆာန်တို့ ကိုယ်အင်္ဂါ
တည်ဆောက်ပုံတို့နှင့် မျိုးနွယ် ဆက်စပ်လျက် သုတေသန ပြုလုပ် ကြသည်။ တစ်ချို့ အနေဖြင့် စာပေ အက္ခရာများကို သုတေသန
ပြုလုပ်လျက် သမိုင်းရပ်များကို သိပ္ပံနည်းကျ သုတေသန ပြုလုပ်လျက် ရှိခဲ့ကြပါသည်။

ရခိုင် ညောင်တီနောင်းခေတ်၊ ရခိုင် ဝေသာလီခေတ်၊ ကျောက်ကမ္ဘည်းစာ၊ ဗိသုကာလက်ရာ၊ ငွေဒင်္ဂါးများကို သုတေသန
ပြုလုပ်ခဲ့ကြသော၊ အီး အိပ်ချ် ဂျွန်စတင် (John Stone E.H)၊ အေ ပီ ဖေယာ (Phryer A.P)၊ ဆီ အေ ရစ္စတန် (Ruston C.A)၊ ဒီ စီ
ဆာရ် ကာ (Sircar D.C) အစရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သုတေသန ပြုလုပ်ခဲ့ကြရာမှ ရရှိသော ကြောင်းရပ်တို့မှာ ယင်းအချိန် ကာလ

သမိုင်းကြောင်းရပ်များ၏ အထောက်အထားများကို ဖော်ထုတ်နိုင်ခဲ့ကြလေသည်။

တစ်ချို့ သုတေသီတို့မှာ ကမ္ဘာ့အရပ်ရပ် နိုင်ငံ အသီးသီးမှ လူမျိုးစုတို့၏ ဘာသာစကားများကို လေ့လာ သုတေသန ပြုလုပ်ခဲ့ကြလေသည်။ ရခိုင် မြန်မာ စကားများကို လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်း ၁၇၀ ခန့်က လေ့လာ သုတေသန ပြုလုပ်ခဲ့သော အမ် ဒီ လီဒန် (Leyden M.D) ၏ အာရှ သုတေသန စာစောင် အတွဲ (၁၀) (၁၈၁၁) (A Statues Research Vol: X (1181) တွင် (On the languages and literature of the Indo-Chinese nation) ဆိုသော ဆောင်းပါးမှ ကောက်နုတ် ဖော်ပြလိုက် ပါသည်။ ယင်းဆောင်းပါးတွင် မြန်မာကို (Myanma)၊ ရခိုင်ကို (Rekine) ဟု ရေးသားပါရှိသည်။

ရခိုင်စကားသည် ရခိုင်ပြည်တွင် ရှေးပဝေသကီ အချိန်ကပင် နေထိုင်လျက် ရှိခဲ့ကြသော ရခိုင်လူမျိုးတို့ ပြောသော စကားပင် ဖြစ်သည်။ ရခိုင်လူမျိုးတို့၏ ရှေးဟောင်းစာပေတို့တွင် ဗုဒ္ဓ အကြောင်းနှင့် ဗုဒ္ဓ ဟောကြားခဲ့သော ကျမ်းစာများကို အလေးထားမှုများကို တွေ့ရပါသည်။

ရှေးလွန်ခဲ့သော ခရစ်တော် မပေါ်မီ ရာစုနှစ်ပေါင်းများစွာက ရခိုင်ပြည်သည် အိန္ဒိယနိုင်ငံ မာဂဓ အင်ပါယာထဲတွင် ပါဝင်ခဲ့သော မာဂဓပြည်သားတို့ တည်ထောင်ခဲ့သော တိုင်းပြည် တစ်ပြည် ဖြစ်သည်။ ယင်းကြောင့် အိန္ဒိယပြည်သားတို့က ရခိုင်လူမျိုးတို့ကို (Magh) မောက်၊ (Mag) မက်ဟူ၍ ခေါ်ကြသည်။ ဘင်္ဂေါတွင် ရှိသော (Bengali) ဘန်ဂါလီ လူမျိုးတို့က (Mugh) မဂ်၊ သိုမဟုတ် (Maga) မဂ် ဟူ၍ ခေါ်ကြပါသည်။ ယင်းသို့ ခေါ်ဆိုကြသော သဘောမှာ မာဂဓ ပြည်သားများဟု ခေါ်ဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။ (တစ်နည်းအားဖြင့် မာဂဓ မျိုးနွယ်ဆက်မှ ဆင်းသက်လာသော လူမျိုး ဟူ၍ ခေါ်ဆိုသည် သဘော သက်ရောက်နိုင်ပါသည်။)

ရခိုင်စကားသံသည် အိန္ဒိယပြည်သားတို့ ပြောဆိုသော စကားသံများလို (Monosyllable) တစ်သံတည်း ထွက်သော စကားသံပင် ဖြစ်သည်။

ရခိုင်တို့၏ စကားသံမှာ မိုနိုဆိုလို လီဘီဆိုသော တစ်သံတည်း ထွက်သော အသံ ဖြစ်သော်လည်း ရခိုင်တို့ အနေဖြင့် ပေါ်လီဆီလီဘီ (Polysyllable) တစ်သံထက်ပိုသော အသံနှင့်လည်း ပြောဆိုနိုင်ကြပါသည်။

ရခိုင်လူမျိုးများသည် မြန်မာလူမျိုးများနှင့် အနွယ်အားဖြင့် တူညီနိုင်ကြပါသည်ဟု လက်ခံနိုင်ကြပါသည်။ သို့သော် ရခိုင်လူမျိုးတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုမှာ မြန်မာလူမျိုးတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုထက် ရှေးကျသည်ဟု နားလည်ရပေသည်။ မြန်မာတို့ ကိုယ်တိုင်ကလည်း သူတို့ ရင်းမြစ်သည် ရခိုင်ဟု ယူဆသောကြောင့် ရခိုင်ကို မြမ္မာကြီး (Myanmagui)ဟု ခေါ်ဝေါ်ခဲ့သည်ဟု ဆိုပါသည်။

ရခိုင်စကားသည် အလွန် ရှေးကျသော ဘာသာစကား ဖြစ်ပြီး ယဉ်ကျေးမှုကလည်း အလွန် ရှေးကျသော လူမျိုးတစ်မျိုး ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

မူရင်း အမ် ဒီလီဒန်၏ မှတ်တမ်းဆောင်းပါးမှာ အတော် ရှည်လျားစွာ ပါရှိခဲ့သော်လည်း လိုအပ်ချက်များကို အကျဉ်း ကောက်နုတ် ဖော်ပြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အမ် ဒီလီဒန်သည် ဤ ဆောင်းပါးကို ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၈၁၁ ခုနှစ်တွင် ရေးသားခဲ့ခြင်း ဖြစ်ရာ၊ သူသည် ၁၈၀၉ - ၁၀ ခန့်တွင် လေ့လာခဲ့ခြင်း ဖြစ်မည်ဟု ခန့်မှန်း ယူဆမိပါသည်။

ယင်းနောက် အမ်ဒီလီဒန်၏ မှတ်တမ်းပါ အချက်များနှင့် ယှဉ်နှိုင်း ဆက်စပ် လေ့လာနိုင်ကြပါရန် ဆက်လက်၍ မှတ်တမ်း တချို့ကို တင်ပြလိုက်ပါသည်။

ဤ မှတ်တမ်းမှာ ၁၉၄၇ ခုနှစ် (S.S. Turelt) အက်စ် အက်စ် တာရပ် အမည်ရှိ ဂရိသဘောသဘာဝ သဘော အရာရှိတစ်ဦးထံမှ ရရှိခဲ့သော ဂရိဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသော ထူးဆန်းသော ရှေးခေတ် အတတ်ပညာများ ဆိုသော စာအုပ်မှ ယင်းအရာရှိသည် မှတ်စု အနည်းငယ်ကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ပြန်ဆို ရေးသားပေးခဲ့ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

မူရင်းစာအုပ်မှာ ၁၈၆၉ ခုနှစ်က ဂရိစာပေပညာရှင် ဒူးလက်စ် (Dulux) ဆိုသော ပုဂ္ဂိုလ် ရေးသားခဲ့သော စာအုပ် ဖြစ်သည်။ တာရပ် သဘော အရာရှိထံမှ တွေ့ရသော စာအုပ်မှာ ယင်း ဒူးလက်စ် စာအုပ်ကို ၁၉၃၆ ခုနှစ်က စာပေ ပညာရှင် တစ်ဦးက ၆ ကြိမ်မြောက် ပြန်လည် ရိုက်နှိပ်ခြင်း မူဖြစ်သည်။

မူရင်းမှတ်တမ်း ရေးသားခဲ့သူမှာ ခရစ် သက္ကရာဇ် ၁၆၂၉ ခု၊ သီရိ သုဓမ္မရာဇာ (ရခိုင်- မြောက်ဦး ဘုရင်) မင်း လက်ထက် ဆိပ်ကမ်း ရေကြောင်းတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ခဲ့သည် ဆိုသော ဂရိလူမျိုး အီလက်ဇန္ဒရိုဒီဇေယာ (Elex Zendro Dafain) ဆိုသူ၏ မှတ်တမ်းကို အခြေခံ၍ ရေးသား ထားရှိခဲ့ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

စာပါ အကြောင်းအရာမှာ ရခိုင် အဂ္ဂိန် (Auetgence) ခေါ် ရွှေများကို အိမ်တွင်း လက်မှုပညာ တစ်ရပ် အနေဖြင့် ပြုလုပ်ခဲ့သော တိုင်းပြည်ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းအခန်းတွင် ရခိုင်စကားနှင့် ပတ်သက်၍ ဒီဇေယာ၏ မူရင်းမှတ်တမ်းတွင် တွေ့ရသည်မှာ -

"ကျွန်ုပ်အား ရခိုင်ဘုရင် ရှီရီဆုဒန်(Shiri Suden) (သီရိသုဓမ္မရာဇာ)မင်း၏ ဆီဒပန်ဒန် (Sidapanden) ခေါ် ဘုရင်၏ ငွေဒင်္ဂါး သွန်းလုပ်သော လုပ်ငန်းမှ အကြီးအကဲ တစ်ဦးဖြစ်သော အိန္ဒိယ နိုင်ငံသား တစ်ဦး၏ ပြောပြချက် အရ၊ အဂ္ဂိန် ဆိုသည်မှာ အိန္ဒိယ ရှေးဟောင်းစကား တွင် မီးကို ခေါ်သည်။ အိန္ဒိယ ရှေးဟောင်းစကားနှင့် ရခိုင် ရှေးဟောင်းများသည် လည်းကောင်း၊ ဗုဒ္ဓ ကျမ်းစာပေ စာများပါ စကား (ပါဠိ ဘာသာကို ဆိုလိုဟန် တူသည်။) များသည် လည်းကောင်း၊ အလွန်တူကြောင်း၊ အဂ္ဂိန်ဆိုသော ပညာမှာ မီးကို

အဓိက ထား၍ ရွှေဖော်စပ်သော ရှေးခေတ် အိန္ဒိယနိုင်ငံမှ ဆင်းသက်လာသော ပညာရပ် တစ်ခု ဖြစ်ကြောင်းဟု သိရှိရပါသည်။”

ဇူးလက်စ်နောက်၊ ယင်းစာအုပ်ကို ပြန်လည် ရေးသားခဲ့ကြသော ဂရိ စာပေပညာရှင် တစ်ဦးက၊ ယင်းမှတ်တမ်းတွင် မှတ်ချက် အနေဖြင့် ဖြည့်စွက်ရေးသားထားသည်မှာ -

“ရှေး ခရစ်မပေါ်မီ ရာစုနှစ်များစွာကပင်၊ ရခိုင်သို့ အိန္ဒိယ အင်ဒို မွန်ဂိုလို့က်များသည် ဝင်ရောက်မှု ရှိခဲ့ကြောင်း၊ ယင်း အင်ဒို မွန်ဂိုလို့က် နွယ်ဝင်တို့မှာ ရခိုင်တို့ ယုံကြည် ကိုးကွက်လျက် ရှိနေသော ဗုဒ္ဓ၏ မျိုးနွယ်များပင် ဖြစ်သည် ဆိုပါသည်။ ယင်း အင်ဒို မွန်ဂိုလို့က်များသည် (ခိရာဇူ - Khirata များကို ဆိုလိုပါသည်။) အိန္ဒိယ မြောက်ပိုင်းတွင် အစောပိုင်းကပင် ဝင်ရောက် လျက် ဒေသ တစ်ခုလုံး ပျံ့နှံ့နေထိုင်လျက် ရှိသော အာရိယာန် လူမျိုးတို့၏ စကားနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ဓလေ့ထုံးစံများကို ပြောဆို ကျင့်သုံးလျက် ရှိသော သူများ ဖြစ်၍ အိန္ဒိယ မြောက်ပိုင်း စကားများနှင့် ရှေးဟောင်း ခေတ် ရခိုင်စကားများ တူညီမှု ရှိခြင်း ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ သို့သော် ခရစ်အေဒီ ဆယ်ရာစု အစပိုင်းက အရှေ့ဖက်မှ တိုင်ခေါ် မွန်ဂိုနွယ်ဝင်တို့ အလုံးအရင်း ဝင်ရောက်ခဲ့ပြီး ရှိရင်း လူမျိုးအပေါ် လွှမ်းမိုးသွားခြင်းသာ ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ ဇာတိ မူရင်း ရခိုင်တို့၏ ပြောစကားမှာ ရှေးခေတ် အိန္ဒိယ မြောက်ပိုင်းသားတို့ ပြောစကားသာ ဖြစ်နိုင်ဖွယ် ရှိသည်။ ” ဟု ရေးသားထားရှိပါသည်။

ယခု ဖော်ပြထားရှိသည်များမှာ ယင်း နိုင်ငံခြား သုတေသီတို့ ယူဆချက်များသာ ဖြစ်ပါသည်။ ဤစာအုပ် ပြုစုသူများ အနေဖြင့် ဝေဖန် တင်ပြခြင်း မပြုလိုပါ။ လေ့လာသူတို့ အနေဖြင့်လည်း စိစစ် အကဲ ဖြတ်နိုင်ကြပေသည်။

ရခိုင်စကားနှင့် ပတ်သက်၍ သိသင့် သိထိုက်ဖွယ်ရာများကို ကဏ္ဍရပ်များလည်း စုံလင်စေရန် သိမ်းကျုံးလျက် အနည်းငယ်စီ စုဆောင်း တင်ပြလိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။

ယင်းကြောင့် ရခိုင်သားတို့သည် မိမိတို့ မျိုးဇာတိ ယဉ်ကျေးမှု မဏ္ဍိုင်၊ ကိုယ်ရခိုင်စကားကို စဉ်လာ မပျက် ထိန်းသိမ်းသွားကြရန် လိုအပ်ကြပေသည်။

(၁၈) ကိုးကားချက် ကျမ်းများ
(စာအုပ်၊ စာတမ်း၊ ဆောင်းပါးများလည်း ပါဝင်ကြသည်။)

၁။ မာန်အောင်ပီယ	-	ရခိုင် ဝေါဟာရ အယူအဆများ (ရခိုင်သာစွလေ)
၂။ အေးကြာညွန့်	-	ရခိုင်စကားပုံများ (ရခိုင်ညွန့်ဖူး)
၃။ ထွန်းအောင်	-	ရခိုင်စကားပုံနှင့် စကားစုများ (ရခိုင်ညွန့်ဖူး)
၄။ အချောင်စက္ကီနွ	-	ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှုများ (၁)၊ (၂)၊ (၃)
၅။ မင်းပြားယုဝေ	-	ရခိုင်ဝေါဟာရဘာဏ် ဖွင့်လှစ်ရေး (၁၉၇၄၊ ရခိုင်မဂ္ဂဇင်း၊ အမှတ် (၁))
၆။ မဟာပညာကျော် လျှောက်ထုံး။		
၇။ ၂၁ ကြိမ်မြောက်၊ ကျောက်ဖြူမြို့နယ်မှ တင်ဆက် ကပြသော ရထားပန်းယိုင်ယိမ်းစာတမ်း။		
၈။ ၂၂ ကြိမ်မြောက်၊ ပြည်ထောင်စုနေ့၊ မာန်အောင်မြို့နယ်မှ တင်ဆက်ကပြသော ဇမ်းယိမ်းစာတမ်း။		
၉။ ၂၄ ကြိမ်မြောက်၊ ပြည်ထောင်စုနေ့၊ စစ်တွေမြို့နယ်မှ တင်ဆက်ကပြသော အယသမင်္ဂီသီခြင်း စာတမ်း။		
၁၀။ သန္တရူပ အောင်ခိုင်	-	သမိုင်းစကားပုံများ (ရခိုင် ယဉ်ကျေးမှု မဂ္ဂဇင်း)
၁၁။ မင်းယုကျော်	-	ရခိုင်နှင့် ဇမ်း (ရခိုင်တန်ဆောင် အတွဲ ၁၊ အမှတ် ၇)
၁၂။ သက်ရွှေ	-	ရမ္မာမြေမှ ကျေးလက်တေးကဗျာများ (ရခိုင်မဂ္ဂဇင်း အမှတ် - ၁)
၁၃။ မောင်ဇင်ယော်	-	ရမ္မာဝတီမှ တိမ်မြုပ်နေသော ပြည်သူ့တေးကဗျာများ (ရခိုင်တန်ဆောင် အမှတ် ၁၃)
၁၄။ မောင်တင်လှ	-	ရခိုင် ဒေသန္တရစကား အဘိဓာန် (ရခိုင် တန်ဆောင် အမှတ် ၆)
၁၅။ မောင်တင်လှ	-	ရခိုင်သံ (ရခိုင်တန်ဆောင် အမှတ် ၅)
၁၆။ မောင်ဇင်ယော်	-	ရမ္မာမြေမှ ကျေးလက်သဘာဝတေးသံ (ရခိုင်တန်ဆောင် အမှတ် ၁၄)
၁၇။	-	ရခိုင်ဝေါဟာရ အဘိဓာန် (ရခိုင်တန်ဆောင် အမှတ် ၁၁)
၁၈။ မောင်ကြည်တင်	-	ရခိုင်စကားနောက်ဆက် (၁၂ - ၁၂ - ၆၇ နေ့ထုတ် ဗိုလ်တစ်ထောင် သတင်းစာ)
၁၉။ ပြည်ထောင်စုနေ့ မြန်မာနိုင်ငံ တိုင်းရင်းသား လူမျိုးများ ယဉ်ကျေးမှု ဓလေ့ထုံးစံများ (ရခိုင်)		
၂၀။ တန်ခိုးဆရာထွန်း	-	ဥဒိန္နသာခြင်း
၂၁။ အချောင်စက္ကီနွ	-	ရခိုင်သဘာဝ တေးကဗျာ
၂၂။ ဦးစံသာအောင်	-	အာနန္ဒစန္ဒြိ - ရှစ်ရာစု ဝေသာလီမင်း
၂၃။ အမ်၊ ဒီ၊ လီဒန်၏ အာရှသုတေသန စာစောင် (အတွဲ ၁၀၊ ၁၈၁၁)ပါ ဆောင်းပါး		

၂၄ ။ ဂရိ - အီလက်စန္ဒရီဒီဇေယာ၏ မှတ်တမ်း (မြကြိမ်မြောက်ထုတ်)

၂၅ ။ အနောက်ဘက်လားနိုင်ငံတွင် သီတင်းသုံး နေထိုင်လျက် ရှိနေကြသော ရဟန်းတော် တချို့ထံမှ ရရှိသော ရှေးခေတ် ရခိုင်စကားပုံများနှင့် ငွေကြေး အသုံးအဆောင် မှတ်စုများ။

၂၆ ။ ရှေးခေတ် ရခိုင်စာပေစာစုများမှ ကောက်နုတ် တင်ပြချက်များ။

၂၇ ။ အဘက်ဘက်မှ ကူညီပေးခဲ့ကြသော ဆရာသတိုးလှ၊ ဦးဦးစော၊ ကျန်းမာရေး အရာရှိ၊ (အငြိမ်းစား) နှင့် အီလက်စန္ဒရီဒီဇေယာ မှတ်တမ်းကို အစီအစဉ်ချ၍ ပြုပြင်ပေးခဲ့သော ဦးချန်ထွန်း (အငြိမ်းစား၊ လမ်းဘက် အင်ဂျင်နီယာ) ကွယ်လွန် တို့အား အထူး ကျေးဇူး တင်ရှိပါသည်။

(၁၉) နိဂုံး

ဤစာအုပ်သည် ရခိုင်၏ အခြေခံ ဘာသာစကားများကို လေ့လာနိုင်ရန် လိုရင်း အချက်အလက်များကို ပြဆိုထားခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ထို့ကြောင့် ရခိုင်လူမျိုးတို့၏ ဘာသာစကားများကို လေ့လာလိုသူများ၊ ဒေသန္တရ ဗဟုသုတ လိုက်စားလိုသူများ၊ ချစ်ကြည်ရင်းနှီး ပေါင်းသင်းမှုကို ဖြစ်စေလိုသူများ၊ ရခိုင်ရောက် ခရီးသည်များ၊ ရခိုင်သွားလိုသူများ၊ လက်စွဲပြုရမည်လည်း ဖြစ်ပါသည်။

ဤစာအုပ်ကို အခြေပြု၍ ရခိုင်နှင့် ဆိုင်ရာ သိသင့်သိရာ တို့ကို ဆက်လက်၍ လေ့လာနိုင်ပြီးရာကားမ ရခိုင်၏ အဖော် ဧည့်မိတ်ဆွေ လမ်းညွှန်အဖြစ် လက်ကိုင်နိုင်ပေပြီဟု ယုံကြည် မျှော်လင့်ပါသည်။

အသျှင် စက္ကန့်
(ရခိုင်မြေ)

ရခိုင်သားကြီး စာပေမှ ဆက်လက် ထုတ်ဝေမည့် စာအုပ်များ

၁ ။ ရခိုင်ညွန့်ဖူး ဆောင်းပါးများ အမှတ် (၂)

၂ ။ ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှု အမှတ် (၄)

၃ ။ ကိုလိုနီဘဝ ရွှေပြည်ရခိုင်   ရေး - မြထွန်းအောင်

၄ ။ ရခိုင်တံခွန် ပုံပြင်များ